

Csatáry György

Magyar katonai és kémelhárítási iratok
a Kárpátaljai Állami Levéltárban
(1938–1944)

Beregszász–Ungvár
2016

Csatáry György

*Magyar katonai és kémelhárítási iratok
a Kárpátaljai Állami Levéltárban
(1938–1944)*

„RIK-U” Kiadó
Beregszász–Ungvár
2016

УДК: 930.253:355.40
ББК: 63.4:63.3(4УКР)
CS – 46

A kötet a Kárpátalja területén tevékenykedő katonai parancsnokságok iratanyagát tárja az olvasók elé a II világháború idejéből. Ezeket az iratokat a magyar honvédség nem tudta elmenekíteni a visszavonulás során Kárpátalja városaiból. Ezen források jegyzékét közöljük az alábbiakban. A második részben publikálásra került 40 irat jól érzékelteti a korabeli politikai-nemzetiségi viszonyokat a csehszlovák és a szovjet határzónában. Ajánljuk kutatóknak, történészeknek és vidékünk múltja iránt érdeklődőknek.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Lehoczky Tivadar Társadalomtudományi Kutatóközpont műhelyében
a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanács támogatásával.

Szerző:

Csatáry György

Lektorálta:

Illésfalvi Péter

Borítóterv:

Csatáry György, Dobos Sándor

A borítón látható kép címe:

Magyar katonák a Kárpátokban

Tördelés: Dobos Sándor

ETO-besorolás: Illés Enikő, Gönczy Katalin

A kiadásért felel: Orosz Ildikó, Csatáry György

A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a Támop 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

ISBN 978-617-7404-09-4

© Csatáry György, 2016

„RIK-U” Kiadó, Ungvár

Nyomdai munkák: Kálvin Nyomda, Beregszász, Kossuth tér 4.

Felelős vezető: Lacz Csilla

ELŐSZÓ

Kárpátalja történetének katonai forrásai kevésbé kutatottak. Különösen igaz ez a második világháború előestéjére vonatkozóan. Nem véletlenül alakult így, mivel a második világhégés után vidékünk a szovjet állam kötelékébe került, amely csak politikailag kívánatos kutatásokat tett lehetővé, korlátozva a levéltárak hozzáférhetőségét. Az ötvenes években a Kárpátaljai Állami Levéltár (KÁL) beregszászi részlegén létrehozta egy titkos osztályt (szekretnaja csaszty) a csehszlovák (1919–1938) és az utána következő magyar időszak (1938–1944) politikai, katonai és személyi irataiból. A KÁL ezen (I.) osztályán csak a belügyi szervek külön engedélyével kutathattak az arra érdemesnek talált kutatók. Az anyagok külön kezelése a levéltáron belül is elszigeteltté tették a katonai iratokat. Ebben a kötetben mind a nyolc katonai fond leírását elvégeztük, amelyek a magyar királyi Honvédség kárpátaljai alakulatainak, járási- és városparancsnokságainak tevékenységéről számolnak be. Ezeket a dokumentumokat valamilyen okból a visszavonuló magyar front hátrahagyta, a többit az adott katonai adminisztráció a menekülés során magával vihette. Ezt látszik igazolni a Hadtörténeti Levéltár katonai iratanyagának egy része; a fondjegyzék szerint valószínű, hogy az iratok Kárpátaljáról elmenekített részét ott őrzik.

A levéltári anyagok csoportosításában egy parancsnokságot illetően kettősséget észlelhetünk, mivel az 1215. és az 1004. fond ugyan azon Rahói Járási Katonai Parancsnokság iratait tartalmazza. Valószínűleg az első iratrendezés idején nem volt egyben az egész anyag, később pedig, amikor előkerült, nem egyesítették, hanem egyszerűen egy új fondszámmal látták el. Így a szóban forgó iratgyűjteményeket azonosnak tekinthetjük. Megjegyzendő még, hogy a 254. fond 1. opiszában hiányzik a 47. levéltári egység (od.zb.).

A kötet második részében a leírt iratgyűjtemények (fondok) állományából emeltünk ki 40 iratot. Ezekkel az iratokkal a gyűjtemény jellegére és egyben értékére szeretnénk rámutatni. A Kárpátaljával kapcsolatos katonai, politikai, nemzetiségi és vallási viszonyok feltárása, amelyek az 1938–39. évi események eredményeképp alakultak ki vidékünkön, ma is érdeklődésre tarthatnak számot. Az itt működő katonai parancsnokságok iratanyagai tartalmazzák a környékbeli csapattestek és parancsnokságok levelezéseit, amelyekben minden jelentős katonai mozgást és parancsot rögzítettek. Továbbá a határ menti kémelhárítással foglalkozó jelentések a

magyar állami érdekek szempontjából olyan, számunkra kevésbé ismert, politikai beszámolókat tartalmaznak, melyek ez idáig kimaradtak a kárpátaljai történetírásból. Itt ismerkedhetünk meg a kárpátaljai hegyvidéken uralkodó állapotokról, a folyamatban lévő katonai-politikai problémákról és egyidejűleg azokról az előrejelzésekről, valamint lehetséges problémamegoldási változatokról, melyeket a kémelhárítás javasolt. A kötet hátoldalán illusztrációként közöljük a katonai parancsnokságok pecsétjeit.

Végül itt szeretnék köszönetet mondani Illésfalvi Péter hadtörténésznek, az általam felkért lektornak, aki tanácsaival és pontosításaival önzetlenül hozzájárult a Kárpátalján őrzött katonai iratok közkinccsé tételéhez.

Beregszász, 2015

A Szerző

I. RÉSZ
LEVÉLTÁRI EGYSÉGEK
TARTALMI KIVONATAI

**A DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI
VI. HONVÉD HADTESTPARANCSNOKSÁG IRATAI.
UNGVÁR. 1938–1939**

F. (Fond) 1206, op. (opisz) 1, od. (odinica) zb. (zberihanja) 1-60.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a közigazgatás átadásáról a polgári hatalmi szerveknek az elfoglalt területeken.	1938
2.	A Honvéd Vezérkar főnökének rendelete az ügyek átvételéről a Csehszlovák Vöröskeresztől a Magyar Vöröskereszt által.	1938
3.	A Honvéd Vezérkar főnökének rendelete a posta és távírói kapcsolatok rendbehozataláról Csehszlovákiával.	1938
4.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata ügyvédek utazásának engedélyezéséről Budapestre, az országos ügyvédkongresszusra.	1938
5.	A Honvéd Vezérkar főnökének körlevele (kelt Budapesten) a sajtótermékek behozatalának engedélyezéséről az elfoglalt területekre.	1938
6.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata, amelyben a cs. és kir. hadiflotta volt tengerészeinek engedélyezi, hogy felhívással forduljanak az elfoglalt területeken élő egykori tengerészekhez.	1938
7.	Magyarország Honvédelmi Minisztériumának és a Honvéd Vezérkar főnökének távirata ünnepségek lebonyolításáról és engedélyezéséről az elfoglalt területeken.	1938
8.	A Honvéd Vezérkar főnökének rendelete plakátok kiragasztásáról, amelyek Budapest látványosságait hirdetik.	1938
9.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a határok megnyitásáról Magyarország és Csehszlovákia között.	1938
10.	Levelezés az Ungvári Városi Katonai Parancsnoksággal a külföldi utazások céljából kiadott engedélyek megfizetéséről.	1938
11.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a trianoni határ mentén lévő határjelek megőrzéséről.	1938
12.	A Magyar Kereskedelmi és Közlekedési Minisztérium körlevele és levelezés a mátészalkai építőipari főhivatallal az akadályok eltávolításáról az utakról az elfoglalt területeken.	1938

13.	A Honvéd Vezérkar főnökének kérvénye a vasúti forgalomról, a vonatok menetrendjéről: Csap–Beregszász–Tiszaújlak–Csap–Ungvár és Csap–Munkács. Községi előjárásokok kérvényei autóbuszjárat rendszeresítéséről Nagypalád és Beregszász között, továbbá iratok a közlekedéssel kapcsolatos kérdésekről.	1938
14.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a motorkerékpárokon és a gépkocsikon lévő számtáblák hiányosságairól.	1938
15.	A hadtestparancsnokság rendelete és levelezés a Munkácsi Városi Katonai Parancsnoksággal a Munkácsi Pénzügyigazgatóság elhelyezéséről.	1938
16.	A Honvédelmi Minisztérium távirata Rózsás István műszaki tanácsadó felmentéséről a katonai szolgálat alól.	1938
17.	A Honvédelmi Minisztérium levele a csehszlovák katonaság által elkobzott lovak visszaszolgáltatása ügyében.	1938
18.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a megrendelések leadásáról a járási katonai parancsnokságokhoz tüzelő kiutalása céljából; a járási katonai parancsnokok megrendelése.	1938
19.	Levelezés a Beregszászi Járási Katonai Parancsnoksággal az állatorvosi hálózat kiépítéséről a beregszászi járásban.	1938
20.	Levelezés az Ungvári Városi Katonai Parancsnoksággal Aikler Domokos tartalékos kapitány kinevezéséről az Ungvári Villanyállomás Részvénytársaság felügyelőjévé.	1938
21.	Levelezés a IV. csendőrkerület parancsnokságával pénzszeg kiutalásáról Marosi Miklós katonaorvos ruházatára.	1938
22.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a hivatalok tisztviselőire vonatkozóan.	1938
23.	Szegnál Ferenc csehszlovák mérnök kérvénye ingatlanvagyonának Ungvárról Csehszlovákiába való szállításáról, nyomozási kérelem az ungvári lakásából eltulajdonított vagyontárgyak ügyében.	1938
24.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a munkanélküliek foglalkoztatásáról a hegyvidéki járások elfoglalt részein.	1938
25.	A VI. honvéd hadtestparancsnokságának a rendelete a járási katonai parancsnokságok határozatainak a jóváhagyásáról, a politikailag megbízhatatlan személyek internálásáról, az internáltak névsorai.	1938

26.	Levelezés az ungvári csendőrállomással Otruba János ungvári lakos politikai megbízhatatlansága ügyében.	1938
27.	A Nagyszőlősi Járási Katonai Parancsnokság határozata Veres Antal nyugalmazott csendőr letartóztatásáról.	1938
28.	A Beregszászi Járási Katonai Parancsnokság jelentése a Csehszlovákiából átszökött személyek elhelyezéséről és élelmezéséről.	1938
29.	A körzeti katonai parancsnokságok jelentései a cseh és szlovák telepesek nyilvántartásáról, és kitelepítésükről.	1938
30.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata, amelyben megtiltja a bátyui németek kitelepítését a faluból.	1938
31.	Levelezés az Ungvári Városi Katonai Parancsnoksággal azon ungvári zsidók kitelepítésének elhalasztásáról, akik nem kaptak kiutazási engedélyt Csehszlovákiába.	1938
32.	A Honvéd Vezérkar főnökének rendelete öregségi segélyek kifizetéséről a rokkantaknak és a csehszlovák katonák családjaiknak az elfoglalt területeken.	1938
33.	A Honvéd Vezérkar főnökének rendelete a nyugdíjasok és a rokkantak nyilvántartásáról a nyugdíjak további folyósításának céljából az elfoglalt területeken.	1938
34.	A Honvéd Vezérkar főnökének, a Honvédelmi Minisztériumnak a táviratai és levelezés az adóhivatallal nyugdíjak kifizetéséről a katonai rokkantaknak, a katonaözvegyeknek és árváknak.	1938
35.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a lakosság tájékoztatásáról a csehszlovák bankok betéteinek kezelési rendjéről.	1938
36.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete hirdetések kiragasztásáról a csehszlovák korona megszüntetéséről az elfoglalt területeken.	1938
37.	Kiadási számlák az Ungvári Pénzügyigazgatóság írószükségleteiről, pénzügyőri felügyelő értesítése a Pénzügyigazgatóság berendezésének nyilvántartásáról, a beregszászi adóhivatal pénzforgalma ellenőrzésének eredményeiről.	1938
38.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a dohánygyári igazgatókhoz pénzáttalásról a fizetési alapba és más pénzügyi kérdésekről.	1938

39.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság bizonylatai a munkácsi és ungvári csendőrállomások írószerigényeinek és kiküldetéseinek kifizetéséről.	1938
40.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a munkácsi és beregszászi adóhivatal részére fizetések kiutalásáról az adóhivatalnak és a rendőrségnek.	1938
41.	Levelezés a Nagyszőlősi Járási Katonai Parancsnoksággal pénzösszeg kiutalásáról a tiszapéterfalvai járási jegyzőségnek.	1938
42.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata pénzösszeg kiutalásáról a beregszászi kórház gyógyszerellátása céljából.	1938
43.	Levelezés a Munkácsi Járási Katonai Parancsnoksággal és a városi kórház igazgatójával pénzsegély átutalásáról a kórház részére.	1938
44.	A Honvédelmi Minisztérium távirata, amelyben engedélyezik az árubehozatalt az elfoglalt területekre.	1938
45.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a cukor árának megállapításáról.	1938
46.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata egységes árak bevezetéséről az élelmiszerekre, az ipari termékekre az elfoglalt területeken.	1938
47.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság távirata a mezőgazdasági termékek nyilvántartásáról az elfoglalt területeken.	1938
48.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata, amelyben a „Futura” nevű részvénytársaságot terményvásárlási joggal hatalmazzák fel az elfoglalt területeken.	1938
49.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság távirata az élelmiszer mennyiségéről a beregszászi „Hangya” szövetkezet raktáraiban.	1938
50.	Feketeadó község előjáróságának folyamodványa országos vásár megtartásáról illetve a válasz, amelyben a VI. honvéd hadtestparancsnokság visszautasítja a kérést.	1938
51.	A Honvéd Vezérkar főnökének a távirata a vetőmagok mennyiségének és a vetőterületek nagyságáról.	1938
52.	A Munkácsi Járási Katonai Parancsnokság távirata a burgonya betegségeiről.	1938

53.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság körlevele a marhaszállítások ellenőrzéséről az északi határszakaszon.	1938
54.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a marhavágások szabályozásáról.	1938
55.	A Honvéd Vezérkar főnökének és a VI. honvéd hadtestparancsnokság táviratai a régi állami és gazdátlan ingatlanok bérbeadásáról.	1938
56.	A Honvéd Vezérkar főnökének és a Honvédelmi Minisztérium távirata a gabonaraktárak nyilvántartásáról a VI. honvéd hadtestparancsnokság működési területén.	1938
57.	A Honvéd Vezérkar főnökének körlevele és levelezései az Ungvári Pénzügyigazgatósággal üzemanyag beszerzéséről kedvezményes áron a mezőgazdasági gépek működtetése céljából.	1938
58.	A Honvéd Vezérkar főnökének táviratai és levelezés a Munkácsi Járási Katonai parancsnoksággal az erdőirtás rendjéről és az erdők nyilvántartásáról az elfoglalt területeken.	1938
59.	A Honvéd Vezérkar főnökének értesítése és a Belügyminisztérium felhívása tanfolyamok szervezéséről az orvosok számára.	1938– 1939
60.	A Honvéd Vezérkar főnökének távirata a Beregszászi Gimnázium épületének a honvédség általi elhagyásáról, és levelezés az iskolaügyek Bereg- és Ugocsa megyei főtanácsadójával a tanítás megkezdéséről.	1938– 1939

**A MAGYAR KIRÁLYI UNGVÁRI JÁRÁSI
KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1938–1939**

F. 254, op. 1, od. zb. 1-85

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a hatalomgyakorlás rendjéről a katonai közigazgatás idejére, levelezés a VI. katonai körzet polgári osztályával a statisztikai összeírások lebonyolításáról.	1938
2.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a csehszlovák törvények hatálytalanításáról a visszafoglalt területeken.	1938
3.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság levelezése a járási jegyzőségekkel a polgárőrség megszüntetéséről, az éjszakai őrtárat megszervezéséről.	1938
4.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a katonai közigazgatás megszüntetéséről és adatok begyűjtéséről a katonai hivatal működésének tapasztalatairól.	1938
5.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság értesítése tisztek és hivatalnokok átcsoportosításáról az elfoglalt területekre, a közigazgatás kialakításáról.	1938
6.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság értesítése a Magyarország és Csehszlovákia közötti szerződésről, a személy- és a tehervonatok forgalmáról a két ország között.	1938
7.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a távírdák használatáról állami és katonai célokra.	1938
8.	A VI. hadosztály Csapon állomásozó parancsnokságának értesítése az ungvári járás elfoglalt területeiről.	1938
9.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság polgári osztályának értesítése az elfoglalt területek (községek) jegyzői fennhatóságáról.	1938
10.	A VI. hadosztály parancsnokának átírt a katonai városparancsnokságnak nyújtott segítségről gazdasági szakemberekre vonatkozóan.	1938
11.	A Honvéd Vezérkar főnökének és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei valamint levelezés a járási jegyzőségekkel az állami tulajdonban lévő ingó és ingatlan vagyon nyilvántartásáról és átadásukról az új állami szerveknek.	1938

12.	Jegyzőkönyv a főszolgabírói hivatalban okozott károkról, ami a visszavonulás után történt.	1938
13.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a katonai jelentőségű iratok nyilvántartásáról az elfoglalt területeken, utasítás az iratok begyűjtéséről és megőrzéséről.	1938
14.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a Csehszlovák Vöröskereszt vagyonának az átvételéről.	1938
15.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a cseh éra alatt felállított emlékművek védelméről.	1938
16.	A katonai parancsnokság távirata a bányák nyilvántartásáról katonai őrség felállítása céljából.	1938
17.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság értesítése Poljakov szovjet konzul kijelentéséről a Nagy Októberi Szocialista Forradalom évfordulójának ünnepén, amelyben említést tett a csehszlovákiai kommunisták főhadiszállásának helyéről.	1938
18.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete azon községek gazdasági állapotának javításáról, amelyek közel fekszenek a határövezethez.	1938
19.	Az ungvári csendőrség jelentése a vagyontalan lakosok számáról Minaj és Radvánc községből; levelezés a járási jegyzőségekkel a munkanélküliek nyilvántartásáról.	1938
20.	Kimutatás a vagyontalan lakosságról falvanként.	1938
21.	Levelezés a „Magyar a magyarért” nevű mozgalom megbízottjával a vagyontalanok megsegítéséről, ajándékok adományozásáról karácsonyra a gyerekeknek, stb.	1938
22.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete, amelyben megtiltják az egyesületeknek az ünnepi meneteket, sétákat a hegyvidéken; a Radvánci Keresztény Nőegylet elnökének folyamodványa tevékenységük engedélyezése ügyében.	1938
23.	Az ungvári csendőrállomás jelentése (szemtanuk vallomásai alapján) Herskovics Salamon, koncházai lakos csehek iránti szimpátiájáról.	1938
24.	Levelezés a járási jegyzőségekkel a Levente Ifjúsági Egyesület tevékenységéről.	1938
25.	A Magyar Honvédség vezérkarának és a VI. Katonai Körzet Parancsnokságának a rendeletei újságírócsoport érkezéséről Ungvárra, Munkácsra, Beregszászba; a sajtótermékek korlátozott terjesztéséről az elfoglalt területeken; a nyomdák és kiadók nyilvántartásáról.	1938

26.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a szudétanémet hivatalnokokkal való bánásmódról az elfoglalt területeken.	1938
27.	A külföldre vándorló állampolgárok ingó vagyonának összeírásával kapcsolatos jegyzékek.	1938
28.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete és levelezés a hadtestparancsnoksággal a cseh és szlovák telepesek nyilvántartásáról és kitelepítésükről.	1938
29.	Az ungvári csendőrállomás jelentése és a katonai parancsnokság határozata a csehszlovák polgárok kitelepítéséről a járás területéről.	1938
30.	Levelezés az ungvári csendőrállomással és a katonai parancsnokság határozata Szmekai József eszenyi lakos, csehszlovák állampolgár kitelepítéséről.	1938
31.	Jelentés a Honvéd Vezérkar polgári osztályának a megbízhatatlan személyek internálásáról és levelezés az Ungvári Építőipari Vállalattal, ugyanezzel a kérdéssel kapcsolatosan.	1938
32.	Az Ungvári Csendőrállomás parancsnokának a jelentése Tót András ungdaróci lakos lakásán tartandó házkutatásról.	1938
33.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a határátlépésekről, Kocsányi Albert radvánci lakos panaszlevele a csehszlovák határőrségre a durva bánásmód miatt.	1938
34.	A csehszlovákiai állampolgárok folyamodványa országukba való visszatérésük (repatriációjuk) tárgyában.	1938
35.	Az állampolgárok kérvényei külföldre való utazásuk engedélyezése tárgyában.	1938
36.	A községi előljáráóságok által kiadott igazolások útlevelek beszerzése ügyében. I. kötet	1938
37.	A községi előljáráóságok által kiadott igazolások útlevelek beszerzése ügyében. II. kötet.	1938
38.	A Honvéd Vezérkar rendelete a közigazgatási hivatalnokok nyilvántartásáról az elfoglalt területeken.	1938
39.	A katonai parancsnokság rendelete a közigazgatási hivatalnokok nyilvántartásáról, eskütételükről, fizetésük folyósításáról stb.	1938
40.	Levelezés a kormányzói biztossággal a tisztviselők személyi ügyeiről, a hivatalok tisztviselőinek jegyzéke.	1938

41.	Jegyzékek a fizetések kiutalásáról a munkásoknak és a jegyzőségi tisztviselőknek Eszenyben, Nagyszőlősön és Radváncon.	1938
42.	Jegyzékek a fizetések kiutalásáról a munkásoknak és a jegyzőségi tisztviselőknek Órdarmán és Ungdarócon.	1938
43.	Az ungvári csendőrállomás jelentése a csendőrállomások elhelyezéséről az Ungvári járásban.	1938
44.	Levelezés az Ungvári Rendőr-Főkapitánysággal hivatalnokok felvételéről; eskütételi jegyzőkönyvek és az Ungvári Rendőrség Hivatalnokainak névsora.	1938
45.	Az Ungvári Körzeti Bíróság elnökének értesítése a működő ungvári bírósági szervekről a november 2. előtti állapot szerint. Jegyzőkönyvek az eskütételről, az ungvári bíróságon dolgozó hivatalnokok névsora.	1938
46.	A csehszlovákiai pénzügyi főhivatalok tisztviselőinek névsora, akiket megerősített állásában a magyar körzeti katonai parancsnokság.	1938
48.	Az ungvári építkezési hivatal kirendeltségén dolgozó munkások és hivatalnokok névsora.	1938
49.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság értesítése az iskolai tanfelügyelők, – Szentkereszti Tivadar és Kolumbai Lajos – kinevezéséről; a népiskolák és a (polgári) városi iskolák átszervezéséről.	1938
50.	Emlékirat az ungvári zsidó iskolák létrejöttéről és működéséről; a zsidó gimnázium tanárainak névsora.	1938
51.	Az Ungvári Reálgimnázium tanárainak a névsora az 1938. november 10-12. állapot szerint.	1938
52.	Levelezés az iskolaigazgatókkal magyar osztályok megnyitására a szlovák nyelvű iskolákban; a tanárok felvételéről és áthelyezéséről; kimutatások az iskolásokról nemzetiségük és vallásuk szerint.	1938
53.	A tanárok névsora és kimutatások az Ungvári Görög Katolikus Papi Szeminárium tanulóinak létszámáról.	1938
54.	A Honvéd Vezérkar főnökének és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei ünnepségek lebonyolításáról, színházi előadások bemutatásáról az elfoglalt területeken.	1938

55.	Hivatali eskük szövege kisdobronyi és nagydobronyi tisztviselők és tanárok részére.	1938
56.	Tanárok és orvosok folyamodványai munkafelvétel és szabadságoltatásuk ügyében.	1938
57.	Poljanszky Gizella őrdarmai tanítónő fellebbezése törvénytelen elbocsátása ügyében.	1938
58.	Az ungvári csendőrállomás jelentése a tanítók, a papok politikai megbízhatatlanságáról.	1938
59.	A Magyar Belügyminisztérium felhívása, amelyben tanfolyamokat hirdet magánorvosok részére Kárpátalján.	1938
60.	Kimutatás Ungvár gyógykezelő intézményeiről és a kezelés miatt adósságban maradt betegekről.	1938
61.	Az Ungvári Városi Kórház igazgatójának értesítése a kórház állapotáról, orvosok és a kiszolgáló személyzet névsora.	1938
62.	Az Ungváron dolgozó magánorvosok névsora.	1938
63.	Az ungvári körzeti biztosító pénztár értesítése a pénztár állapotáról; jegyzőkönyvek a tisztviselők eskütételéről; az Ungvári Biztosítópénztár tisztviselőinek és orvosainak névsora.	1938
64.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a fertőző betegségben szenvedő vagy fertőzéssel gyanúsítottak egészségügyi ellenőrzéséről.	1938
65.	Az egykori csehszlovákiai erdőgondnokság és igazgatóság tisztviselőinek és munkatársainak névsora; jegyzőkönyvek a tisztviselők eskütételéről.	1938
66.	A Honvédelmi Minisztérium és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei az újoncozásról, behívások elhalasztásáról, a sebesültek szállításáról és más katonai kérdésekről.	1938
67.	Levelezés az Ungvári Rendőrkapitánysággal intézkedések foganatosításáról a csehszlovák hadsereg szökevényeivel szemben; azok kihallgatásának jegyzőkönyvei.	1938
68.	A Honvéd Vezérkar főnökének és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei a csehszlovák katonák családtagjainak anyagi támogatásáról az elfoglalt területeken.	1938
69.	A Honvédelmi Minisztérium távirata a lakosságtól a katonaság számára lefoglalt közlekedési eszközök visszaszolgáltatásáról.	1938

70.	Az ungvári csendőrállomás értesítése a polgárok fegyverleadásáról, fegyverhordási engedély kiadásáról, a Kisgejőcön és Nagygejőcön talált fegyverekről.	1938
71.	Az ungvári csendőrállomás értesítése a radvanci Kleva István holttestéről.	1938
72.	A Honéd Vezérkar főnöke és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei és levelezés a kereskedőkkel, járási jegyzőkkel a kereskedők nyilvántartásáról, a piaci árak szabályozásáról és más kereskedelemmel kapcsolatos kérdésekről.	1938
73.	A VI. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a visszavonuló csehek után hátramaradt élelmiszerek felhasználásáról.	1938
74.	A VI. hadosztály parancsnokságának és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei a közlekedéssel kapcsolatos kérdésekről; levelezés az ungvári csendőrállomással autóbuszvezetői jogosítvány kiadásáról Punykó János kisgejőci lakos részére.	1938
75.	Az ungvári csendőrállomás jelentése Markovics Sámuel, Braun Mór és Kovács Gyula ungvári kereskedők tűzifával való visszaéléseik miatt; levelezés az ungvári csendőrállomással és a katonai parancsnoksággal az őrlés áráról a malokban és a cukor áráról.	1938
76.	A Magyar Földművelésügyi Minisztérium és a VI. honvéd hadtestparancsnokság rendeletei és levelezés a járási körjegyzőségekkel mezőgazdasági kérdésekről.	1938
77.	A Magyar Belügyminisztérium rendelete pénzügyi kérdésekről.	1938
78.	A katonai parancsnokság felhívása és rendelete az adótartozások befizetéséről.	1938
79.	Vinkler Adolf radvanci lakos panaszlevele Homa György feleségére az adóságuk visszafizetésével kapcsolatosan.	1938
80.	Az ungvári főszolgabíró határozata Lakatos József Homokújteleki lakos feleségének, valamint a konházai Rexa Jankó György rendőrségi megfigyeléséről.	1939
81.	Levelezés a szerednyei polgári iskola igazgatójával a könyvtári könyvek leadásáról az államnak; az elbocsátott és jelenleg is dolgozó tanárok névsorának és fizetési számláinak leadásáról.	1939

82.	Kimutatások az iskolák nyilvántartásáról, a tanárokról és a tanulókról.	1939
83.	Levelezés az iskolák igazgatóival a „Madarak és fák” napjának az ünnepélyes lebonyolításáról.	1939
84.	Kimutatás az ungvári körzet jegyzőségeiről.	1939
85.	A siketnéma intézet légvédelmi terve; a légvédelemért felelős ügyeletesek nyilvántartási lapjai.	1939

**A KASSAI MAGYAR KIRÁLYI
VIII. HONVÉD HADTESTPARANCSNOKSÁG
KÉMELHÁRÍTÓ OSZTÁLYA UNGVÁRI
KIRENDELTSÉGÉNEK IRATAI. 1938–1944**

F. 92, op. 1, od. zb. 1-8.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	Ügynökök jelentései a kárpátaljai politikailag megbízhatatlan személyekről, (ukrán nacionalisták tevékenységéről, információk a szovjet Vörös Hadsereg támadásairól a fronton, magyarellenes propaganda). 35 lap.	1939. XI. 1 – 1941. XII. 16.
2.	Ügynökök jelentései a kárpátaljai politikai helyzetről, a lakosság államellenes fellépéseiről, a magyarellenes propagandáról. 25 lap.	1940. VI. 19 – 1942. VIII. 19.
3.	Ügynökök jelentései a magyarellenes propagandáról, a magyar tisztek visszaéléseiről az elfoglalt szovjet területeken. 39 lap.	1940. XII. 25 – 1943. III. 9.
4.	Ügynökök jelentései, amely szerint az állampolgárok megtagadták a katonai szolgálatot és a munkatáborokba való bevonulást; a Szovjetunióba való szökésekről. 23 lap.	1941. IV. 22 – 1941. VI. 20.
5.	A katonai alakulatok utasítása a sajtó cenzúra rendjéről, az újságok vizsgálatáról, azon újságok névsora, melyeket cenzúrázni javasoltak. 19 lap.	1942. VI. 5 – 1944. VI. 20.
6.	Imrédy Béla magyar miniszter beszéde a parlamentben Magyarország trónörökösének kinevezéséről, 1942. II. 10-én. 7 lap.	1942. II. 10.
7.	Adatok, információk Magyarország és Jugoszlávia közötti katonai viszonyról, Mussolini fiainak (Bruno és Vittorio) katonai tevékenységéről. 13 lap.	1942–1943
8.	Tudósítók információi a kárpátaljai politikai helyzetről és a nacionalisták tevékenységéről. 47 lap.	1938–1939

**A MAGYAR KIRÁLYI HUSZTI JÁRÁSI
KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1939.**

F. 1213, op. 1, od. zb. 1-31.

Nº	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A helyi nemzeti tanácsok választásainak jegyzőkönyvei az 1939. évre.	1939
2.	Gernyésháza lakóinak kérvénye Takács Kálmán felelősségre vonásáról magyarelleses tevékenysége miatt, a kövesligeti csendőrállomás jelentése ebben az ügyben.	1939
3.	Jegyzőkönyvek a huszti pénztár pénzfelvételeiről, a körzeti műszaki hivatalból, az egykori körzeti hivatal vezetőjétől, Huszt jegyzőjétől.	1939
4.	A katonai parancsnokság körlevele és levelezés a körjegyzőségekkel egyes vállalatok vasárnapi és ünnepnap munkájának engedélyezéséről.	1939
5.	Állampolgárok és egyesületek képviselőinek folyamodványai táncestélyek, futballmeccsek szervezésének engedélyezése tárgyában; a viski előljárárság értesítése a Nagyszőlősi Kramer Mór által vetített film engedély nélküli bemutatásáról.	1939
6.	Állampolgárok kérvényei útlevél kiadása céljából.	1939
7.	Főszolgabírói értesítés Verebélyről a börtönből elbocsátott ósándorfalvai Fuksz Jenő hazaszállításáról.	1939
8.	Levelezés a Kárpátaljai Katonai Parancsnokság és a huszti „Kárpáti Villanyállomás Részvénytársasággal” a magasfeszültségi villamos vezetékek karbantartásáról.	1939
9.	A kövesligeti csendőrállomás jelentése Huszanyuk Mihály alsószelistyei lakos balesetéről.	1939
10.	A csendőrállomások értesítései a tüzesetekről.	1939
11.	Állampolgárok kérvényei munkafelvétel céljából és levelezés a Kárpátaljai Katonai Parancsnokság polgári osztályával a személyi állomány szervezéséről a hivatalokba, a véleteli állami hivatalnokok lajstroma.	1939
12.	A járási katonai parancsnokság körlevele és levelezés a Kárpátaljai Katonai Parancsnokság polgári osztályával, valamint a körjegyzőségekkel erdőmunkások toborzásáról Vitéz Győző abaújszemerei lakos birtokára.	1939

13.	Iratok Fatula János mihálkai lakos panaszlevelének kivizsgálásáról.	1939
14.	Levelezés a körjegyzőségekkel a katonák nyilvántartásáról, katonai szolgálatra való behívásról, stb.	1939
15.	A csendőrállomások jelentései és a katonai parancsnokság határozata a polgárok felelősségre vonásáról, akik figyelmen kívül hagyták a közegészségügyi, kereskedelmi szabályokat és engedély nélkül marhát vágnak.	1939
16.	Az állampolgárok kérvényei és levelezés a huszti csendőrállomással fegyvertartási engedély kiadásáról, a lefoglalt fegyverek visszaszolgáltatásáról.	1939
17.	Lemba Vaszilij gernyési lakos kérvénye a kövesligeti csendőrállomás által tőle elkobzott holmik visszaszolgáltatásáról és jelentés a csendőrségre ugyanezzel az ügygel kapcsolatosan.	1939
18.	A huszti csendőrállomás értesítése Grimula Ferenc huszti lakos folyamodványáról, motorbiciklijének lefoglalása ügyében.	1939
19.	A VIII. honvéd hadtestparancsnokság katonai közigazgatásának rendelete és levelezés a járási körjegyzőségekkel az árak megállapításáról és ellenőrzéséről.	1939
20.	Állampolgárok kérvényei kereskedelmi engedély (patent) kiutalásáért.	1939
21.	Levelezés a kárpátaljai katonai közigazgatással és járási jegyzőkkel a halászati idény megállapításáról.	1939
22.	Iratok a viski fűzfaültetvények bérbeadásáról.	1939
23.	A gernyési úrbéri közösség kérvénye fakivágás engedélyezéséről a gernyési úrbéri erdő hídjainak javításához; csatolva a katonai parancsnokság nemleges válasza.	1939
24.	A katonai parancsnokság határozata, amelyben Hoffmann Sztrul örököseinek megtiltja a fák kivágását Kövesligeten.	1939
25.	Perec György lipcsemezői lakos és mások panaszlevelei a legelők magas áráról és a katonai parancsnokság válasza.	1939
26.	Állampolgárok folyamodványai az anyakönyvekben teendő bejegyzésekről és változtatásokról; házassági engedély kiadásáról és a katonai parancsnokság határozata ezekkel a kérdésekkel kapcsolatosan.	1939

27.	A katonai parancsnokság körlevele és levelezés a rahói és técsői katonai parancsnoksággal himlő elleni oltásokról és a pszichikailag betegek kezeléséről.	1939
28.	Verkeliás Benjamin, gernyési lakos özvegyének folyamodványa, amelyben bérleti díjat követel az iskolától egyik épületének használatáért; a katonai parancsnokság válasza.	1939
29.	Állampolgárok folyamodványai az örökségi és rokkant nyugdíjak megállapításáról, kedvezményes vasúti jegyek kiadásáról, stb.	1939
30.	Kivák Anasztázia izai lakos folyamodványa könyöradományok gyűjtéséről és a katonai parancsnokság válasza ebben a kérdésben.	1939
31.	Levelezés az alsóbisztrai járási jegyzőséggel a munkanélküliek anyagi segélyezéséről és munkahely biztosításáról.	1939

A MAGYAR KIRÁLYI RAHÓI JÁRÁSI KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1939

F. 1215, op. 1, od. zb. 1-39.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A rahói járás katonai parancsnokának parancsa a magyar nemzetőrség által használt fegyverek beszolgáltatásáról.	1939
2.	A katonai parancsnokság rendelete a községi és a körzeti orvosok kinevezéséről, a „Zöld Kereszt” és az egészségügyi ellátás szervezéséről, gyógyszerellátásról és más egészségügyi kérdésekről.	1939
3.	A Magyar Nőszervezet körlevele az ellátás kérdéseiről az elfoglalt területeken.	1939
4.	A Magyar Minisztertanács elnökének utasítása Kárpátalja lakosságának összeírásáról az 1939. évben.	1939
5.	Árjegyzék az élelmiszeripari termékekre.	1939
6.	Kimutatás a rahói járás falvainak vetőmagigényeiről, az igénylő földművesek névsora.	1939
7.	Kimutatás a vetőmagok kiadásáról a kőrösmezői földműveseknek.	1939
8.	Kimutatás Kárpátalja lakosságának élelmiszerellátásáról.	1939
9.	A Kőrösmezői Pénzügyőrség kimutatása azon személyekről, akiknek engedélyezve van a szeszes italok árusítása, kérvény dohánytermékek árusításának engedélyezése ügyében.	1939
10.	Kimutatás azon nagybocskói és kőrösmezői lakosokról, akik szeszes italok és dohányáruk forgalmazására nyújtottak be kérvényt.	1939
11.	A községi jegyzők kimutatásai vadászterületek bérbeadásáról és a bérlők névsora.	1939
12.	Kimutatás azon magánlakásokról, amit a katonaság vett igénybe.	1939
13.	Kimutatás Lonka és Kőrösmező zsidó lakosságáról; körjegyzők értesítései azon zsidókról, akiknek csehszlovákiai állampolgárságuk van, stb.	1939

14.	Fizetési kimutatások az egykori rahói járási hivatal tisztviselőinek kiutalt összegekről 1939. április és május hónapokért.	1939
15.	Iratok Szolomjan Sztefan egykori járási vezető (fehéremigráns) kiutasításáról Magyarország területéről, magyarellenes tevékenysége miatt.	1939
16.	Iratok az egykori cseh bírósági tisztviselők alkalmazásáról a rahói járási bíróságnál.	1939
17.	A Rahói Városi Katonai Parancsnokság jelentése Kárpátalja katonai parancsnokának a rahói járásban tapasztalható munkanélküliségről; a lakosság munkafelvételéről út, híd és más objektumok felújítása és kiépítése céljából; a községi jegyzők jelentései a munkanélküliek számáról.	1939
18.	Nagybocskó és Terebesfejrpaták földműves lakóinak névsora, akik Románia területén rendelkeznek földterületekkel.	1939
19.	A Kőrösmezőn lakó „fehéremigránsok” névjegyzéke.	1939
20.	A csendőrállomások jelentései a Rahói Járási Katonai Parancsnoksághoz azon személyekről, akik bűncselekményeket hajtottak végre.	1939
21.	A csendőrállomások jelentései a Rahói Járási Katonai parancsnoksághoz a rahói járás szicsgárdistáiról.	1939
22.	Az aknaszlatinai csendőrállomás jelentései a rahói iskola tanítóira és a helyi papra vonatkozóan, akik a középapsai magyar iskola szervezése ellen agitáltak.	1939
23.	A terebesfejrpataki körjegyző jelentése a szicsgárdisták elszállításáról a huszti német konzulátus gépkocsiján Németországba; a nép viszonyáról az új államrendhez.	1939
24.	A középapsai községi jegyző jelentése azon katonák ellen, akik robbanóanyag segítségével próbálnak halat fogni.	1939
25.	A járási agronómus értesítése a kárpátaljai katonai parancsnoknak Ungvárra, a hegyvidéki gazdálkodás állapotáról.	1939
26.	Az aknaszlatinai községi jegyző értesítése az utcák átnevezéséről.	1939
27.	A járási katonai parancsnokság értesítése a Kárpátaljai Katonai Parancsnokság polgári osztályához a körjegyzőségek szervezéséről és a kapcsolódó személyi kérdésekről.	1939

28.	Értesítés a Rimaszombatban állomásozó 2. határvadász-zászlóalj parancsnokához sírok áthelyezésének engedélyezéséről.	1939
29.	Az aknaszlatinai bányászénekkar kérvénye szereplésük engedélyezéséről a hangárba.	1939
30.	A Kárpátaljai Katonai Parancsnokság folyamodványa a nagybocskói börtön telítettségéről és az ottani antihigiénés állapotokról.	1939
31.	Az egykori csehszlovák katonák folyamodványa a katonai parancsnoksághoz beutazásuk és vagyonuk elszállítása ügyében.	1939
32.	Az erdőhivatal és magánszemélyek folyamodványa a katonai parancsnoksághoz az állam által elkobzott fegyverek visszaszolgáltatásáról.	1939
33.	Cubasuk Jelena tiszalonkai lakos folyamodványa útlevél tárgyában.	1939
34.	Ankéta (fejlap) útlevél kiadásához a tiszabogdányi Jakab Kamil részére.	1939
35.	A nagybocskói csendőrállomás jellemrajza Trakszler György magyar összekötőre.	1939
36.	Németi János körzeti mezőgazdasági felügyelő kiküldetési elszámolása.	1939
37.	Meghívó az egykori cs. és kir. 85. és 103. gyalogezredek veterán katonái tiszteletére szervezett találkozóra, Husztra.	1939
38.	Lepják György felsőapsai lakos panaszlevele a katonai parancsnoksághoz a helyi csendőrállomásra víz alatti munkájának megtérítése ügyében.	1939
39.	Levelezés Kárpátalja Katonai Parancsnokságával (Ungvár) az iskolai tanítók katonai szolgálat alóli felmentéséről, megbízhatóságuk igazolásáról.	1939

**A MAGYAR KIRÁLYI RAHÓI JÁRÁSI
KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1939.**

F. 1004. op. 1, od. zb. 1-26.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A csendőrállomások jelentései azon gyanús személyek elzárásáról, akik a szicsgárdistákkal működtek együtt.	1939
2.	Az állami szolgálatban lévő orosz emigránsok névsora.	1939
3.	A katonai trófeák (zsákmány) jegyzéke amit a visszavonuló cseh katonaság hagyott maga után.	1939
4.	A csehszlovákiai állampolgárok folyamodványai Csehországba való kiutazásuk engedélyezéséről a magyar csapatok kárpátaljai bevonulása miatt.	1939
5.	A Kárpátaljai Katonai Parancsnokság körlevele munkaszervezés tárgyában a munkanélküliség részleges leküzdésére.	1939
6.	Trakszler György miniszteri megbízott jelentése, amelyben a szlatai Staer Ernő özvegyének megtiltja boltja működését, mivel anyagi segítséget nyújtott a spanyol népnek a „fasizmus” ellen folytatott harcban és szociáldemokrata párttagságáért.	1939
7.	Polgárok folyamodványai a kézművesipar és kereskedelem folytatásához szükséges patentek (iparengedélyek) kiadásáról, gyermektartási díj behajtásáról és a balesetekről való értesítésről.	1939
8.	Polgárok folyamodványai munkafelvételük ügyében, munkahelyi áthelyezésekről és elbocsátásokról. Levelezés ezekről a kérdésekről.	1939
9.	Levelezés a tiszabogdányi községi előjárósággal a községi előjárók számának kimutatásáról.	1939
10.	A csendőrparancsnok folyamodványa a fordítók kitüntetéséről, akik a nyomozásokban részt vettek.	1939
11.	A Magyar Földművelésügyi Minisztérium körlevele a munkaadók kötelezettségéről, a mobilizált mezőgazdasági munkások családjairól.	1939
12.	Csonka Ignác aknaszlatai lakos folyamodványa engedély kiadására táncestély szervezésére, csatolva a katonai parancsnok engedélye.	1939

13.	Rada Péter aknaszlatinai lakos folyamodványa engedély kiadásáról különböző bemutatók szervezésére.	1939
14.	Levelezés a Kárpátaljai Katonai Közigazgatás parancsnoka és katonaság képviselői között; kimutatások a középsai és rahói munkások, illetve hivatalnokok fizetésének kiutalásáról.	1939
15.	A Kárpátaljai Katonai Parancsnokság értesítése a tanítók át-helyezéséről különböző hivatali beosztásba.	1939
16.	A rahói körzet megbízhatatlan tanítóinak és nevelőinek névsora.	1939
17.	Kimutatás a nyugdíjasok, özvegyek, árvák nyugdíjának felszámolásáról Felsőapsa és Középsa községekben.	1939
18.	A VIII. honvéd hadtestparancsnokság rendelete a dezertőrökkel és a határsértőkkel való bánásmódról.	1939
19.	A polgárok kérvényei Csehszlovákiába való áttelepülésük ügyében.	1939
20.	Iratok (jelentések, tanúvallomások) a magyarellenességgel vádolt Mojsza Gergely tiszafehéregyházi, görög katolikus lakos és Mojsza Pál alsóapsai tanító ügyében.	1939
21.	Levelezés Szeged polgármesterével és Nagybecskó Pénzügyőrségével szeszital forgalmazási engedély kiadásáról az aknaszlatinai „Hangya” fogyasztási szövetkezet számára; egy Szeged városa által berendezett bolt megnyitásáról.	1939
22.	A kárpátaljai katonai közigazgatási parancsnok rendelete a visszavonult csehek által hátrahagyott liszt felhasználásáról.	1939
23.	A kárpátaljai csendőrszázlőalj jelentése az egykori csehszlovák állampolgárok által elvesztett vagyonról.	1939
24.	Kimutatás azon személyekről, akik Kárpátalján és Lengyelországban rendelkeznek földterületekkel.	1939
25.	Kaufmann Viktor nagybecskói lakos folyamodványa a tiszai faúsztatáshoz szükséges engedély ügyében.	1939
26.	A kárpátaljai katonai közigazgatási parancsnok rendelete pénzösszegek kiutalásáról gazdasági és más ügyekre vonatkozóan.	1939

A MAGYAR KIRÁLYI PERECSENYI JÁRÁSI KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1939.

F. 1114, op. 1, od. zb. 1-12.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	A katonai parancsnokság körlevelei és levelezés az iskolák igazgatóságaival az állami iskolák nyilvántartásáról, a tanulók és tanárok eskütételéről, iskolák jegyzéke.	1939
2.	A kárpátaljai katonai közigazgatási parancsnok távirata a gyermekmenhelyek nyilvántartásáról és annak gondozó személyzetéről.	1939
3.	A katonai parancsnokság körlevele a bérelt iskolaépületek nyilvántartásáról és levelezés a járási jegyzőkkel és iskolaigazgatókkal ezekről a kérdésekről jegyzékek.	1939
4.	Meghívó a perecsenyi iskola igazgatójától a katonai parancsnoksághoz a magyar iskolák megnyitójára.	1939
5.	Levelezés a katonai közigazgatás parancsnokával az iskolaigazgatókkal magyar osztályok megnyitásáról az ukrán falvakban, a tanévzáróról.	1939
6.	Levelezés az iskolaigazgatókkal a tanulók felvételéről az iskolákba, az osztályokba sorolásról, az iskola takarításáról, az iskolások névsoráról.	1939
7.	A kárpátaljai katonai közigazgatási parancsnok rendelete a zsidó gyerekek felmentéséről a tanulástól a szombati napokon, iskola beiratkozási díj megállapításáról.	1939
8.	A katonai parancsnokság körlevele pénztámogatás kiutalásáról az iskoláknak gazdasági kiadásokra, levelezés az iskolaigazgatókkal.	1939
9.	A perecsenyi polgári iskola igazgatójának folyamodványa, az elhagyott iskolai lakás megnyitásáról, az iskolai katalógusok begyűjtéséről, a lakás megnyitásának jegyzőkönyve.	1939
10.	Levelezés a 13. kerékpáros zászlóaljjal a katonaság által birtokba vett perecsenyi óvoda rendeltetésének megfelelő átadásáról.	1939
11.	Levelezés a katonai parancsnokság polgári szakosztályával és a kárpátaljai katonai közigazgatási parancsnokkal az állampolgárság megállapításáról, lakhatósági engedély kiadásáról Krajnik János rahói lakos részére.	1939
12.	Levelezés az iskolaigazgatókkal a tanári kar személyi ügyeiről.	1939

**A MAGYAR KIRÁLYI TÉCSŐI JÁRÁSI
KATONAI PARANCSNOKSÁG IRATAI. 1939**

F. 1005, op. 1, od. zb. 1-8.

№	A levéltári egységek tartalmi kivonatai	Időszak
1.	Levelezés a kárpátaljai katonai közigazgatás parancsnokával, a Bustyaházai Erdőgazdasággal és más hivatalokkal az egykori szicsgárdisták és gyanús személyek előzetes letartóztatásáról.	1939
2.	Levelezés Kárpátalja katonai parancsnokával, erdőigazgatóságokkal és más szervezetekkel épületek átadásáról kaszárnyának, turistatelepek építéséről. Az állomásparancsnokok jelentései.	1939
3.	Levelezés a katonai parancsnokságokkal, községi elöljáróságokkal és más hivatalos szervekkel a cseh hadifoglyok, sebesült katonák körözéséről és tartózkodási helyük pontosításáról. Állampolgárok folyamodványai fegyverviselési engedély ügyében.	1939
4.	Levelezés a Beregszászi Pénzügyigazgatósággal és annak técsői szakosztályával a csempézzettel foglalkozó személyek büntetéséről.	1939
5.	Levelezés a kárpátaljai katonai közigazgatás parancsnokával, körzeti orvosokkal és patikákkal a gyógyszerellátásáról, fertőző betegségek terjedéséről a lakosság körében és más egészségüggyel kapcsolatos kérdésekről.	1939
6.	Levelezés a tanfelügyelőségekkel, anyakönyvi hivatalokkal, lelkészekkel és más személyekkel a házasság engedélyezéséről, születések anyakönyvezéséről, az egyházi ünnepek megtartásáról és további egyházi ügyekről.	1939
7.	Levelezés a tanfelügyelőségekkel és a katonai parancsnokokkal és más hivatalokkal a tanítók elbocsátásairól és munkába helyezéséről, a tankönyvek és más oktatási felszerelés beszerzéséről, magántanulók vizsgáztatásáról, a lakosság kulturális szintjének emeléséről és más képzésekkel kapcsolatos kérdésekről.	1939
8.	Levelezés a járási körjegyzőségekkel, községi elöljáróságokkal és más hivatalokkal az állami alkalmazottak eskütételéről, munkafelvételéről, útlevelek és tartózkodási engedélyek kiadásáról.	1939

II. RÉSZ IRATOK

1.
1938. NOVEMBER 15. UNGVÁR.
MEMORANDUM AZ UNGVÁRI HÉBER
ISKOLAHÁLÓZAT KELETKEZÉSÉNEK
TÖRTÉNETÉRŐL ÉS HIVATÁSÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.254, op. 1, od. zb.50, lap 1.

„JAVNE” ZSIDÓ /HÉBER/ KULTURSZÖVETSÉG UNGVÁR

Ungvár, 1938. november 15.

Memorandum az ungvári héber iskolahálózat
keletkezésének történetéről és hivatásáról

Amikor 20 évvel ezelőtt a trianoni erőszak elszakított bennünket az anyaországtól, az itteni zsidóság súlyos probléma előtt állt. A csehszlovák hatóságok arra való hivatkozással, hogy a zsidók Magyarországon – magyarok voltak, úgy Csehszlovákiában – csehszlovákoknak kell hogy legyenek. A legszigorúbb rendszabályok alkalmazása mellett, megtiltották a zsidó lakosságnak, hogy magyar iskolákat favorizáljanak. Nehogy gyermekeink elcsehesedjenek és nehogy segítő kezet nyújtsunk a csehesítésnek, éltünk a csehszlovák alkotmányban biztosított jogainkkal és zsidó illetve héber iskolákat követeltünk.

Minthogy a csehszlovák kormány nem volt hajlandó nekünk állami zsidó, illetve héber iskolákat adni, megalakítottuk a „JAVNE” Héber Kulturszövetséget és ennek keretében létesítettük 1925-ben az ötosztályos héber elemi iskolánkat, 1934-ben a héber gimnáziumot és 1935-ben a magyar-héber nyelvű óvodát.

Ezen zsidó, illetve héber iskoláinkban a hivatalos előadó nyelv első helyen a héber, míg az elemi iskolában a ruszin nyelv és a gimnáziumban a cseh nyelv lett a második hivatalos nyelvenek a minisztérium által deklarálva.

Úgy az elemi mint a gimnázium, mint magániskolák voltak elismerve. Az elemi iskola 166.135/35-1/2 szám alatt és a zsidó gimnázium 1935. június 27-én 73.168/35-11/2 szám alatt nyert nyilvános jogot.

A nagy iskolaépület hiánya miatt, minthogy az állam sehol sem akart helyet adni iskoláinknak, kénytelenek voltunk akciót indítani egy saját iskolaépület építésére. Ungvár városa erre a célra építési telket jelölt ki számunkra, amelyen felépítettük és azóta már el is foglaltuk iskoláink számára épült épületeket.

Mindezen iskolákat alulírt kulturszövetség tartja fenn a tandíjából és a zsidóság közadakozásából. Jelentősebb szubvenciót soha nem kaptunk a csehszlovák kormánytól. Amit kaptunk és ezt hivatalos iratokkal bizonyíthatjuk, mindössze a következő volt:

A héber elemi kapott 1935 óta évente 5-10.000 – csehkorona állami szubvenciót, amit azonban az utóbbi években lefoglaltatott a szociális biztosító intézet részére, a héber gimnázium ugyancsak 5-10.000 –csehkorona szubvenciót kapott a kárpátaljai tartománytól. Az állam soha egy fillért nem adott a héber gimnázium számára. Ugyancsak iskolaépületünk építéséhez sem kaptunk az államtól egyetlen fillért sem, csupán az úgynevezett munkanélküli szociális segély elszámolása révén jutottunk összesen 24.000 –csehkoronához. Az építkezéshez szükséges eszközöket a szülők és az iskola barátainak közadakozásából teremtettük elő, de a költségek felével mai napig adósak maradtunk. A tartomány ugyan megszavazott számunkra 100.000 –csehkoronát mint építési szubvenciót, oly képen, hogy azt a város számára szavazta meg és a városnak kellene ezt nekünk kifizetni. Ezen 100.000 –csehkoronát még ez idáig nem kaptunk meg.

Mindezekből látható, hogy a csehszlovák kormány a legmostohább bánásmódban részesített bennünket és egyáltalán nem támogatta iskolánkat.

Másrészt iskoláinknak fontos feladatot szántunk. Azonkívül az iskolánk alapításával meg akartuk menteni gyermekeinket az elcsehesítéstől, ami fényesen sikerült is, mert neveltjeink meg tartották magyar anyanyelvüket, magyar könyveket olvastak és a magyar kultúrát istápolták, még az is volt a célunk, hogy a zsidó szellemben való nevelés által, távol tartsuk gyermekeinket az elradikalizálódástól és az annyira divatosá vált baloldali befolyástól, ami sikerült is. A héber nyelv a zsidó kultúra kötelező oktatása által lehetővé tettük neveltjeinknek, hogy könnyebben elhelyezkedhessenek rabbi és hitoktatói állásokban. Továbbá bevezettük az angol nyelv oktatását, aminek birtokában esetleg külföldön is elhelyezkedhessenek.

Most, hogy hála a Gondviselésnek és bölcs magyar kormányunknak 20 éves elszakítottság után visszakerültünk anyaországunkhoz, természetesen a cseh és a ruszin nyelvek helyett, azonnal bevezetjük a magyar nyelvet, mint első előadónyelvet, amihez meg is voltak a megfelelő képzettségű tanerőink és csupán csak azt óhajtanunk, hogy engedjék meg számunkra a héber nyelv további oktatását mint kötelező nyelvet, ezenkívül, hogy hittanban a zsidó bibliát, valamint zsidó és világtörténelmet ugyan-

csak héber nyelven taníthassunk. A többi tantárgyakat természetesen, mind magyar nyelven óhajtjuk oktatni.

Mindezekből látható, hogy iskoláinknak becsületes és praktikus törekvései és céljai vannak és ehhez kérjük a tekintetes kormány és tanügyi körök jóindulatú támogatását.

Mély tisztelettel
/a.i./ olvashatatlan
„JAVNE” Héber Kulturszövetség Ungvár
(pecsét)¹

2.

1938. NOVEMBER 16. CSAP. UTASÍTÁS A CSEH HATÓSÁGOK ÁLTAL ÁLLÍTOTT EMLÉKMŰVEK MEGÓVÁSÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.254, op.1, od.zb.15, lap 3.

Magyar királyi VI. honvéd hadtest parancsnokság.

Csehek által emelt emlékművek megvédése.

Csap, 1938. november 16. Ungvár

A honvéd vezérkar főnökének folyó évi november hó 14-én kelt 381114/2.hdm. VKF-1938.számú rendeletére:

Utasítsa alárendelt alakulatait és szerveit, hogy a felszabadult felvidéken a csehek által emelt emlékművek esetleges megcsonkítását a csapatok meggátolják. A csehszlovákok ugyanis ezt kihasználnák ellenük, hogy a külföld előtt hírünket bemocskolják. Ezek az emlékművek épségben megőrzendők, amíg további sorsukról intézkedés nem történik.

¹ Az ungvári héber reform reálgimnázium magmaradt tanári kara Ungvár visszacsatolása után. 1938. november 16. 1 Tochten Pál mérnök, ig. helyettes /MG/ matematika-ábrázoló mértan, tanít 1930 óta, a fenti intézetben 1938-tól. 2. Rosenfeld Izráel rabbi, hittan-tanár, /HPh/ héber-bölcsész, tanít 1914 óta, a fenti intézetben 1937-től. 3 Goldberger Henrik, M.A. tanár történelem, héber irodalom és nyelv, tanít 1937 –óta. 4. Klein Lajos, helyettes tanár, matematika, fizika, tanít 1937-től. 5. Fridmann Sára, helyettes tanárnő, /AN/ Angol német, tanít 1937 óta. Állásukat elhagyták: Kuba Vince, latin, ideiglenes igazgató; Kreszl Ladiszláv, cseh nyelv természetrajz; Kreszl Júlia, rajz mértani rajz; Holcer Hugó, torna; Cupálj rajz; Melichár Vera, cseh nyelv; Válosek József, földrajz; Podest János, cseh nyelv és irodalom. Tanítványok száma: I oszt.32, II. oszt.37, III. oszt 31; IV.oszt 38, V. oszt. 24, VI.oszt.20.

Kapják: 7.ö.dd., 10.ö.dd., 17.ö.dd., 2.gk.dd., 1. lov.dd., Munkács városi, Munkács járási, Ungvár városi, Beregszász járási, Nagyszöllös járás katonai parancsnokság Tiszaújlak.

381116/Hdm.I.c.1938.11

3.

1938. NOVEMBER 17. CSAP. UTASÍTÁS A LEVENTE MINTASZÁZADOK KÁRPÁTALJAI BEVONULÁSÁVAL KAPCSOLATOSAN.

Forrás: KÁL, F.254, op.1, od.zb.24, lap 2–3.

Magyar királyi VI. honvéd hadtestparancsnokság.

Levente mintaszázadok bevonulása

A felszabadított felvidéki járásokban.

Járási Katonai Parancsnokság,
Ungvár

Csap, 1938. évi november hó 17-én.

A Hadfőparancsnokság .XI.8-án kelt 34674/el.n. sz. kik. 1938 rendeletét kivonatossan a szükséges intézkedések megtétele céljából az alábbiakban közlöm:

Levente mintaszázadok XI. 27-től a felszabadult járások területét meglátogatják, Beregszászi járás területére, Szatmár-Ugocsa-i Munkácsi járás területére, Baranyai, Ungvárra a szabolcsi teng. fel. által felállított századok mennek:

1./A századok szervezése:

1 testnevelő tiszt, mint kísérő ellenőrző tiszt

1 levente vezető főoktató, mint századparancsnok

3 levente főoktató szakaszparancsnok

3 levente szakasz

1 levente menetzene.

2./ Öltözet és felszerelés.

Tisztek részére menetöltözet táborig sapkával.

Oktatók részére az előírt leventeoktatói formaruha.

Leventék részére az előírt posztó levente díszruha.

Századon belül azonban az öltözködés feltétlenül teljesen egyöntetű legyen.

Felszerelés:

Kenyértarisznya, derékszj, fapuska. Hátizsák csak akkor, ha az egész század egyöntetűen ellátható.

Egyéb felszerelést /mint polgári köpeny, bekecs takaró, stb. / a honvédség alakulataitól a helyszínen igényelt vagy bérelt járműveken kell szállítani.

Tekintettel arra, hogy az előírásos levente köpenye nem állnak rendelkezésre, a kivonulások, köpeny nélkül történnek.

3./Működés századok feladata.

a./ A felvidéki ifjúság ünnepélyes üdvözlése a testvéri összetartozás kimélyítése és a későbbi kiépítendő levente intézmény részére az ifjúság megnyerése.

b./ A leventeintézmény lényegének s feladatának ismertetése /a csehek a magyar leventét szándékosan, mint komitacsit² állították a felvidéki lakosság elé, akik csak gyűjtogatásra és öldöklésre tanítanak. Ezt a tévhitet el kell oszlatni. A levente intézmény célja erkölcsileg, szellemileg és testileg erős nemzedék nevelése. Egy szebb és boldogabb magyar jövő érdekében/

c./ Rövid lelkesítő műsorszámokkal /ének, szavalat, tornamutatóványok révén/. Az intézmény népszerűsítése.

d./ A felszabadult ó testvérek jelképes felavatása magyar leventévé, ünnepélyes kézfogással és levente sapka ajándékozásával. /Lásd az anyagi részt./

e./ a teljes vagyontalan ifjak megvendéglése, élelmiszerekkel való ellátása, bajtársi szeretet nyilvánítása, egyéb kisebb ajándék és emléktárgyak kiosztásával /LEVENTEÚJSÁG/, néhány könyv stb./ Az érintett teng. felek a fentiek figyelembevételével gondosan készüljenek fel és az ott tartózkodás egész tervét ünnepségek programján napokra, időpontokra osztva készítsék el.

Az előkészítő munkálatokat úgy kell megtenni, hogy a századok november 27-én a felszabadult járási székhelyre lehetőleg délelőtt beérkezessenek. Kassától keletre lévő területre bevonuló századparancsnokok útbevonulása külön parancsra történik. Az elkészített programnak a helyi viszonyok figyelembevételével történő súrlódásmentes lebonyolítása cél-

² Az első világháború idején a szedett-vedett öltözékű, vegyes fegyverzetű, gyakorlatilag bűnözői életmódot folytató, a gerilla-jellegű hadviselést előnyben részesítő, irreguláris szerb csoportokat nevezték így, akik primitívségükről, kegyetlenségükről híresültek el. Ők tekinthetők a minden szabályt semmibe vevő XX. századi partizán hadviselés előfutárainak. (Komitácsi vö. *comitatus* szóval, jelentése társaság.)

jából századonként 1-1 jó fellépésű az ünnepélyek rendezésében járatos leventeoktatót kell előre küldeni a felszabadult járási székhelyekre. Ezek feladata az elkészített műsornak a helyi viszonyokhoz való illesztése illetve a részletek megbeszélése és előkészítése az illetékes járási katonai parancsnok útján.

A felszabadult járások katonai parancsnokai intézkedjenek az iránt, hogy a járások ifjúsága a levente századok érkezéséről tudomást szerezzenek /kihirdetés, kidoboltatás/.

f./ a területileg illetékes városi járási illetékes seregtest parancsnokság a leventeszázadok eme működését a legmesszemenőleg támogassák /szállítás, szállásolás, étkezés stb./ ezekre vonatkozóan idejekorán intézkedjenek. A századok működési idejük alatt az illetékes megszálló vdd. parancsnokságnak vannak alárendelve. A századok működési ideje 4 nap. Általánosságban az alábbi tervzet szerint.

Bevonulás a felszabadított járási székhelyekre, itt a járás területéről összesereglett ifjúság üdvözlése és ünnepély előre elkészített program szerint.

Ezután a század előre elkészített szakaszokra oszolva járja a járás nagyobb községeit.

4. Magatartás

Minden alkalommal fegyelmezett és katonás legyen, különösen fontos az mikor a járás székhelyén történő ünnepélyes üdvözlés és fogadtatás után a századok szakaszokra tagozódva a nekik kiutalt területeket bejárják.

Az elszállásolás egységesen történik.

A felvidéki ifjúsággal való érintkezést a bajtársi és testvéri szeretetet jellemezze. Szeretettel és őszinteséggel keressük mindazt, ami összeköt bennünket és gondosan kerüljük azt mivel esetleg fájó érzéseket okozhatunk nekik.

Különösen ügyeljünk arra, hogy anyagi vonatkozásban visszaélés ne történjék. Kíméletlenül lépünk fel minden üzérkedő szándék ellen, ami mostani hazafias lelkesedést ki akarja használni. Inkább adni, mint elfogadni.

Baráti szeretettel öleljük keblünkre szlovák, rutén és német ifjú bajtársainkat és legyünk tekintettel érzékenységükre. A tót elnevezést feltétlenül kerülni kell és ha szükséges a szlovák kifejezést kell használni. Akadozó magyar beszéden és tótos kifejezésen ne mosolyogjunk. A magyar Cserkész Szövetség intézkedései szerint egyes századokhoz 1-1 cserkész tiszt által vezetett cserkész szakasz is csatlakozni fog.

5. Anyagi intézkedés

A felvidéken az ételmezés elvileg a megszálló honvédsapatoknál a közétkezés keretében biztosítandó. Az erre vonatkozó igény az illetékes alakulat parancsnokságának, vagy gazdasági hivatalának, lehetőleg a megelőző napon az igénybeveendő adagok számának közlése mellett bejelentendő. Az igénybe vett közétkezési adagok ellenértéke nyugta ellenében azonnal megtérítendő. Olyan helyeken, ahol a honvédségi közétkezésekhez való csatlakozás nem lehetséges a vezetők igyekezzenek az étkezést egyszerűbb vendéglőkben átalányösszegért biztosítani. Gondosan őrködjének azonban, hogy a kiszolgáltatók ételek minőség és mennyiség szempontjából a fizetett térítéssel arányban álljanak. Az őslakosságnak ételmiszerekért való zaklatása feltétlenül kerülendő. Az elkerülhetetlenül szükséges fuvart elsősorban a legközelebbi honvéd alakulattól kell igényelni. Ha az nem tudna rendelkezésre bocsátani, akkor megegyezés /bér/ útján kell a szállításról gondoskodni. Egészségügyi tekintetben a legközelebbi honvédorvoshoz kell fordulni.

381116/19 Hdm.I.c.1938.

7.ö.dd.381121./5. Hdm.1938.

4.

1938. NOVEMBER 24. NAGYGEJŐC. JELENTÉS MAGYAROK KIUTASÍTÁSÁRÓL A CSEH MEGSZÁLLÁS ALATT ÁLLÓ TERÜLETEKRŐL.

Forrás: KÁL, F. 254, op. 1, od.zb. 58, lap 7.

Magyar királyi ungvári csendőrszázad
7.szám

Nagygejőci őrs

Kt.1938.

Magyarok kiutasítása cseh megszállás
alatt álló területekről.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak.
Nagygejőc, 1938.november 24.

Ungvár

A fenti őrskörlettel határos, még cseh megszállás alatt álló Unghosszúmező községből, ma délután 16-17 óra között a csehek 8 magyar családot dobtak át a határon a magyar területre, minden előzetes értesítés nélkül.

A menekültek elbeszélése szerint ma a késő délutáni órákban 2 cseh csendőr érkezett a községbe a nagylázi csendőrörsről, s felszólították őket, hogy 10 percen belül hagyják el a községet. Semmit nem engedtek magukkal hozni, csak ami rajtuk volt, minden ingóságuk és jószágaik ott maradt felügyelet nélkül. Eljárásukat azzal indokolták, hogy a magyarok is így kergették át a cseheket a határon.

A menekültek között több olyan is van, aki ott született, csak a szülei voltak a vissza csatolt területre valók, s egy részüknek senkije sincsen ezen a területen.

A menekültek elbeszélése szerint még több család kiutasítása is várható.

/a.i./ olvashatlan
őrsparancsnok

5.

1938. DECEMBER 2. UNGVÁR. JEGYZŐKÖNYV KOCSÁNYI ALBERT RADVÁNCI LAKOS DOMONYAI ÚTJÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.254, op.1, od.zb.34, lap 2.

Jegyzőkönyv

Készült Ungváron 1938. december 2-án a járási katonai parancsnokságnál Kocsányi Albert radvánci lakossal.

Jvai.

Kocsányi Albert radvánci lakos önként megjelenvén előadja a következőket:

A városi katonai parancsnokságtól folyó évi november 29-én szabályszerű határ átlépési igazolványt kaptam, mellyel a cseh megszállás alatt álló Domonya községbe mentem át a még ott lévő ingó vagyonomnak áthozatalára.

A magyar határőrség minden akadály nélkül átengedett, azonban a cseh határőrség összes zsebeimet kikutatta, mellény bélésemet felvágta, és teljes mértékben megkobozott. Domonya községbe beérve Kuja Ferencné lakására mentem, - akivel az anyagi ügyeimet akartam elintézni –őt nem találtam otthon egész nap, a lakásán tartózkodtam. Este 6 órakor kimentem az állomásra Kujáné elé és amikor onnan jöttem vissza a községbe, a csehek elfogtak és éjfél után egy óráig külön féle hatóságokhoz hurcoltak és

mindenütt gumi botokkal ütöttek – vertek a testem minden részén. A bántalmazás azért történt, mert nem adtam felvilágosítást azokra a kérdésekre, amit a csehek szerettek volna megtudni. Igaz-e, hogy a Galagóba beköltöztették a cigányokat, a régi hivatali helyiségekbe most milyen hivatalok vannak elhelyezve, hány kerékpáros katona érkezett e napokba Radvánra, Radváncon tartózkodnak-e”. Az autó kolonia, milyen felszereléssel rendelkeznek a magyar katonák és hogy vannak megelégedve a magyar katonák Kalmár őrnaggyal.

Kérdezték azt is, hogy a lakosság, hogy van megelégedve, milyen kereseti lehetősége van és nem zúgolódik-e a magyarok ellen. Mindezen kérdésekre én vagy nem válaszoltam vagy azt feleltem, hogy engem ezek a kérdések nem érdekelnek, időm sem volt arra, hogy ilyesminek utána nézzek, s ezért aztán folyton bántalmaztak. Kijelentettem nekik azt is, hogy azért mentem Domonyára, hogy saját ügyeimet elintézzem s nem azért, hogy árulkodjam és így politikai kémnek tartsanak.

Ezek után két csendőr éjnek idején áttett a határon.

Más előadni valóm nincs, jegyzőkönyv helyes.

/a.i./ Kocsányi Albert

Felvette: /a.i./ olvashatatlan

192 ikt.szám

1938.

Érkezett 1938.XII.3.

Magyar királyi VI. Hadtestparancsnokságnak

Felterjesztem

/a.i./ Szmrecsányi Pál alezredes

6.

1938. DECEMBER 7. UNGVÁR. JELENTÉS A CSEH- ÉS SZLOVÁK TELEPESEK LÉTSZÁMÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.1206, op. 1, od. zb, 1. ark. 3.

Magyar királyi Ungvár-i járási

katonai parancsnokság

Ad 31fr. 1938

Tárgy: Cseh telepések és szlovák nemzetiségű
telepések létszámának bejelentése.

Magyar királyi VI. honvéd hadtestparancsnokságnak
Ungvár, 1938. december hó 7-én, Ungvár

A 381129/81 hdm. I. c. polgári 1938 számú rendeletre jelente, hogy a járás területén Eszeny községben három cseh telepes és két ruszintelep volt, akik azonban már mind elköltöztek.

Tiszaágtelek községben 18, Ungdaróc községben 12 és Eszeny községben 120 ruszin egyén tartózkodik. Ezek úgy telepedtek le ezekben a községekben, hogy régi lakóhelyükön ingatlanukat eladták, és a fenti községekben vettek földeket minden állami támogatás nélkül. Ezen ruszintelepesekek mindenütt helyükön maradtak.

/a.i./ Szmrecsányi Pál alezredes
járás katonai parancsnok

Pecsét /Magyar királyi Ungvár-i járás katonai parancsnokság/

7.

1938. DECEMBER 21. UNGVÁR.

JEGYZŐKÖNYV A JÁRÁSI HIVATAL BERENDEZÉSÉNEK KIÜRÍTÉSÉRŐL A CSEH HATÓSÁGOK ÁLTAL.

Forrás: KÁL, F.254, op.1, od.zb.12, lap 16.

Jegyzőkönyv

Felvétetett Ungváron 1938. évi december hó 21-én, a volt „Járás hivatalt” helyiségében a cseh hatóságok által Ungvár város kiürítése alkalmával a fent nevezett hivatalban okozott károk megállapítása tárgyában.

Jelen voltak alulírottak:

Kontros Gusztáv segédhivatali igazgató

Tóth Anna iroda segédtsízt,

Pák Antal hivataliszolga

és a belügyminisztériumi számvevőség kiküldöttei.

Fent nevezettek egyöntetűen előadják a következőket:

A fent nevezett hivatal vezetője Dr. Leonid Hosevski eredetileg a hivatali berendezések felét szándékozott elszállítani, később azonban az országos hivataltól kapott utasítás szerint úgy rendelkezett, hogy minden berendezést el kell szállítani. Az elszállításhoz Ókemence községből 8 ló fuvarost fogadtak, akik Gerény községből fogadott munkások segítségével 1938. november hó 3-án elkezdtek a járás hivatalt berendezésének és egyéb

ingóságainak felpakolását, illetve elszállítást. Az elszállítás ellenőrzésével és irányításával a járási főnök Bittmann József irodafőtisztet és Jancarek N. volt nagygejőci sc. jegyzőt bízta meg, akik a teljes elszállításnál mindvégig jelen voltak.

A Járási Hivatal állami épületében volt elhelyezve, a fenntartásáról a csehszlovák uralom alatt a cseh állam gondoskodott.

A leltárakat elvitték vagy megsemmisítették, 8 drb. szoba leltárt azonban sikerült megszerezniem, azonban ezek a károknak egy részét tartalmazzák. A leltárról szükség esetén másolatokat fogok készíteni a pénzügyminisztérium VI. főosztályának leendő megküldés végett.

Jelen jegyzőkönyvhöz becsatolt 2 drb. kárlajstromot alulírottak részint a szobaleltárak alapján, részint emlékezetből állították össze.

Megjegyezzük, hogy az általunk felvett kárlajstromban felsorolt berendezéseket és egyéb tárgyakat a csehek valóban elszállították, legfeljebb az az eset fordulhat elő, hogy a kárlajstromból valamit kifelejtettünk.

Magán az épületen, a kárlajstromban, már fel vett károkon kívül más kárt megállapítani nem tudtunk.

A kárlajstromban már felvett 209.162. k.c. postatakarékpénztári betét, mely a prágai postatakarékpénztár 129.318 számú csekkszámlán kezeltetett s az erre vonatkozó postatakarékpénztári kivonat másolatát jelen jegyzőkönyvhöz csatoltuk.

Kijelentjük, hogy a fentieket legjobb tudomásunk szerint a valószínűségnek megfelelően adtuk elő s szükség esetén azokat esküvel is készek vagyunk megerősíteni, felolvasás után jóváhagytuk és aláírtuk.

..... K.m.f.

/a.i./ Kontros Gusztáv

Tóth Anna

Pék Antal

Kontros Gusztáv-, Tóth Anna és Pék Antal

személyazonosságát és aláírásuk valódiságát igazolom.

/a.i./ olvashatatlan

járási katonai parancsnok

(körpecsét) Ungvár, 1938. december 21-én.

8.
1939. MÁRCIUS 16. TÉCSŐ.
A TÉCSŐI LAKOSSÁG
POLITIKAI MAGATARTÁSÁRÓL.
 Forrás: KÁL, F.1005, op. 1, od. zb. 1, lap 5.

Magyar királyi kárpátaljai csendőr zászlóalj

Técsői század

203.szám

1939.

Técső község lakosságának magatartása

1939. március hó 16-án.

Magyar királyi csendőr zászlóalj parancsnokságnak

Ungvár

Técső, 1939. május 5

Szükségesnek tartom annak a jelentését, hogy Técső község lakossága miként viselkedett a felszabadító csapatok bevonulása előtt közvetlenül.

Március 14-én a dél utáni órákban, - amikor még Técsőt Szics katonaság bírta a hatalmat – dr. Hapka Péter ügyvéd, Dabóci Erdő Lajos Magyar Nemzeti párti elnök segítségével megszervezte a község férfi lakosságát a célból, hogy esetleges rablás, vagy személyi bántalmazás esetén a védekezésre készen legyenek.

A község 4 körletre lett felosztva s e körletek parancsnokai Lajos András, Katrin Bálint, Bányász István és Lemák Andor háborúbeli őrmesterek lettek. Az összeköttetést dr. Hapka lakása és a körletparancsnokok között a tűzoltóság tartotta fenn. Ilyen védekezésre kész szervezettségben telt az idő 16-án reggel 7 óráig, amikor a Nemzeti Tanács Nevében dr. Hapka átvette Kalenyuk járási főnöktől a község feletti parancsnokságot.

Nyomban meg lett szervezve a polgárőrség. Fegyvereket a cseh csendőrségtől és fináncoktól szereztek és egy nagyorosoz származású tüzér alezredestől géppuskákat, fegyvereket és lőszert kaptak. Így volt lehetséges, hogy a községet nem csak megvédték a Huszt felől visszavonuló Szicsektől, akik közül egynehányat agyon is lőttek, de a megtámadott Visk és Bustyaháza községnek is fegyveres segítséget adtak. Ez a felfegyverzett állapot fennállott 17-én estig, bár a magyar csapatok 16-án éjjel jöttek be a községbe.

Indítványozom, hogy fenti vezetők kitüntetésben részesüljenek s egyúttal a város férfi lakossága, de különösen a tűzoltó egyesület tagjai megdicsérésben részesüljenek.

/a.i./ Besenyincs
századparancsnok

9.

1939.MÁRCIUS 27. UNGVÁR. JELENTÉS A HOMONNA ÉS MEZŐLABORC KÖRNYÉKI KATONAI HELYZETRŐL, A SZLOVÁK CSAPATOK ÁLLOMÁSHELYEIRŐL, ÚJSÁGSZERKESZTŐK TÁMOGATÁSAIRÓL A CSEHSZLOVÁK IDŐBEN KÁRPÁTALJÁN.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.8, lap 10–13.

Jelentés

Mit jelenthet Homonna és Mezőlaborc?

Tudomásom szerint Homonnán a cseh hadsereg III. számú katonai munkatábora volt, ami azt jelenti, hogy itt tartották az összes fegyveres éles lövészeteket és itt tartották a gránátvetők és árkászok rendes nyári manőverét. Ha Homonna csak megközelítőleg úgy van felszerelve, mint a többi cseh gyakorlótábor volt, akkor jelentős tanulságot lehet lesz annak berendezéséről levonni. Meg kell jegyezni, hogy minden ilyen munkatábor mellett jelentős mennyiségű élés muníció volt felhalmozva és minden bizonnyal itt is meg lehet majd azt találni, ha csak a szlovákok el nem szedték már.

Mezőlaborcon egy időben repülőtér volt és egy nagy területet a cseh katonai hatóságok „terra incognita”-nak minősítettek. Valószínűnek látszik, hogy Mezőlaborc felett több helyen is jelentős erődítményeket lehet találni, melyekkel számolni kell egy esetleges magyar-szlovák összecsapásnál. Azt minden esetre tudom, Kamenica egy rendkívüli megerősített stratégiai pontja volt a kassai 11-es csehszlovák divízióknak: Lengyelország ellen. Nagy kérdés, hogy a szlovákok a kapkodó védekezésben hogyan tudják azt saját céljaikra felhasználni /pld. Az oda beépített tüzérségi és más tüzelő fegyvereket! Nagyon jól emlékszem, hogy 1937 őszén az egyik cseh vezérkari bulletinben arról volt szó Mezőlaborc felett kiépítik az úgynevezett

122/B. jelzésű repülőhangárt. Ez egy a szovjetorosz rendszer szerint épített földalatti hangár, melyből Vyskovón /Olmüc mellett/ jómagam is láthattam egyet. Egy-egy földalatti hangár 36 gépnek tud búvóhelyet adni és lényege az, hogy egy óriási és forgó szerkezettel ellátott betonlap az alapja, mely repülőgépek szerint rekeszekre van osztva.

Hol voltak Kelet-Szlovákiában cseh muníciótelepek?

A csehszlovák hadsereg divíziós beosztású volt és minden ilyen divízióknak önálló muníciós készlete volt. Ezen muníció készlet két részre osztott: békebeli és háborús szükségleti részekre. A kassai és ungvári divíziók a kassai országos parancsnokság alá estek. Ennek négy helyen volt muníciós elosztó raktára: Varannó, Eperjes és Abos között, Mezőlaborc és Kassahámoz. Mindenképp ajánlanám ennek felderítését, mert itt jelentős anyagról van szó, akár pánikot okozó megsemmisítés, akár anyaggyűjtés szempontjából. Ezt onnan is le lehet ellenőrizni, hogy az illető városok parancsnoksága hova küld ki naponta az őrségeket.

Scitovszky-ügy

Már jelentést tettem Scitovszky orosz-ukrán újságíróról. Most kiegészítés céljából jelentem: Ungváron a süketnéma intézet igazgatója, a cseh nemzetiségű Böhm volt az a szerencsés ember, aki egy feltűnően szép, szőke feleséggel rendelkezett. Ez az asszony volt a csehek ungvári hírszolgálati irodájának polgári vezetője. Ajánlanám Scitovszkytól megkérdezni: milyen viszony illetve kapcsolat volt közte és ezen asszony között? Ha Scitovszky ezt tagadja, akkor dátumszerűen fogom bizonyítani, hogy az utolsó négy évben mikor találkozott ezzel az asszonnyal...

Kik és mennyi szubvenciót kaptak a csehektől:

Havas Emil: kiadta az Új Közlöny című napilapot. Ez a lap a cseh agrárpárt magyar lapja volt. 20.000 korona havi szubvencióval. Havas Emil jelenleg Amerikában van és Göndör Ferenc „Az Ember” című lapjában cikkíró.

Bálint Miklós: kiadta a Keleti Újság című heti lapot, mely a cseh agrárpárt hetilapja volt. 10.000 koronát a mindenkori kárpátaljai országos elnöktől. Bálint jelenleg Londonban van.

Bálint és Havas voltak a magyar újságírók legaljasabbjai.

Szeréhy Béla: kiadta a Zsidó Néplap című lapot. Egyszer évemként kapott szubvenciót, mindig 5.000 cseh koronát.

Tamás István: volt ipartársulati főnök, volt kommunista, volt szociáldemokrata, volt disszidens szocialista. Mint disszidens szocialista kiadta a

Szabadság című lapot, melyet a cseh agrárpárt szubvencionált. Ez a Tamás István azonos azzal, aki tagja volt az ungvári Nemzeti Tanácsnak.

Visnyovszky-Hegedüs-Scitovszky: a Köztársasági Híradó című agrár-paraszt hetilap volt a cseh agrár párt magyar szekciójánál a hivatalos lap. Ezt kezdetben Visnyovszky Milán, majd Hegedüs volt tanár szerkesztette. Közben majdnem háromnegyed évig Scitovszky ruszin-ukrán „hírlapíró” is jegyezte felelős szerkesztőként a lapot, mely az agrár párttól havi 15.000 korona szubvenciót kapott. Visnyovszky ismeretlen helyen van. Hegedüs és Scitovszky Ungváron.

Bárány Géza: kiadta a Novaja Vremja című orosz lapot. Bizalmi embere volt Hodzsának. A cseh miniszterelnökségen ritka karriert futott be és havi 25.000 korona támogatást kapott... Most Prágában van.

Bacsinszky Eduárd-Evzen-Ödön doktor: volt ruszin és ukrán miniszter, volt igazgató, bíró, bírósági tanácsos adta ki a Ruszkij Narodnij Golosz-t is, ezért havi 30.000 cseh korona szubvenciót kapott. A lap a ruszin agrárpártiak /cseh párt szekciója!/ hivatalosa volt.

Dr. Fencik István: volt ruszin miniszter, volt ruszin és ukrán tárca nélküli miniszter, volt cseh nemzeti Egyesülés-párti prágai képviselő, jelenleg magyarországi országgyűlési képviselő: kiadta a Kárpátorusszkij Golosz-t és a Nás Puty-ot. Fencik 1932-ig lengyelországi forrásból kapta a pénzt, 1934-től a szélső sovinizta magyarfaló cseh Nemzeti Egyesülés Pártja sajtóalapja tartotta el /Stribörni párt!/ öt és lapját. Innen havi 35.000 cseh koronát kapott.

Voith György: „Az Élet” majd a „Magyar Élet” kiadója. Egy revolverűjság újságírója, aki tíz esztendőn keresztül a magyarság ellen írt, hogy a felszabadulás után könyvet adjon ki - most már természetesen - a magyarság mellett. Havi 7.000 koronáért adta el lelkiismeretét a prágai miniszterelnökségi sajtó-alapnak. Jelenleg a Munkácsi közélet „kimagasló purifikátora”.

Bregi Újság: Jak Sándor és Kesztenbaum Béla /nem tévesztendő össze az ungvári hasonnevű újságírókkal!/ adták ki. Cseh agrárpárti volt. Évi szubvenciójuk 12.000 korona volt Prágából, de Rozsypál országos elnök alapjából havi 1.500 koronát külön kaptak nyomda és egyéb költségekre.

Szölösi Újság: Grünfeld Buba adta ki, jelentéktelen revolver lap, mindenesetre agrár vízen, cseh agráron... évi 5.000 korona támogatás...

Kiss László és Nádas József: kiadták a jelentéktelen Kárpátalja című lapot. Szubvenciót csak alkalmilag kaptak, de kaptak. Ha például a cseh belügyminiszter itt lenn járt...

Oestreicher Béla: kiadta a huszti „Verchovina” című szennylapot. Évi 5.000 korona szubvenciót kapott Prágából.

Bernáth Pál: kiadta a „Harc” című riport lapot, melyet Meznik országos alelnök támogatott. A támogatás főleg az általános Meznik ellenes kampány idején, amikor Bernáth kiállott Meznik ellen, jelentkezett dusan, ahogyan azt a Harc című lapjában Bernáth Pál Meznikimádó cikkeivel igazolja.

Kárpátalján nem kapott a csehektől pénzt és mégis újságíró volt: Kovács Miklós és Köstebaum Emil. Ez a két ember az, aki magát magyar újságírónak nevezheti.

Néhány észrevétel:

Ungváron tartózkodnak azon Husztról idejött „ruszinok”, akik csak tizenöt nappal előbb még a huszti ukrán táborban voltak. Itt van az ukrán Távirati Iroda vezére, itt van a tanfelügyelő úr, itt van a pénzügyigazgató úr, ma ruszinok, tegnap ukránok.

Ugyanezt láttam Nagyszöllősön, ugyanezt Huszton.

Miután az ukránok, „hazai ukránok” jelentős része itt maradt hajlandó lennék Kőrösmezőtől-Ungváron át Uzsokig a szolgálat részére egy pontos és adatszerű részletes regiszttert felfektetni ezen emberekről. Hiszem, hogy ezt a munkát négy hét alatt meg tudnám a legkisebb részletekig oldani.

A cseh szubvenciókra vonatkozó adatokat Székell Pál úr az ungvári Star biztosító vezetője bocsátotta nagyrészt rendelkezésemre. Meg kell jegyezmem, Hogy Székell Pál nagyon sokat tud, s nagyon sok értékes információt adott nekem. Ő az, akitől mindent mag tudhatunk, ami a magyarok, zsidók és ruszinok cseh politikában való részvételét illeti.

Jelentésemben a legjobb tudásom szerinti igazat írtam.

Ungvár, 1939.március 27.

Bényei Sándor
hírlapíró.

10.
1939. MÁRCIUS 28. UNGVÁR.
JELENTÉS A SZLOVÁK-MAGYAR HATÁR KÖRNYÉKI
KATONAI ÉS POLITIKAI ÁLLAPOTOKRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.8, lap 8–9.

XII.203/1939.

Jelentés

Emberünk jelentős teljesítményt végezve Rebrin és Moravany (Morva) községeken keresztül eljutott Nagymihályra, ahol tegnap esti hét órától ma délelőtti tizenegy óráig tartózkodott. Jelentését a következőkben adhatom:

Katonai egységek: a határsáv –öt kilométernyi terület rettentő erővel van megrakva. Az első határsáv az egész vonalon Bánóctól Rebrinig szigorú őrizet alatt áll. Minden kémgyanús ember lefognak, a legkisebb bizonyítékra agyonlőnek. Emberünk Rebrin mögött találkozott egy ezred könnyű tüzérséggel, mely a magyar határ felé ment. Rebrin a Pálóci vonalon tegnap estig a legjelentősebb szlovák pont volt. Itt székelt a szlovákok úgynevezett Válečni Riaditelstvoja is. Moceranyban és Rebrinben keleten, Bánócon nyugaton van a két legfontosabb szlovák csapatkoncentráció. Bánóc és Nagymihály között néhány ezred cseh katonaruhában öltözött szlovák katona áll. Fegyvernemük ismeretlen. Egyetlen biztos tény, hogy a Bánóc és Nagymihály között fekvő Trhovistén egy teljes tankezred van. Nagymihályi vélemény mondja, hogy ezek a tankok a Kárpátaljáról elvont cseh hadseregtől származnak.

Nagymihályon két gyalogezered van, mely három naponként váltja fel a Felsőhalassal és Pálóccal szemben álló határsáv szolgálatot teljesítő szlovák ezredeket. Az ezredek nem viselnek számjelzést. A tankokon és katonai járműveken egyelőre rajta vannak a cseh jelzések.

Nagymihályon van mintegy 400 biciklista, mely állandóan körülkél a város keleti és nyugati határán. Mintegy tíz nagy tank is tartózkodik Nagymihályban, mely az utcákon is végigvonul a lakosság ijesztése céljából. Tüzérség a városban nincs. Utoljára vasárnap láttak ott tüzérséget, mely Felsőhalas irányából jött és Trhoviste felé ment. Az ágyuk kicsik és középkaliberűek voltak. Ugyancsak Nagymihályon van a volt 12-es divízió híres magas tetejű rádióautója, mely a szlovák elemi udvarán működik.

Hogy hol van a szlovákok legfőbb és központi parancsnoksága, emberünk megállapítani nem tudta. Annyi bizonyos, hogy Varannó és

Nagymihály között a leglényegesebb katonai trének és járművek forgalma. Valószínűnek tartják Nagymihályon, hogy a szlovákok központi parancsnoksága Varannón székel. Ezt azonban biztosan senki nem tudja.

Tényként könyvelhető el, hogy a szlovák falvakban a szlovák propaganda eredményeként nagy a magyargyűlölet. A szlovákok újságokkal, röplapokkal és rádióval vadul uszítanak ellenünk. Jellemző, hogy Nagymihályon a Hlinka Gárda tisztjei rabolják a zsidó üzleteket olyannyira, hogy végül a pozsonyi kormány négy Hlinka Gárda tisztet rablásért lefogatott. A nagymihályi magyarok és zsidók helyzete borzalmas. Ezek a szerencsétlenek nem mernek lefeküdni, mert a feluszított szlovák katonák és Hlinkaisták a legbrutálisabban járnak el mindenkivel szemben, aki gyanús magyarofil beállításáért.

Emberünk véleménye szerint a kulcspont Nagymihály felé Rebrin. -Ezért koncentráltak ide hallatlan erőt a tótok. A tót katonaság élelmezése jó. Ruházatuk is jó. Hangulatuk kimondottan magyarelles. Minden csapattestnél ... (mint) a szovjetorosz hadseregnél, politikai vezető van, aki rendszerint magas rangú Hlinka Gárda tiszt.

Nagymihályon a szlovák propaganda azt híreszteli a többi között, hogy egy fél ezred magyar katonát egy csoportban elfogtak, hogy nem igaz Rozsnyó bombázása és, hogy Göbbels Pestre ment, hogy a magyar kormányt figyelmeztesse a szlovákiai német protektorátusra. Vasárnap Nagymihályon járt Murgács a Hlinka Gárda vezérkari főnöke és azt mondják nagymihályi magyar –ez esetben zsidó- körökben, hogy Murgács parancsot adott, ha ne tán fel kellene adni Nagymihályt, hogy a közismert magyarokat és zsidókat el kell hurcolni túszként.

Eddig a jelentés. Emberünk a katonai diszlokációt illetően nem hozhatott tiszta képet mert oly nagy a zavar e téren a szlovákok között, hogy senki sem tudja mi és ki hol van és hol áll. Annyit elintézett, hogy egy nagymihályi magyar érzelmű zsidó /nevét megjegyeztem/ ha csak egy mód is lesz rá, vagy neki, esetleg nekem küld üzenetet.

Ungvár, 1939. március 28.

Bényei Sándor
hírlapíró

11.
1939. ÁPRILIS 2. HUSZT.
JELENTÉS AZ UKRÁN SZICS GÁRDISTÁK
ÉS A HUSZTI NÉMET KONZULÁTUS VISZONYÁRÓL.
Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.8, lap 18–20.

Jelentés

/Huszt 1939.IV.2. délben./

A Szics és a német konzulátus:

A következőkben beszámolhatok arról, hogy a Szicsek és a huszti német konzulátus között milyen volt a viszony és összefüggés.

Tények:

1939.január 14-én, 1939.január 26-án, 1939. február 7-én és 1939. február 14-én 4,14,8,22, láda fegyveráru érkezett a huszti kormányzósági épületbe. Az áru egy rész Stuttgart, másik része Drezdából érkezett. A fegyverek nagy része pisztolyokból állott, míg kisebb része automatikus kézi puskából, mely összehajlítható.

1939. január 10-től négy SS parancsnok volt Huszton, aki a Szics katonai kiképzését vezette. Ezeket itten Pán Istruktornak nevezték. Huszt és Szekernica³ község között volt a Szicsek gyakorlótere, ahova a huszti és técsői Szicsek naponta kivonultak gyakorlatra. A négy SS tiszt tudott ukránul.

A Szics vezetője Fedor Révay és Bilej, a huszti ukrán rendőrkapitány minden héten kétszer mentek jelentéstételre a német konzulátus „katonai attaséjához”, egy állandóan monokliban járó német tiszthez, aki idejének nagy részét a Szics vendéglőben töltötte el. Általában ez az attasé sokat volt együtt, szinte ivópajtásként Fedor Révayval, akinek Szics egyenruhás fényképét itt mellékelem.

Politikailag a Szics és Ukrán Nemzeti Egység Párt valamint a német konzulátus közötti kapcsolatot a huszti Deutsche Ortsgruppe emberei tartották fenn. Ezek közül Herr Fiedler, Herr Brtnik és Hert Baumler most is Huszton van. Ezek a Huszti svábból nácistává lett németek a legaljasabb szerepet játszották, mert a magyarellenes Szicsszel és az Ukrán Nemzeti Egység Párttal a legszorosabb kontaktusban állottak. Tudomásom szerint

---

³ Szeklence

a huszti kémelhárító ezen sváb-náci-német kompániát állandó megfigyelés alatt tartja.

Jellemzőnek nevezhető, hogy az utolsó órákban a mi csapataink bevonulása előtt a huszti ukrán rádió órákon keresztül azzal vigasztalta hallgatóit, hogy már elindultak a Führer diadalmas csapatai. A huszti német horogkeresztesek erre át is vették a rend fenntartását és a honvédek bejövetele előtt tizenkét órával már nem a SZICS, hanem a német Ordner Standard tartotta fenn a „rendet”...

Dr. Bacsinszky Evzen-Eugen-Ödön ügye:

Bacsinszky a volt debreceni táblabíró, aki azután eladta magyarságát és ruszin lett, később cseh-agrár ruszin, még később ukrán és most újra magyar, Huszton van mégis. Legutóbb eltűnt Husztról és két pap kíséretében autón Técső felé látták elmenni. Tegnap nap folyamán huszti emberem módot kapott arra, hogy Bacsinszkyvel mintegy egy- és negyed órás beszélgetést folytasson. Másrészt jómagam eljárám a huszti törvényszék egyik hivatalnokánál, akitől B.-re vonatkozóan megtudtam egy és mást.

Bacsinszky szombaton délelőtt letette az esküt Császár ezredes huszti katonai városparancsnok kezébe! Ehhez jómagam megjegyzést nem fűzök, ellenben közlöm azon beszélgetés hiteles szövegét, melyet huszti emberem a volt cseh-ruszin-ukrán miniszter úrral folytatott.

Igaz –e, hogy Bacsinszky elárulta Bródyt?

E kérdésre Bacsinszky felelt: Bródy azon ominózis minisztertanácson, melyen Syrovj lefogatta, plebiscitet követelt. Jómagam nem támogathattam Bródyt, mert felesküdt cseh miniszter voltam, aki nem árulhatta el nemzetét. Bródy különben sem közölte velem az ülés előtt, hogy ilyen nagy horderejű követeléssel állott elő...

Igaz-e, hogy ukrán lett?

Megtartottam az első ukrán kormányban a tárcámat, mert hisz esküm kötött. Erről azonban lemondottam, amikor láttam, hogy minden ukrán kölyök parancsol nekem...

Miért nem látogatta meg Bródyt egyszer sem a fogságba?

Bacsinszky erre azt állítja, hogy folyton látogatni akart, de a cseh igazságügyi miniszter ezt nem engedte meg, hát biz nem látogatta meg.

Bacsinszky ezután elmondotta, hogy a szombati eskütétel után Császár ezredes kihallgatáson fogadta. Bacsinszky magyarázni akarta múltját, mire Császár ezredes kijelentette: bíró úr informálódtam ön felől és amint kinevezéséből láthatja, az nem volt kedvezőtlen.

És most a csattanó:

Bacsinszky volt ukrán minisztert a huszti parancsnokság és törvényszéki vezetőség a huszti törvényszék polgári tanácsának elnökévé nevezte ki!

Valamit a huszti kémelhárítóról:

Szombaton éjszaka alkalmam volt lebeszélgetni az urakkal a kémelhárítóból. Borzasztóan sajnáltam őket, mert teljesen informálatlanok, úgy hogy szégyen ide és oda, tőlem kértek bizonyos urakra és eseményekre vonatkozó anyagot. Szombaton éjszaka miközben ezen urakkal beszélgettem kezdtem megérteni, hogy miért nincs még mindig csak megközelítően sem pacifikálva Huszt és közvetlen környéke. Ezek az urak elsősorban nem ismerik a terepet, az embereket és nincs politikai tudásuk, mert például ilyet kérdeztek tőlem: „nem mondhatná meg, hogy ki tulajdonképpen Titanec és mi a politikai állásfoglalása”... Ezek az urak magyarosan idealisták, de nincsen kontaktusuk a lakossághoz, úgy hogy hónapok után lesznek csak részletesen, alaposan és pontosan informálva arról, hogy mit is kellett volna tenniük. Felhívom erre figyelmüket és nagyon ajánlatosnak látom, ha valakit Husztra leküldenének, aki nem huszti, de aki az események múltját és jelenét megérti és tudja, hogy magyar szempontból a holnapot illetően mit kell tenni.

És még egy arckép Husztról ...

A huszti járási főnök volt. Magyar jogi végzettsége van. Szlovák nemzetiségűnek vallotta magát. Magyarul soha és senkivel nem akart beszélni. Indoka nem élünk Magyarországon. Neve Dr. Hermann Miklós. Volt agrárpárti, Fencik-nagyorosz párti, nemzeti szocialista párti és végül Nemzeti Ukrán Egységpárt tag, hogy legvégül is az ismeret Volosin féle választási komédia estéjén kijelentse egy huszti társaságban „győztünk”...

Ez az úr kezd magyar lenni. Ha egy ilyen ember Huszton egyelőre dzsentlmenként élhet, mégis lehetetlenné kell tenni, hogy az államalkotó magyarság körébe befurakodjon és még inkább lehetetlenné kell tenni, hogy ebben az országban valaha is közéleti vagy politikai szerepet játszhasson.

Jelentésében a legjobb tudásom szerinti igazat írtam.

Huszt, 1939.IV.2. délben.

Bényei Sándor,
hírlapíró

12.

**1939. ÁPRILIS 5. RAHÓ.
A RAHÓI JÁRÁSI KATONAI PARANCSNOK
PARANCSA A NEMZETŐRSÉGI ALAKULATOK
MEGSZÜNTETÉSÉRŐL.**

Forrás: KÁL, F.1215, op. 1, od.zb. 1, lap 1.

Távmondatt

Jegyző úrnak és csendőrőrs parancsnokságnak

Állomáshelyén

A honvéd vezérkar főnöke valamennyi nemzetőrségi alakulat azonnali hatállyal való leszerelését rendelte el. Azonnal hajtsa végre. A nemzetőrségtől a fegyverzetet és egyéb kincstári felszerelési anyagot vonjon be és adja át a csendőrőrs-parancsnokságnak. A csendőrőrs szállítsa a járási székhelyre. Ezen rendelet végrehajtását és azt, hogy szám szerint milyen fegyverzetet és felszerelési tárgyat vont be 9-én reggel 8 óráig jelentse. Jelen távmondatot másolatban adja át a csendőrőrs-parancsnokságnak.

Rahó, 1939.IV.5-én

189/Stg 1939

/a.i./ olvashatatlan
járási katonai parancsnok

13.

**1939. ÁPRILIS 11. UNGVÁR.
JELENTÉS A SZEGÉNY LAKOSSÁG
MUNKÁVAL VALÓ ELLÁTÁSÁRÓL.**

Forrás: KÁL, F.1215, op. 1, od. zb. 17, lap 2.

Magyar Királyi járási katonai parancsnokság, Rahó

131 szám

Sgt.1939.

Tárgy: Ínséges lakosságnak munka alkalmakkal való ellátása.

Magyar királyi Kárpát Csoport Parancsnokságnak

Polgári osztály

Rahó, 1939 évi április hó 11, Ungvár

1939. március 24-én kelt 164/1939 számú rendeletre jelentem, hogy a rahói járásban:

ad 1. Azonnal elvégezhető munkák az útjavítások, fahídjavítások, erdei utak megtisztítása a ledőlt fáktól és lecsúszott kövektől. Ezek külön szakember bekapcsolása nélkül is elvégezhetők.

ad 2. Megállapítani, hogy hány munkásnak és hány munkanapra adnak ezek a munkák munkaalkalmat a területek pontos bejárása és megfelelő szakember közbejötté nélkül teljesen lehetetlen.

ad 3. Ezek a munkák csak napszámbérek mellett végezhetők el, mert az akkord bérek megfelelő ellenőrzése most kivihetetlen. Az ebben az időben szokásos napszámbérek élelmezés nélkül férfi munkásnak 1,70 – 2,10 P.

ad 4. Az útjavítások vezetésével az itt maradt rutén útkaparók lennének megbízhatóak, a fahídjavításokkal és az erdei utak rendbehozásával pedig az illetékes erdőgondnokságot illetően a személyzeteik.

ad 5. Az ínséges községek száma 16, mert minden egyes községben találni munkanélküli szegény rutén napszámos családot.

/a.i./ olvashatatlan

Magyar királyi rahói járási katonai parancsnok

14.

1939. ÁPRILIS 15. UNGVÁR.

JELENTÉS KÁRPÁTALJA POLITIKUSAIRÓL, ÚJSÁGSZERKESZTŐIRŐL, AZOK MÚLTJÁRÓL ÉS KAPCSOLATAIRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.8, lap 26–27.

Bizalmas információ II.

Gerovszky:

Amerikai informátorom szerint Gerovszky megtalálta a kapcsolatot Brodyhoz. Az elmúlt napok egyikén Gerovszky telefonon hívta Bródyt. Gerovszky jelentőségét talán felesleges kihangsúlyozni. A ma reggel átadott életrajza ezt kellően magyarázza. Amerikai informátorom szerint Gerovszky ottani jelentősége megnőtt. Valószínűnek tartják, hogy a ruszin autonómia kérdésében rövidesen bele fog avatkozni.

Novakovszky:

Huszi emberem jelentése szerint Dr. Dolinayné a huszi német konzulátustól levelet hozott Novakovszkynak. A levelet Fiedler a huszi horogkeresztes párt vezetője adta Dr. Dolinaynének.

Fenczik:

Megbízottunk a Fenczik pártból egyik jelentésében mondja, hogy Fenczikék kapcsolatot keresnek egyrészt a huszi német konzulátushoz, másrészt egyik emberüket Bécsbe küldték. Ezen emberük nevét eddig nem sikerült megtudni. Fenczik egyik embere, Balezky, ezekről tud.

Kurtyákpárt:

Jelentős ellentétekről van szó a pártban. A párt három frakcióra osztható belül: Az egyiknek a vezetője Bródy, a másíknak Kaminszky és a harmadiknak Demkó. Bródy az extremisták befolyása alá került. Ezzel magyarázható az a kapcsolat, amelyet Gerovszkyval felvett. Kaminszky elégedetlen, mert háttérbe szorítva érzi magát. Kminszy Pestre utazott. Ezzel szemben egybehangzó jelentések szerint Demkó Dr. Budayval együtt a falvakat járja és aláírásokat gyűjt az autonómia ellen.

Zsidovszky:

Valószínűnek látszik, hogy a közeli napokban Ungvárra érkeznek. Ajánlatos vele szemben a legnagyobb előzékenységgel bánni. Nevezett az az ember, aki úgy Bródyék, mint Fencikék szempontjából direkte jól jönne. Nagy tudású önálló koncepcióval bíró férfiú. 20 év alatti beállítása cseh centralista, de információim szerint bizonyos módosítások után esetleg áldozatok árán újra centralistává lehetne tenni. Az egyetlen ruszin politikus, aki komoly érték lenne, ha sikerülne bekapcsolni a jelenleg pro és contra autonómia harcba. Vagyontalan ember, felesége a magyarsággal szemben negatív.

Antipov:

Bródy meginduló napilapjánál mint belső szerkesztő van kiszemelve. E napokban érkezik Prágából ide. Orosz emigráns. Egyike a legtehetségesebb orosz újságíróknak, típusa a becsületes szorgalmas a politikus újságíróknak. Igyekezni fogok vele összeköttetésbe lépni.

Dr. Nedzelszky és Dr. Kreze:

Dr. Nedzelszky Bacsinszky volt lapjának a Golosznak főszerkesztője volt. Meg sem közelíti Antipov értékét a pénzért mindenre képes újságíró egyik példánya.

Dr. Kreze ez ugyancsak a Bacsinszky lapjánál volt kiadóhivatal vezetője. Mindkettővel összeköttetés biztosítva.

Kivonat a Kárpátszki Golosz (Fenczik napilapja) április 13-ai számából.

A cikk címe: Még mindig az autonómiáról. A kivonat így szól: Ebben a pillanatban kopogtattak az ajtómon. Szomszédom lépett be és tudomásomra adta, hogy a katonai parancsnokság rendelete szerint a jegyzői hivatalokban orosz nyelven kell írni, de „egyelőre latin betűvel”. Ki tudta vele vajon ezt és nem e volt tréfa? Jó kedvem és friss közérzetem eltűnt, keserűség öntött el. Szemeim előtt körök keletkeztek és mondtuk, hogy a „Zajicok” újból megkezdték rosszhiszemű rágcsálásukat. Különben átéltük mi a „Zajic” korszakot és a „Szicsi” terrort és ezért, nem félünk a jövőtől. Mindegy milyen: latin vagy orosz betűvel jóváhagyott papiros az, szemmel láthatóan nem az orosz olvasóknak van szánva, csak az irattári egerek rágcsálására.

Ungvár, 1939.április 15.

Bényei Sándor
hírlapíró

15.

1939. ÁPRILIS 18. UNGVÁR.

JELENTÉS A RUSZIN POLITIKAI HELYZETRŐL KÁRPÁTALJA TELJES VISSZAFOGLALÁSA UTÁN.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.8, lap 28–30.

A ruszin politikai helyzet a felszabadulás után

A rutén, majd a ruszin elnevezés után legújabban a Fenczik által bevezetett „kárpatorosz” elnevezést használja Bródy is, holott pártjának legkomolyabb embere Ilniczky nagyprépost ez ellen szóban és újságjában is tiltakozott.

Ez az elnevezés nem kívánatos, mert a nagyoroszlak nemzetnek a Kárpátokban élő részét jelenti.

A kék-sárga nemzeti színek helyett, amelyet az ukránok sajátítottak ki, a piros- kék-fehér nagyoroszlak, cári színeket és lobogót használják. Fenczik feketeingesei kétszer akkora cári lobogó mellett használták az első hetekben a félakkora magyar zászlót.

Bródy kiszabadulása alkalmával Ungváron rendezett fogadtatáson a magyarok által átnyújtott csokrokon kívül mindegyiken a Kurtyák-Bródy párt csokrain is kizárólag, nagyoroszlak, cári szalag volt.

Az ukrán irányzat és a kárpátorosz, azaz nagyorosz irányzat a magyar állam nézőpontjából egyformán nem kívánatos.

Ugyanígy a pánszlávizmust szolgálja vallási téren a pravoszlávia.

A nagyorosz kapcsolatokat már 1903-ban leleplezte a máramarosi skizma per. Már akkor ott volt Bobrinszky gróf munkatársai között Gerovszky, aki különösen a legutóbbi években játszik szerepet a nagyorosz emigrációban és a kárpátaljai kérdésben.

Gerovszky személyéről és szerepéről külön jelentésben már beszámoltam.

A cseh uralom alatt különösen Fenczik ápolta a nagyorosz kapcsolatokat /Amerika, Párizs, Belgrád stb./ Állítólag ebben az időben sikerült Gerovszkynak feloldani a pánszlávizmus céljaira még békében elhelyezett nagyobb betéteket.

Valahányszor élénkebb volt a kárpátaljai politikai élet Gerovszky mindig felbukkant.

Különben a legutóbbi időkben, 1938. év folytán szorosabb összeköttetésbe került Bródyval, akire beavatottak szerint nagy befolyással volt és van.

Bródy és a többi ruszin politikusok a felszabadulás után fenntartják kapcsolataikat az emigrációban élő nagyoroszokkal. Így Bródy rögtön prágai fogságából való hazatérése után bizalmas levelet kapott Dr. Gerovszkytól Amerikából és Sanainov tanártól Belgrádból. Mindkettő a legszélesebb körű területi autonómia követelésére szólítja fel Bródyt, aki –hír szerint- hazatérése óta már kétszer beszélt telefonon Gerovszkyval az utóbbi hívására.

A nagyoroszoktól kapott levelek a nagyorosz nyelv és irodalom elfogadását kívánják.

Ezekhez a követelésekhez –úgy látszik- tartja is magát Bródy, mert bizalmas körben ő maga a legszélesebb körű területi autonómiáról beszélt, Ungvár és Munkács beleértésével és kárpátorosz hadseregről.

Újságja a „Ruszkij Visztnik” április 2-iki számában „Milyen autonómiáért küzdöttünk húsz éven át?” címmel a legvérmesebb követeléseket is túllicitálja. E cikket –amelyet magyar fordításban már beküldtem –Spák szerkesztő írta, aki a cseh uralom alatt ott hagyta a Kurtyák pártot és a cseh agrárpárt centralista cseh irányzatú, ruszin lapját szerkesztette a felszabadulásig. Ma ez az ember is belső munkatársa Bródynak és lapjának.

Bródy –amikor kérdést intéztek hozzá e cikk miatt, azt mondta, hogy ez az „orosz nemzeti tanács követelése és ez szolgál alapul az autonómia követelések tekintetében”.

Hatóságaink nem bántják a nagyoroszokat, sőt sokakat vezető állásokban átvettek, akik egy szót sem tudnak magyarul. Szép ez a gavalléria eddig, amíg ezek nem kapcsolódnak bele a pánszláv propagandába. Különösen a szolyvai járásban fenyeget ez a veszély.

Napról-napra erősödik az orosz propaganda, amelyet főképpen olyanok terjesztenek, akik a cseh és ukrán uralom alatt a magyarság ellen dolgoztak.

Azt híresztelik, hogy Magyarországot rövidesen bekebelezi Németország. A szovjet megszűnik, nemzeti Oroszország feltámad, a „kárpat-orosz”-okat, azaz Kárpátalját az orosz birodalomhoz csatolják Lengyelországgal együtt.

Fenczik észrevette és nehezményezi, hogy a magyar kormánykörök mellőzik. Egyelőre nem sok sikerrel próbálkozik kamatoztatni és pénzre váltani régi lengyel és nagyorosz kapcsolatait. Nem bocsátkozom Fenczik múltjának leírásába most,, arcképéről részletes képet küldöttem be. Röviden csak annyit, hogy pénzt a legkülönbözőbb és legellentétebb forrásokból kapott. Különösképpen az ifjúság körében vannak fanatikus hívei, harminc éven felüli hívei úgyszólván nincsenek.

Jellembeli megbízhatatlanságától eltekintve van benne fanatizáló tehetség és szónoki készség. Véleményem szerint pénzzel könnyen a magyar érdekek szolgálatába lehetne állítani megfelelő ellenőrzés mellett, annál is inkább, mert egyéb utjai és pénzforrásai –tudomásom szerint- bedugultak. Ezen kapcsolatok visszaszerzése nehézségekbe ütközik, a lengyelekkel való kapcsolatának a felújítása pedig –beavatott lengyel körök szerint – ma lehetetlen és idejét múlta.

Ellenkező esetben már belföldön, akár külföldön árthat.

Megbízhatatlan, de felhasználható és kihasználható, hatalmat és vezető szerepet nem szabad a kezébe adni.

Bródy Endrének a cseh rabságból való kiszabadulása óta tanúsított magatartása magyar szemmel nézve, nem várt csalódást jelent.

A fent elmondottakon kívül alátámasztom ezen állításomat avval, hogy környezetében legjobban nagy többségben cseh centralista ruszinok vannak, a cseh agrárpárt volt tagjai és vezetői: Csopey Gábor dr. volt cseh államügyész helyettes, Blyasin a cseh agrárpárt országos titkára, Nebesny és Megyesi az iskolaügy referensei, Spák a cseh agrárpárthoz átpártolt lapszerkesztő. A több cseh pártot kiszolgált és sikkasztásért börtönbüntetést szenvedett Scitovszky Vladimir újságíró és cseh párttitkár, aki se nem szoros, se nem oszt. Így Melnik stb. hangadó a pártban Hajovics Péter munkácsi

bútorgyáros, aki –bár a megszállás alatt a Kurtyák pártban volt- mint egyetlen ruszin gyáros e címen szedett szubvenciókat a csehektől. Ma egyike a legvéresebb száájú, szélsőséges autonómistáknak.

Demkó Mihály volt tartománygyűlési képviselővel Bródy már évek óta rossz viszonyban van. Külön utakon járnak. Demkónál –mint a többi ruszin politikusnál: első a pénz, utolsó a jellem. Ennek figyelembe vételével és megfelelő ellenőrzéssel a magyar állameszme érdekében felhasználható.

Bródy húsvét keddjén tett első politikai útja során minden községben elő állott egy azonos szövegű beszéddel, betanított, megrendelt szónok, aki autonómiát és a papoknak a politikai életből való eltávolítását követelte.

Bródy mindenütt hangsúlyozta, hogy az autonómia meg lesz, mert hivatkozott Horthy kormányzó úr Öföméltóságára és Teleki miniszterelnökre, akik ezt neki állítólag megígérték az általa kívánt formában.

Bródy mindig félt a nálánál képzettebb emberektől, miatta léptek ki annak idején Budai István és Budai László dr. ügyvédek a pártból Kurtyák halála után.

Most kellemetlen Iliczky Sándor nagyprépost és Marina Gyula dr. teológiai tanár szellemi és egyéb főlénye, akik november óta a ruszin ügyek vezetői.

Iliczky Sándor a legkülönb személyiség az egész ruszin politikában. Az autonómia tekintetében nem képvisel szélsőséges álláspontot. Részletesen nem nyilatkozott, de nekem tett kijelentése szerint a középúton látja a helyes megoldást.

Iliczky felfogását meg kell hallgatni az illetékeseknek, általában több figyelmet és hatáskört érdemelne az ő személye.

Marina Gyula dr. jelenleg Kárpátalja kormánybiztosa, alapjában véve jó szándékú ember. Sajnos lépten-nyomon tapasztalható, hogy még kiforratlan, szeles fiatal ember, nagyravágyó és befolyásolható. Nem kíván területi autonómiát.

Különben a görög katolikus papság legnagyobb része őszinte lélekkel örül a felszabadulásnak és ellensége az autonómiának. Sok pappal beszéltem a legkülönbözőbb vidékekről. „Legyen úgy, mint régen volt”. Ez a veleje nyilatkozatuknak. Legyen kenyér, legyen munka, legyen nyugalom, ne izgassák a népet a politikusok”, akik abból élnek. A tisztviselők ismerjék a nép nyelvét és jól bánjanak a néppel. Aki szélsőséges területi autonómiát akar, az ellensége a magyar állameszmének.

Bródy új környezete áskálódik Malinics Ernő, Bródy személyi titkára ellen, aki becsületes, jellemes fiatalember, jó ruszin, de a mellet magyar nézőpontból teljesen megbízható. Bródy legújabban már nem avatja be bizalmas dolgaiba és nem hívja meg a bizalmas tárgyalásokra, amelyek folynak lakásán.

A népnek nem kell autonómia, azt se tudja mi az! Amikor egyszer idegen újságírók járták a Verhovinát, ezt a választ kapták: „Adjanak lovat vagy ökröt, nekünk nem kell az automobil”.

Egy kőrösmezei paraszt azt mondta: „Akkor minek jöttetek ide, ha nem akartok a mi vezetőink lenni?” Akkor inkább hagyatok volna minket megdöglenni a csehekkkel és az ukránokkal.”

Az úgynevezett ruszin intelligencia -kb. 2000 ember- között sok a renegát magyar, aki magát érdekből vallotta ruszinnak. Ezek az úgynevezett „teper ruszin-ok” (most ruszin). Akad ilyen a politikusok között is bőven. Hiszen Bacsinszky, Fenczik stb. ma sem tudnak jól oroszul, beszédeiket, írásaikat nagyorosz emigránsok fésülik át.

A legveszélyesebb a cseh és ruszin iskolákban, valamint cseh egyetemeken nevelkedett hivatalnok és tanító. Ezeknek elhelyezése, ellenőrzése és átnevelése –amennyiben ez egyáltalán lehetséges – rendkívüli, életbevágó fontossággal bír.

A ruszin tanítóságnak kb. 70 százaléka nem megbízható ma. Ez egyik legnagyobb probléma!

Akinél megfelelő okot lehet találni az elbocsátandó. Akiknél az átnevelésre nincs kilátás, azokat át kell tenni más hivatalba lehetőleg az anyaországba. Ezek semmi körülmények között ne maradhassanak tanítók.

A hiányt pótolni kell és lehet a magyar vidéken lévő magyar és megbízható ruszin tanítókkal, akik mind tudnak ruszinul, vagy tótul. Ezeknek megüresedő helyére van éppen elég utánpótlás az anyaországban, állás nélküli, szabályszerű képesítéssel bíró tanító és tanítónő, aki örömmel jön közénk.

Lesz sok olyan, aki abszolút stréber és épp úgy igyekszik majd jó magyarnak lenni, mint ahogyan kiváló csehnek mutatta magát. Ezekre nem támaszkodhatunk, de az államra nem veszélyesek.

Legtöbbje primitíven ravasz és számító. A felszabadulás első napjaiban mind tüntetően és kizárólag magyarul beszélt. Ma – amikor a ruszin politikusok írják össze, hogy az autonóm területen ki mi akar lenni? – újra ruszinul beszélnek az autonómista propaganda eredményeképpen. „Ha ruszinnak vallom magam, több lehetek” – sokan gondolkoznak így.

A magyarok így sóhajtanak: A ruszinoknak könnyű, de mi lesz velünk magyarokkal?”

A magyar kormány politikája nem lehet az, hogy meztelen realitással kifejezve: érdemesebb legyen ruszinnak lenni, mint magyarnak!

Van egy alispánunk, akinek a kvalitásaival magyar ember még talán falusi jegyző se lehetne stb.

16.

1939. ÁPRILIS 30. NAGYBOCSKÓ. JELENTÉS KULINYÁK MÁRTON SZEMÉLYÉRŐL ÉS SEGÉLYEZÉSÉRŐL NEMZETŐRI SZOLGÁLATAIÉRT.

Forrás: KÁL, F.1206, op.1, od.zb.31, lap 14.

Magyar királyi VIII. hadtest parancsnokság
106.szám.

Nagybocskói őrs.

Ikt.1939.

Jelentés.

Kulinyák Márton ügye.

1939.IV.26-án kelt 603. sz. parancsra.

sgt.1939.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak

Rahó

Nagybocskó, 1939.április 30.

Kulinyák Márton, szül.1896. április 22-én római kat. nős, nagybocskói /Vasút utca 1575.házszám alatti/ lakost, az őrs járőre folyó hó 28-án kikérdezte s a kérvényében foglaltakon kívül előadta még, hogy 75 százalékos hadirokkant, de ezt okmánnyal bizonyítani nem tudja, mert a vonatkozó dokumentumait a cseh hatóság 1920.évben elkérte, de azóta vissza nem adták neki, így a rokkant járulékát sem folyósították, mert magyar állampolgár volt. A cseh állampolgárságot pedig nem kapta meg.

Előadta továbbá, hogy 1939. március hó végén, a napra nem emlékszik, látta azt amikor Ágoston János, nagybocskói lakos volt Nemzeti Tanács elnöke, Szénási Nándornak 21, míg Székely Sándor nagybocskói lakosnak pedig 16 pengőt fizetett ki. Hogy még nevezetteken kívül kik kaptak nemzetőri szolgálataikért fizetést-nem tudja.

Tanuk:

I.Szénási Nándor szül. 1901. december 22-én, ref., nőtlen, nagybocskói/ Vásártéri házszám nélküli/ lakos, géplakatos, előadta, hogy a nem-

zetőri szolgálatért a nagybocskói község elöljáróságától 21 pengőt kapott. Ezen összeget a Nemzeti Tanács elnöke, Ágoston János és Csengeri Gábor községi bíró szóbeli javaslatára Joszepszuk Vaszil, nagybocskói lakos községi pénztárnok fizette ki.

2.Székely Sándor szül.1891.november 17-én, ref. nős, nagybocskói /775.házsám alatti/ lakos, napszámos. Előadta, hogy ő is nemzetőr volt és a szolgálataiért Nagybocskó község elöljáróságától 16 pengőt kapott. Ezen összeget ugyan csak Joszepszuk fizette ki neki.

3.Joszepszuk Vaszil szül 1889. szeptember 17-én, görög kat. nős, nagybocskói /105.házsám alatti/ lakos községi pénztárnok. Előadta, hogy Ágoston János jegyző és Csengeri Gábor községi bíró szóbeli javaslatára a község pénztárából az alábbi nemzeti öröknek utalt ki illetéket.

Angel József 50, Szénási János 50, Merza Lajos 50, koronát, Geseft Géza 20, Dancs Károly 15, Novodászki Albert 15, Kovács János, 14, Székely Sándor 16, Szénási Nándor 21, és Stempel Lajosnak 10 pengőt utalt ki.

Előadta még, hogy Kulinyák Márton és volt nemzetőr társai azért nem kaptak a szolgálataikért fizetést, mert a községnek akkor már nem volt rá fedezete.

A járási katonai parancsnokságtól e célra gyűjtési engedélyt kértek, ami engedélyezve lett, és ha ezen gyűjtést befejezik a befolyt összegből Kulinyák Mártonnak és társainak is utalnak ki segélyt.

4. Ágoston János szül. 1898. december 6-án, római kat. nős, nagybocskói /polgári iskolai/ lakos, a bevonulás idején, Nagybocskó község vezető jegyző és a Nemzeti Tanács elnöke volt, jelenleg segédjegyző.

3.Csengeri Gábor szül. 1888.évben, görög kat., nős, nagybocskói /Polgáriskolai/ lakos tanítóigazgató, volt községbíró, egybehangzóan előadták, hogy Joszepszuk Vaszil pénztárnok által megnevezett nemzeti öröknek, a felsorolt összegeket, saját elhatározásuk és felelőségükre utalták ki, a község pénztárából. Kulinyák Márton volt nemzetőrnek azért nem tudtak segélyt adni, mert már nem volt rá fedezetük.

Jelenleg a községben Joszepszuk által megnevezett gyűjtés folyamatban van, s ha ezen gyűjtést befejezik, Kulinyák Mártont is segélyben részesítik.

Megjegyzés:

Kulinyák Márton, állami, közbiztonsági és nemzethűség tekintetében teljesen megbízható. Politikai és erkölcsi magatartása ellen eddig hátrányos kifogás nem merült fel. Nevezettnek 5 gyermeke van, igen szegény sorban élő vagyontalan apa műveltségéhez mérten bármilyen állás betöltésére érdemes.

A nagybocskói postahivatal kézbesítője valóban szlovák, aki 1939.V.1-ével a hivatalból eltávozik.

Nyomozta:

Nagy Lajos II. törzsőrmester jv. és Tarján István próba csendőr.

Bizalmi egyének:

Urbán Miklós jegyző gyakornok és Hendrich János kisbíró nagybocskói lakosok.

Mellékletek:

1/1. A járási katonai parancsnokságnak 603. számú parancsa.

2/1. Kulinyák Márton kérvénye.

3/1. Szegénységi bizonyítvány.

/a.i./ olvashatatlan
őrsparancsnok

17.

1939. MÁJUS 20. UNGVÁR.

JELENTÉS A ZSIDÓK TITKOS SZERVEZKEDÉSÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1005, op. 1, od.zb. 1, lap 17.

Kárpátalja katonai közigazgatás vezetője

3512.szám

1939.

Zsidók titkos szervezkedése.

Járási katonai parancsnokságnak.

Ungvár, 1939. május hó 20-án

Técső

A huszti járási katonai parancsnokságnak folyó hó 16-án kelt 179/kt.1939.sz.jelentését tudomásvétel és megfelelő sürgős intézkedés végett azzal adom ki, hogy a zsidók mindennemű mozgalmát, elsősorban a csendőrőrs parancsnokságok bizalmi egyének beszerzésével legalaposabban kísérik figyelemmel s mindennemű észleletüket a csendőrőrs nyomozó csoportnak és a járási katonai parancsnokságnak a legrövidebb úton jelentésük be, illetőleg közöljék.

Jelentem, hogy bizalmas úton, tudomásomra jutott miszerint a huszti zsidóság vezetői a zsidó törvénnyel szemben titkos megállapodást kötöttek. Ez a következőképpen folyt le:

Folyó évi április 29-én és május 3-án este Huszton titkos gyűlések voltak az összes huszti zsinagógába. Ezekben bizalmi férfiakat választottak, akiknek vezetői a huszti rabbik.

A gyűléseken elhatározták, ha a magyar kormány életbe lépteti a zsidótörvényt, a zsidóságnak titkos gazdasági bojkottot kell indítaniuk és azon kell dolgozniuk, hogy a mai kormányt megbuktassák. Kimondották, hogy a magyar és a ruszin kereskedőktől semmit sem szabad vásárolni, ilyen iparosokkal semmit sem szabad csináltatni, csupán oly kicsiny mértékben, hogy a bojkott feltűnő ne legyen. Kiemelték, hogy különösen Kárpátalján kell nagy munkát kifejtteniük, hogy leghamarább az itteni szegény ruszin nép között legyen érezhető a krízis. –Még élelmiszereket is csak a falusi zsidó gazdától kell beszerezni. Minden zsidó család legalább három havi élelmiszert szerezzen be magának, hogy ha kimondják a teljes bojkottot, az hatásos legyen.

Minden zsidó üzletben a textil árakat lassanként fel kell emelni.

Ennek a mozgalomnak úgy kell történnie, mint 1937 évben Romániában, ahol az a Goga-kormányral szemben sikerrel is járt. A kárpátaljai nép ugyanígy megszokta, hogy csak zsidótól vegyen vagy zsidótól adjon el, s ha zsidóság nem fog a kárpátaljai néptől egy pár hónapon át semmit sem venni, akkor már könnyebb dolguk lesz a zsidó agitátoroknak a lakosság között. A zsidó agitátoroknak teljes ravaszsággal munkába kell lépni és titokban a ruszin nép között kell agitálni a magyar kormány és a zsidótörvény ellen. Azzal kell lázítani a ruszinokat, hogy a zsidók azért nem vásárolnak a keresztényektől, mert a kormány megtiltotta a ruszinoktól való vásárlást.

A zsidóknak a propaganda minden eszközét meg kell ragadniuk, hogy a ruszinokat lázadásra bírják a magyar kormány ellen; ezt rövid időn belül meg kell indítani s az összes felvidéki és kárpátaljai zsidókat ki kell oktatni a mozgalomra. Ezt a kioktatást a zsidó utazók fogják végezni.

További kötelességük a zsidóknak, hogy az aranykészletüket rövidesen külföldre sítolják, a külföldre távozott zsidóknak pedig ott kell megszervezni a magyarok elleni mozgalmat.

A csendőrőrs századparancsnokok alárendelt őrseikkel szemben azonnal intézkedjenek egyben utasítsák őrseiket, hogy az utazók tevékenységének ellenőrzését B. hálózat kiépítésével sürgősen szervezzék meg. Kapják az összes járási katonai parancsnokságok, csendőrőrs századparancsnokságok, csendőrőrs zászlóaljok, csendőrőrs nyomozó csoportok.

/a.i./ Novakovits
Kárpátalja katonai közigazgatás vezetője

18.
1939. MÁJUS 26. FELSŐAPSA.
JELENTÉS TKÁCS DEMETER SZEMÉLYÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1004, op. 1, od.zb. 1, lap .

Magyar királyi Kárpátaljai csendőr zászlóalj. Felsőapsai őrs.
 91.szám
 1939.

Tkács Demeter előélete utáni puhatolásról. Jelentés.
 Folyó hó 17-én kelt 1071.számú parancsra.
 sgt. 1939.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak RAHÓ
 Felsőapsa, 1939. május 26.

A hivatkozott számú parancsban irt Tkács Demeter /György/ felsőapsai lakos előélete utáni puhatolás több esetben megejtetett, melynek során az alábbiak állapították meg.

Tkács Demeter volt felsőapsai lakos, aki állítólag a nyíregyházi fogoly táborban van, mint Szicsgyanus fogoly, 1938. év első felének téli hónapjaiban a bocskói erdőből fát lopott, amikor is őt Kocserzsuk Gergely erdőőr a lopáson tetten érte és feljelentette. Tkácsot a falopásért a Rahói Járásbíróság 1 hónapi fogházra ítélte. Tkács a nagy családjára való tekintettel büntetésének letöltésére halasztást kapott, hogy mennyit az megállapítható nem volt, azonban folyó év február hó kb. 13-14. napján útba indult Rahóra, hogy büntetését letöltse. Büntetésének letöltése közben Rahóról őt Husztra szállították, hogy ott mi történt vele kétséget kizáróan megállapítani nem sikerült amennyiben felesége előadása szerint Husztról férjétől semmilyen életjelt mindez ideig nem kapott. Azonban Tkács Demeterné előadta, hogy beszélt egy előtte ismeretlen nevű középapsai vagy alsóapsai emberrel ki a férjével együtt volt büntetés letöltés végett Huszton, az mondotta neki, hogy férje azért nem jött haza Husztról, mert mielőtt a büntetést kitöltötték volna a szicsek őket kiengedték és fegyvert adtak nekik és kényszerítették, hogy velük együtt menjenek a magyarok ellen harcolni. A kényszer hatása alatt mindketten kimentek és fegyvert fogtak, azonban elválva különböző irányba vitték őket. Az ismeretlen közép vagy alsóapsai lakos ember állítólag, mint Tkácsné mondja a szicsektől megszökött és jelenleg is a kérdéses egyik vagy másik községben van. Tkács Demeter Felsőapsán való tartózkodása ideje alatt semmi nemű nemzetellenes mozgalomban, szervezkedésben részt nem vett, állítólag igen jó magaviseletű földhözragadt szegény

ember volt, a fát is csak azért lopta, mert neki nem volt s nincs, a családját a hidegtől védte.

Hogy mikor? Hol? és ki által lett elfogva mindezidáig megállapítható nem volt.

Tkács Demeterné által benyújtott kérvényt aláírók eléggé megbízhatóak. A kérvényt Tkács Demeterné siránkozására az előjáróság indítványozta amennyiben ismerték Tkácsot, hogy semmi nemű mozgalomban részt nem vett, sőt állításuk szerint a magyar pártba is igyekezett beférkőzni. Ezen kérvényt annak alapján terjesztették elő, hogy a kérdéses embertől Tkácsné azt is hallotta volna, hogy férje Nyíregyházán fogoly. Hogy a válásának megfelel e vagy sem, hogy férje Nyíregyházán van, ő maga sem tudja biztosan. Megállapításom szerint Tkácsné így akarja megtudni férje hollétét.

/a.i./ Mátyás törzsőrmester
Ideiglenes őrsparancsnok

19.
1939. JÚNIUS 2. HUSZT.
MEGHÍVÓ A HUSZTON MEGRENDEZENDŐ
EZREDNAPRA.

Forrás: KÁL, F.1215, op. 1, od.zb. 37, lap 1

MEGHÍVÓ

A Máramaros és Ugocsa vármegye fiaiból alakult cs. és kir. 85. és 103. gyalog ezred bajtársai a tarnawkai csata 26. és a Col-Fenilo, Col-Moschin elfoglalásának 21. évfordulóján.

1939 évi június hó 2-án

Husztion

e z r e d n a p o t

rendeznek, melyre az összes bajtársakat, a bajtársak özvegyeit és árváit s azok hozzátartozóit, valamint az ezred barátait hazafias tisztelettel meghívja a

Huszt, 1939 évi VI. hó

Rendezőség

Az ezrednap sorrendje

1. 1939 június 1-én este 8 órakor viszontlátási és ismerkedési összejövetel a huszti bajtársakkal a „KORONA” nagytermében.

2. 1939 június 2-án reggel ½ 10-ig a különböző felekezetekhez tartozó bajtársak a templomaikban tartandó Istentiszteleten vesznek részt.

½ t í z ó r a k o r g ö r . k a t h . t á b o r i m i s e
a nagytemplom előtti téren.

A misét Boksay János görög kat. Esperes-kanonok tartja, a szentbeszédet Zatravetz István nyug. tábori püspök mondja, akadályoztatása esetén Papp József volt görög kat. tábori lelkész helyettesíti.

A mise alatt a kürtjeleket az ezred Manilova ezüst dísz kürtjén szólaltatjuk meg.

A mise alatt a volt ezred tagjai, régi parancsnokaik vezetése mellett, zászlóaljuk beosztása szerint sorakoznak.

A volt 103. gyalog ezred kötelékébe beosztott bajtársak és a volt 12. honvéd gyalog ezred illetve népfelkelő testvérezred jelenlévő bajtársai külön csoportban gyülekeznek. Az erre vonatkozó intézkedéseket vitéz pávai Mátyás Sándor ny. altábornagy, egykori segédtsízt a helyszínen adja ki.

3. Mise után a lelkész megáldja az ezred emléktábláját, melyet ideiglenesen a huszti görög kat. templom falán helyezünk el, mely alkalommal gontowai Pfalz Rudolf ny. tábornok, egykori ezredparancsnokunk, 8.000 hősi halottunk kegyeletes emlékére megkoszorúzza az emléktáblát. Utána két hadiárva leány helyez el rája csokrot.

4. Az egyházi szertartás után az ezred tarnowkai, Col-Feniloni és Col-Moschin-i harcait méltatják:

a/ magyarul: vitéz Sebestyén-Stojsich Béla tábornok.

b/ruszinul: Dudinszky Béla e. százados, főszolgabíró

c/románul: vitéz pávai Mátyás Sándor ny. altábornagy.

5. Az ünnepély befejezése után díszmenet következik, a helyszínen kiadandó intézkedés szerint.

6. A díszmenet után bajtársi ebéd a „KORONA” étteremben.

Ü n n e p i s z ó n o k o k :

a./ A Kormányzó Úr Öfőméltóságát felköszönti vitéz újtordai Kováts Béla ny. altábornagy.

b./ Huszt város részéről Dr. Buday István kormánybiztos és a huszti járás részéről Dr. Balázs István főszolgabíró üdvözlí a vendégeket.

c./ Gróf Csáky Zsigmond nyug. altábornagy ünnepi beszédet mond.

d./ Az üdvözletekre válaszol vitéz pávai Mátyás Sándor ny. altábornagy.

A legénység élelmezéséről a rendezőség útján Huszt város és a huszti járás gondoskodik.

7. Délután 3 órától /ebéd után/ ezredértekezlet a magyar mozgó helyiségében. Előadó: vitéz Mátyás Sándor ny. altábornagy.
8. Öltözet: Lehetőleg ünnepi, népi viselet, kitüntetésekkel és ezredjelvényekkel.

M e g j e g y z é s e k

Kedvezőtlen idő esetén, az Isten-tisztelet a görög kat. nagytemplomban és az ünnepélyt a Magyar-Mozgó helyiségében tartjuk meg.

Budapestről, illetve távolabbi vidékről érkező bajtársak, kik az ebéden részt venni kívánnak az elszállásolás biztosítása és az ebéd megrendelése végett már folyó évi június 25-éig jelenség be jövetelüket a 85-ös ezrednap rendező bizottságának Huszton.

A Huszthoz közel fekvő községekben lakó bajtársak lehetőleg külön csoportokban jelenjenek meg az ezrednapon és a csoport vezetők folyó év június 25-ig jelentsék be a rendező bizottságnál a résztvevők számát és érkezésük idejét.

A rádió igazgatóságát felkértük, hogy az ünnepélyről helyszíni közvetítést adjon.

Névre szóló meghívót csak azoknak küldünk, kinek címét ismerjük. Az ezred legénységét stb. az illetékes községek előljáróságai útján, nem különben hírlapok és rádió útján értesítettük és hívtuk meg.

a rendezőség

20.

1939. JÚNIUS 2. BUSTYAHÁZA. JELENTÉS TIVADAR SÁNDOR SZEMÉLYÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1005, op. 1, od.zb. 1, lap 29.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak.

Bustyaháza, 1939. június 2.

Técső

A fent hivatkozott számú parancsra az őrs járőre a nyomozást megajtette és megállapította, hogy Tivadar Sándor, született 1911.február 26-án Bedőházán, görög katolikus, nős, bedőházai illetőségű, bustyaházai /613 ház szám alatti/ lakos, volt vasúti állomás vezető, az ukrán kormány alatt a lent irt tanuk előadása szerint a következő magyar ellenes tevékenységet fejtett ki.

Weinrau Gyula, született 1895. augusztus 30-án, római kat., nős butyaházai/ 18 szám alatti/ lakos tisztviselő előadta, hogy az ukrán kormány ideje alatt egy irodában dolgozott Tivadarral és nagyon sok esetben hallott nevezettől olyan kijelentéseket, hogy „Magyarországot teljesen meg kellene semmisíteni, mert az egy teljesen elszegényedett állam, a lakói pedig a világ legbutább népéhez tartoznak, azokat mind fel kellene aggatni. „Egy alaklommal pedig Tivadar egy térképet mutatott neki, amin Magyarország teljesen fel volt darabolva és azt mondotta, hogy „Nem sokára ez így lesz, mert már ennek rég így kellett volna lenni, egy ilyen műveletlen államot nem szabad engedni, hogy létezzen. Előadta még, hogy folyó év január hatodikán, amikor Tivadar meghallotta, hogy a magyarok visszaverték a Munkácsot megtámadó ukránokat, nagyon dühösen azt kiabálta, hogy megálljatok piszkos magyarok meg fogjátok ezt banni, két hét múlva minden telefon pőznán egy-egy magyar fog lógni” Előadta még, hogy arról is van tudomása, hogy nevezett a Szics gárdának szervező tagja volt és állandóan az ukrán kormány mellett agitált.

Valki András, szül. 1883.október 28-án, református, nős úrmezői /192.házaszám alatti/ lakos, magánzó. Előadta, hogy folyó év március hó ismeretlen napján Tivadar Sándor Úrmező községben egy magyar ellenes tüntető felvonulást rendezett. A kb.10 főből álló tömeg, ami Úrmező község utcáit végig járta és ukrán zászlókat vitt magával, Tivadar utasítására állandóan a következő magyar ellenes szavakat kiabálta „Agyon kell verni a magyarokat, fel kell aggatni őket, ki kell kergetni őket az országból” és még ehhez hasonló sok mást kiabáltak, amire már nem emlékszik.

Lesovszki Józsefné, szül. Reisz Jolán, szül.1913.november 9-én, római kat., férjes, butyaházai /Handal 82 házaszám alatti/ lakos, előadta, hogy Tivadar Sándor feleségével együtt folyó év márciusának ismeretlen napján bent volt a fent írt szám alatt lévő hentes üzletükben és feleségének az ő jelenlétében azt mondotta, hogy „Hála az Istennek végre mozgósítottunk a magyarok ellen, ezekből az ócska rongyos magyarokból most gulyást fogunk csinálni és meg fogjuk enni őket. Amiket nem bírunk megenni, azokkal pedig az utakat fogjuk díszíteni, mert minden egyes magyart a telefon pőznára akasztunk” E szavak hallatára ő kérte Tivadart, hogy ne beszéljen így, de az tovább folytatta, hogy „ez be fog következni, mert ennek így kell lenni, egy ilyen elavult ócska országot nem lehet meghagyni, azt teljesen fel kell darabolni.” Előadta még azt is, hogy van arról is tudomása, hogy Tivadar a Szics gárdának szervező tagja volt és állandóan a magyarok ellen és az ukrán kormány mellett agitált.

Járőr: Sipos László csendőr járőrvezető és Hugai Boldizsár próbacsendőr.
1 darb melléklet.

/a.i./ Lőrincz törzsőrmester
őrsparancsnok

21.
1939. JÚNIUS 5. TEREBESFEJÉRPATAK.
JEGYZŐI JELENTÉS
A NÉMETORSZÁGBA VALÓ KIVÁNDORLÁSRÓL.
Forrás: KÁL, F.1215, op. 1, od. zb. 23. lap 1.

Terebesfejérpataki jegyzőség.

26. szám

Eln.1939.

Tárgy: Németországba való kivándorlások.

Magyar királyi járási katonai Parancsnokságnak

Rahón

Tisztelettel jelentem a következőket:

Tudomásomra jutott, hogy e községből 2 ruszin jómódú gazdának fia május 27-28-án eltávoztak és Bécsbe utaztak ahonnan már írtak is szüleiknek nyílt levelezőlapon, és értesítették szüleiket, hogy jó dolguk van.

Azt is hallani a ruszin lakosság között, hogy az innen elmenekült ruszin fiatalemberek Németországban támogatásban részesülnek és azonnali elhelyezést nyernek. Ezen fiatalemberek rendszeren meg vannak ott szervezve.

Beszélik azt is, hogy a huszti német konzulátus gépkocsija a Németországba utazni szándékozó volt Szics Gárda tagjait a falu közötti területeken erdőszéleken felveszi gépkocsijára és elszállítja Németországba. Állítólag ily módon már sokan kerültek ki Németországba.

Azon kívül elégedetlenség tapasztalható a lakosság között általában/ minden drága, nehéz a megélhetés stb. (ami a kommunisták részéről történő agitációnak minősíthető).

Terebesfejérpatakon, 1939. június 5-én.

/a.i./ olvashatatlan
jegyző

22.

1939. JÚNIUS 8. BUSTYAHÁZA JELENTÉS KOPERLYOSZ MIKLÓS SZEMÉLYÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1005, op. 1, od.zb. 1, lap 25.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak.
Bustyaháza, 1939. június 8.

Técső

A fent hivatkozott számú parancsra az őrs járőre folyó hó 7-én a nyomozást megejtette és megállapította, hogy Koperlyosz Miklós szül. 1906-október 15-én, Nagybocksón, görög kat. nős, nagybocksói ill. és bustyaházai /139. szám alatti/ lakos, számtiszt az ukrán kormány alatt a bent írt tanuk előadása szerint a következő magyarelleses tevékenységet folytatta:

Rombai István szül.1907.augusztus 28-án, római kat., nős, bustyaházai /34.szám alatti/ lakos vendéglős előadta, hogy Koperlyosz volt Bustyaháza községben a Szics Gárdának az elnöke. Koperlyosz volt az, aki folyó év március hó ismeretlen napján Bustyaháza községben a fegyvereket összeszedette, majd a magyarok bejövetelét megelőző napokban azt a Szics Gárda tagjai között kiosztotta és a Szics Gárdának a mozgósítást ő rendelte el és küldte őket a magyarok ellen harcolni. Előadta azt is, hogy Koperlyosznak rádiója volt, s azzal több társával együtt állandóan a híreket hallgatta és azután közösen megbeszélték, hogy mit tegyenek. Majd a megbeszéltek értelmében azután ő a Szics Gárdának a parancsot mindig kiadta. Előadta még azt is, hogy Koperlyosz az ukrán képviselő választásoknál, mint ukrán kormánypárti agitátor működött és állandóan járt különböző községekben az ukrán kormánypártnak agitálni. Az ilyen agitálásai alkalmával mindig a magyarokat gyalázta, hogy miket mondott arra már nem emlékszik. Azt azonban tudja, hogy azt az alkalmazottját, aki magyar érzelmű volt elbocsátotta.

Előadta továbbá azt, hogy 1939. év február havában az ukrán képviselő választás alkalmával Koperlyosz mint ukrán kormánypárti megbízott volt jelen a szavazó helyiségben és őt, azért mert a terembe való belépéskor nem ukránul köszönt legutolsónak állította.

Citrovszki József szül.1904. január 21-én, rom. kat. nős, bustyaházai /Handal 127. szám alatti/ lakos mező őr előadta, hogy Koperlyosz Miklós folyó év március havában Bustyaháza községben a fegyvereket össze szedte, majd amikor március hóban a Szics Gárdát a magyarok ellen moz-

gósította, akkor azokat Koperlyosz látta el fegyverrel. Tudja azt is, hogy nevezett volt a Szics Gárdának az elnöke, a felesége pedig annyira utálta a magyarokat, hogy minden felé azt hangoztatta, hogy „A magyarokat mind ki kellene végezni és, hogy ő nem bírná a magyar kenyeret megenni, mert az a torkán akadna”.

Reisz Pál szül. 1911. június 29-én, római kat., nős, butyaházai /123. szám alatti/ lakos, napszámos, ugyan azt adta elő, amit Citrovszki József tanú.

Páczkán György szül. 1895. május 31-én, görög keleti, nős bustyaházai /368. szám alatti/ lakos, kertész előadta, hogy Koperlyosz Miklós számtiszt, aki ő neki felettese volt folyó év február havában egy ízben elbocsátotta az állásából azért, mert ő magyar érzelmű volt. Előadta azt is, hogy arról is van tudomása, hogy Koperlyosz állandóan járt különböző községekbe agitálni az ukrán kormány mellett és feleségével együtt mindig azt hangoztatták, hogy „Gyűlölik a magyarokat és nem kellene nekik a magyar kenyér inkább éhen halnának”.

Járőr: Sipos László csendőr járőrvezető és Hugai Boldizsár próbacsendőr.

1 darab melléklet

Lőrincz törzsőrmester
őrsparancsnok

23.

1939. JÚNIUS 8. BUSTYAHÁZA.

JELENTÉS CEBRÓ TAMÁS

POLITIKAI TEVÉKENYSÉGÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1005, op. 1, od.zb. 1, lap 27.

Magyar királyi járási katonai parancsnokságnak.
Bustyaháza, 1939. június 8.

Técső

A fent hivatkozott számú parancsra az őrs járőre folyó hó 6-án a nyomozást lefolytatta, mely alkalommal megállapította, hogy Cebro Tamás született 1898. június 8-án, Iljok Ponkovká-n /Oroszország/ görög keleti, nős Magyar királyi állami szőlő és gyümölcsfa iskolában gondnok, beregszászi illetőségű és bustyaházai, /600. szám alatti/ lakos az ukrán kormány alatt a bent írt tanúk előadása szerint a következő magyarelleses tevékenységet folytatta:

Páczkán György született 1895.május 31-én, görög keleti, nős bustyaházai /368. szám alatti/ lakos a Bustyaházai Erdőigazgatóságnál mint kertész van alkalmazva. Előadta, hogy Bustyaháza községben Cebró Tamás volt a Szics Gárdának a parancsnoka, aki kocsival járt állandóan községről községre a Szics Gárdát szervezni és azoknak előadást tartani. Előadta még azt is, hogy őt és munkás társait azért dorgálta, hogy „Miért olvassák azt a büdös magyar újságot” és mindenkit, aki alkalmazásában állott, arra kényszerített, hogy ukrán újságot olvasson. A magyar beszédet megtiltotta az alkalmazottainak és arra kényszerítette őket, hogy ukrán dalokat énekeljenek. Előadta azt is, hogy a nevezetnél az ukrán kormány alatt fegyverraktár volt és amikor a magyarok ellen március hó ismeretlen napján mozgósítottak a Szics-ek között kiosztotta. A menekülő Szics-ek pedig nála bújtak meg és az ő lakásából lövöldöztek a magyarokra, mely alkalommal ott lett lelőve folyó év március 17-én Olasz János bustyaházai váltókezelő is.

Pás László szül. 1907. február 19-én, görög katolikus, nős, bustyaházai 98. szám alatti lakos, ki nevezett alkalmazásában, mint kerti munkás. Előadta, hogy Cebró az ukrán kormány alatt állandóan kocsival járt községtől-községre agitálni az ukrán kormány mellett és a Szics Gárdát is állandóan szervezte, aminek Bustyaháza községben elnöke volt. Az ukrán kormány alatt a lakásán nagyobb mennyiségű fegyvert tartott és azt akkor osztotta ki a Szics-ek között, amikor azokat folyó év március hó ismeretlen napján a magyarok ellen mozgósították. Előadta továbbá, hogy a Szics-ek állandóan a lakásán tanyáztak és az ő lakásáról lett lelőve Olasz János bustyaházai lakos, váltókezelő is. Előadta még azt is, hogy Cebró a munkásoknak megtiltotta, hogy magyarul beszéljenek. Beszélni csak ukránul volt szabad és a munkásokkal ukrán dalokat énekeltetett. Azt az alkalmazottját, aki magyar újságot olvasott elbocsájtotta és minden alkalmazottját kényszerítette, hogy ukrán újságot olvasson.

Reisz Pál szül. 1912.június 29-én római kat., nős, bustyaházai /123 szám alatti/ lakos, a bustyaházai Erdőigazgatóságnál telefon kezelő, a történeteket épp úgy adta elő, ahogyan Pás László.

Járőr: Sipos László csendőr járőrvezető és Hugai Boldizsár próbacsendőr.

1 darab melléklet.

/a.i./ Lőrincz törzsőrmester
Őrsparancsnok

24.
1939. JÚNIUS 23. UNGVÁR.
NOVÁKOVITS TÁBORNOK PARANCSA
A ZSIDÓ TANULÓK SZOMBATI ISKOLÁZTATÁSÁNAK
RENDJÉRŐL.

Forrás: KÁL, F. 1114, op. 1, od. zb. 7, lap 2.

Kárpátalja katonai közigazgatás vezetője.

6046/1939.

Tárgy: Izraelita tanulók szombati iskolalátogatása

Járási katonai parancsnokságnak.

Perecseny.

Az egyik izraelita hitközség kérésére lerendelem, hogy a jövőben az izraelita vallású tanulók szombaton d.e. 8 órától 10 óráig a tanítás alól mentesülnek, hogy ezen idő alatt az istentiszteleten részt vehessen. 10 órától beleértve a délutáni tanítást is az izraelita vallású tanulók az iskolában megjelenni kötelesek, de írni, rajzolni és kézimunkát végezni nem kötelesek.

Ungvár, 1939. évi június hó 23-án.

/a.i./ Novákovits tábornok

Kárpátalja katonai közigazgatás vezetője

25.
1939. NOVEMBER 1. UNGVÁR.
JELENTÉS A SZOVJETBARÁT
PROPAGANDÁRÓL KÁRPÁTALJÁN.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 31-32.

Jelentés

Ungvárt, 1939. november 1.

A kommunista röplapokat, amelyeket október hónapban Kárpátalja különböző helyein terjesztettek ismeretlen tettesek – mint annak idején személyesen már jelentettem – minden valószínűség szerint a Prágában tanult rutén főiskolai hallgatók szovjetbarát csoportja szerkesztette és terjesztette. A „szovjetbarát szövetség” rutén főiskolás csoportjának a vezetői Sándor Imre ungdaróci és Fehér László munkácsi egyetemi hallgatók voltak.

A kárpátaljai csoport rutén alosztályának kb. 40 főiskolás tagja volt. Ezen kívül működött Kárpátalján párhuzamosan egy zsidó főiskolás csoport is, amelynek vezetője Miklós András ungvári lakos volt, Miklós Zoltán dr. jó módú ungvári ügyvéd fia.

Úgy a főiskolai, mint a középiskolai tanárok nagy része szívesen látta és támogatta ezt a mozgalmat a cseh uralom idejében.

Gyanúm alaposágát igazolja az a körülmény, hogy a röplapok megjelenése után pár nappal mindkét említett vezető eltűnt.

Sándort eltűnése előtti napon sokan keresték fel Ungdarócon, Fehér is Ungváron tartózkodott ezekben a napokban.

Sándor a cseh megszállás alatt Ungdarócon az ottani Duchnovics Egyesületben tartott kommunista előadásokat ott összpontosította az ifjúságot. Szovjetországot dicsőítette, szovjet dalokat tanított stb. Általában több helyen folyt a szovjetorszag propaganda Kárpátalján a Duchnovics Társaság köpenyege alatt.

Sándor bizalmasai voltak Ungdarócon: Timkó János, tanítóképezés, Zs menyák György földműves, Vaskó Pál földműves, Tóbiás testvérek /egyik útkaparó másik négy polgárit végzett/.

Zs menyák György jelenleg katona és a határ vadász zászlóalj portyázó századában Uzsokon teljesít szolgálatot. Egy daróci megbízható emberünk előtt említette Sándor, hogy összeköttetést keres Zs menyákkal, aki a Duchnovics Egyesület titkára volt. Valószínűleg Zs menyák segítségével szökött át Szovjetorszagba Sándor és Fehér.

Az ismert röplap magyarul így hangzik:

„Kárpátalján felejtett orosz nemzet! Eljött az idő, amikor te rabságban sínylődő orosz nemzet dobd le ezer éves magyar rabságodat. Ideje, hogy szabadon lélegezzél! Ideje, hogy végezzél a középkori magyar barbarizmussal egyszer s mindenkorra. Útött a tizenkettedik óra! Orosz nemzet állj munkába! Ki kaszával ki kapával, ki fegyverrel, pisztollyal, üsd és hajtsd ki hazánkból az ellenséget! Ne félj! Te nem vagy egyedül! A Te hátad megett öröködik a te öreg testvéred SSSR /Sojuz Sovetcky Socialisticsesky Respublik a Szovjet Szocialista Szövetség Köztársasága/. Ő ott áll őrt a magas Kárpátokon. Várja az időt, amikor te felemeled a fejedet, hogy segítsen Neked az ellenséget kiirtani. Ruszin nemzet emlékezz, hogy rövid időn belül Te új országban lesel – SSSR. Ne félj! Hurrá Molotov testvérek! Ne félj! Velünk van Sztálin atya a vaskezű. Vorosilov vezet minket a győzelemre.”

A röplap nagyorosz nyelven van írva, de nem cári hanem szovjet helyesírással, amit csak olyanok sajtátíthattak el, akik a szovjet sajtótermékeiből merítik nagyorosz nyelvi tudásukat.

A röplap viszont orosz „nemzetről” beszél, ami a szovjet ideológiában ismeretlen és nem használt kifejezés.

„Ruszkaja Pravda”, amelynek létjogosultságát elejétől tagadtam, a pénzforrás bedugulása folytán pár hetes megjelenés után megszűnt. A lapot előállító „Iskolasegély” nyomdában kétezer ötszáz pengővel tartoznak. Ameddig ezt ki nem fizetik nem hajlandó a lapot nyomtatni a nyomda hatósági biztosa Malinics Ernő. Emiatt a szerkesztőség több tagja heves szemrehányást tett Malinicsnak és avval fenyegették meg, hogy lehetetlené teszik. Azt mondták, hogy már gondoskodtak pénzről és naponta fogják fizetni a nyomdaszámlát és a lapot feltétlenül megjelentetik.

Fenczik dr. képviselő lapja a „Karpatorusszkij Golos” nagy örömmel veszi tudomásul fiatal laptársának megszűnését és alap hátsó oldalán gyászjelentést közöl, kigúnyolva szerkesztőség tagjait.

Fenczik környezetéből származott hírek szerint a magyar kormány, aki a legelső hetektől eltekintve nem támogatta Fenczikéket, most nagyban támogatja a pártot, amely széleskörű szervezkedésre készül és lapját is ki akarja bővíteni.

Nem tudjuk, hogy mennyire felelnek meg ezek a hírek a valóságnak, de minden tekintetben a legnagyobb óvatosságot javasoljuk Fenczikkal, de főképpen pánszláv érzelmű titkáraival szemben.

Lapjának a „Karpatorusszkij Golos”-nak szerkesztősége nem sokkal jobb, mint a levitézlett „Ruszkaja Pravda” szerkesztősége. Most ugyan mérsékelten ír a lap, de csak azért mert várakozó állásponton van, főképpen a pénzeket illetőleg.

Főszerkesztő Levicky nagyorosz emigráns, Hatalják galíciai nagyorosz emigráns a segédszerkesztő. Felelős szerkesztő Spenik András, szélsőséges nagyorosz nacionalista érzelmű, bár idevaló, őslakos, munkácsi származású. Bizalmi emberünk előtt így nyilatkozott: „Csak lenne már valami, mert tovább nem lehet túrni, mit csinálnak a magyarok!” A lap munkácsi szerkesztője Valnicky galíciai nagyorosz emigráns, a fiatalság körében fő szervezője és vezetője a pánszláv mozgalomnak.

Fenczik párttitkárai csaknem kivétel nélkül megbízhatatlanok és szélsőséges nagyorosz nacionalista, pánszláv elveket vallanak. Sokan nem tudnak közülük magyarul, és sokan annyira elvakultak, hogy bár jól beszélnek, nem akarnak magyarul megszólalni. Bár ezek a csaknem valamennyien harmincon alóli fiatal emberek nemzeti érzelműek, mégis rokonszenveznek Szovjetországgal és semmi rokonszenvet nem mutatnak a magyarok felé.

Ennek a társaságnak a legjellemzőbb képviselője Csepinec László galambosi állami tanító, aki az esküt se akarta magyarul letenni és panaszt tett a katonai járásparancsnokságnál, hogy Roskovics járási közigazgatási előadó tanácsolta neki, hogy magyarul tanuljon. Csepinec elég jól tud, de nem beszél magyarul.

Fedor Pál a cseh tanügyi referátus volt hivatalnok a Fenczik belső bizalmi embere, aki a megszállás ideje alatt állandóan intrikákat szőtt a magyarok ellen és ahol csak tudott ártani igyekezett minden magyar ügynek. A kormányzói biztosságon szolgálatot teljesítő Fedor István tanfelügyelőnek édes testvére.

Ez csak két példa, de ilyenek a többiek is.

Magyar és a magyar érzésű rutén tanítókat a kárpátaljai kormányzói biztosságnál működő tanügyi osztály mellőzi és a legeldugottabb helyekre helyezi. Evvel szemben a legexponáltabb ukrán tanítók jobb helyeken és egymáshoz közel vannak, így jobban érintkezhetnek egymással. Uzsokon pont a szovjet határszélen két notórius ukrán tanító van.

26.
1941. FEBRUÁR 19. UNGVÁR.
CSAPAT HELYZETJELENTÉS
A MAGYAR KIRÁLYI 24. HONVÉD GYALOGEZREDTŐL.
 Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.3, lap 2.

Magyar királyi 24. honvéd gyalogezred.
 2. szám
 Nv.-1941

Ezred nv. tiszt

Csapat-helyzetjelentés
 1941. évi február hó 15-ig.

1./ A csapat fizikai erőálla- pota	a./felszerelés, ruházat és lábbeli minősége.	Jó, kifogás nem merült fel.
	b./élelmezésének minősége és mennyisége	Elegendő és jó, panasz nem érkezett mivel a nagy étkűeknek még mindig jutott annyi, hogy jóllakhassanak.
	c./az ezekkel kapcsolatos han- gulat.	Arra lehet következtetni, hogy úgy a most bevonult újoncok, de főleg a másodévet szolgáló legénység –figyelembe véve a külföldi háborús eseményeket is, hogy szívesen szolgálnak, s törekszenek legjobb tudásukkal a követelményeknek megfelelni. A hangulat jó.
2./ Otthoni hírek- nek a csapa- tokra való hatása	a./gazdasági vo- natkozásban	Az árvízveszélyről a rádió és az újság útján szereznek tudomást, de tudja azt is, hogy előre nem látható volt és elhárítható, a veszély miatt nem aggódik, mert nagyobb részt nincs érintve.
	b./erkölcsi vonat- kozásban.	Az a hiedelem, hogy egyes közszükségleti cikkeknek zár alá helyezése a zsidóknak és egyes jó anyagi viszonyok között levőknek hamarább jut tudomására, mint a szegényebbeknek, s így azok előre és látszólagosan a szükségletükhöz képest nagyobb mennyiségben felvásárolnak, s ezért a szegénynek nem jut.
	c./az ezekkel kapcsolatos han- gulat	Mivel minden fontosabb cikknek az ára emelkedett, valamint sokfélélet nem lehet kapni, ezért főleg a zsidókkal szemben felháborodott, egyébként jó.

3./ Egyéb észre- vételek	a./különleges kívánságok	Nincsenek.
	b./különleges panaszok.	Nincsenek.
	c./észleletek a csapatnál, esetleg bujtogató egyénekről, vagy szellemi termékekről.	Bujtogatás rémhírterjesztés, hasonló célzatú röpirat, fecsegés, propaganda, gyanús személyekkel való érintkezés nem észleltetett. Igen jó hatással van a legénységre a zsidók eltávolítása, azóta öröndetesen mind kevésbé érintkezik velük, azt szégyennek is tartja, s így a zsidóktól származó bomlasztó propaganda és rémhírterjesztés nem talál rést hozzájuk.
4./ A csapat hangulat emelése.	a./a csapat által megtett intézkedések és azok hatása.	A nemzetiségekkel való jó bánásmód nagyon jó hatást vált ki belőlük, különösen a románoknál. Minél több katonai vonatkozású olcsó, vagy kincstár terhére oktató film előadások tartása a „K” előadásokon kívül.
	b./a föv.klgs. csoportja részéről adott utasítások, int-ek propaganda szellemi termékek és azok hatása	-
5./ Csapat hangulat általános irányzata	Igen jó és fegyelmezett, a jó harcos szellem mindinkább kidomborodik. A románok nem vártak ilyen jó bánásmódot. A szlovákok és ruszinok közömbösek, nehéz őket jó irányba befolyásolni, mivel a laktanyán kívül még nagy részben a cseh szellemet látja Egyébként igen nagy hatással vannak rájuk a német fegyelmezettséggel elért eredmények.	
Megjegyzés	-	

Ungvár, 1941.évi február hó 19-én.

/a.i./ olvashatatlan

27.

1941. FEBRUÁR 19. UNGVÁR.

JELENTÉS AZ UNGVÁRI REPÜLŐGÉP HELYŐRSÉG SZERVEZÉSÉRŐL ÉS KATONAI TEVÉKENYSÉGÉRŐL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.3, lap 3.

Magyar királyi honvéd repülőter parancsnokság   Nemzetvédelmi előadó
Helyzetjelentés

Magyar királyi ungvári honvéd kémelhárító osztály parancsnokság
Ungvár, 1941.február hó 19-én   Ungvár

Jelentem, hogy az ungvári repülő helyőrségen belül az elmúlt évben a különböző nemzetvédelmi célokat ápoló események történtek.

A MALÉRT ungvári telepének megalakulása a polgári társadalom a cseh uralom alatt élvezett közlekedési előnyökhöz jutott. A repülőtéren történő tartózkodásuk alatt a bevezetett preventív „K” intézkedések ellenére is előnyös összehasonlítást tehetek. /Új épületek, általuk megítélhetően is nagyobb gépállomány/

A repülőter tisztikara kezdeményezésére a repülőter sportköre szoros érintkezésbe került a cseh uralom alatt is magyar érzelmű UAC sportkörrel. 1940.október 6. nemzeti ünnepünket a két sportkör közös rendezésével zajlott le, váltóverseny és ünnepély keretein belül. A UAC-al felvett érintkezés eredményeképpen az UAC a H.M.-től engedélyt kért, hogy tagjai sorába honvédségi egyének is beléphessenek. Az engedély a napokban érkezett meg.

Platthy Á. százados kezdeményezése elősegítette, hogy az ungvári HVTK megalakulhasson, melynek alapszabályai szerint a tiszt vezetés alatt álló vívó egyesületbe polgári egyének is beléphetnek.

A repülőgép legénységből zenekar és énekkar alakult. A farsangi évad alatt a repülő altisztek teaestélyt rendeztek, melyen az ungvári polgári társadalom nemzeti érzésű rétege megjelent.

A legénység rendszeres nemzetvédelmi előadásokon vett részt, melyek közé vetített képes eü. előadások is iktatódtak és iktatódnak a jövőben is.

Egyben jelentem, hogy a repülő alakulatoknál csak nemzetvédelmi szempontokból megfelelő egyének kapnak beosztást. Nem megfelelő beosztás esetén az áthelyezést mindenkor fogantatosították.

/a.i./ Módos Jenő
főhadnagy

28.
1941. FEBRUÁR 20. UNGVÁR.
NEMZETVÉDELMI JELENTÉS
A RUSZIN-ZSIDÓ KATONASÁG ÉS HELYI LAKOSSÁG
POLITIKAI MAGATARTÁSÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.2, lap 4.

Magyar királyi Kárpátaljai csoport Parancsnokság

170.szám

Kt.-1941.

Nemzetvédelmi jelentés.

Magyar királyi VIII. hadtest parancsnokságának

Ungvár, 1941. évi február hó 20-án.

Kassa

A parancsnokságom alá tartozó alakulatok Kárpátalja különböző részein, szétszórta vannak elhelyezve: nemzetvédelmi szempontból a ruszin és a zsidó lakosság magatartásáról közvetlen tapasztalataim nincsenek. A kihelyezett zászlóaljok és századok parancsnokaitól vett jelentések szerint a ruszinok viselkedése korántsem megfelelő és nem viselkednek úgy a magyarokkal szemben, mint azt a velük való előzékeny bánásmód és a részükre tett különböző kedvezmények után jogosan el lehetne várni. Több esetben előfordult, /erről esetenként jelentést is tettem/ hogy a katonai munkaszolgálatra kirendelt ruszin fuvarosok a munkát csak a legerélyesebb közbelépés után voltak hajlandók megkezdeni és állandóan a legéberebb figyelemmel kellett őket ellenőrizni, mert ahol csak lehetett, a munka alól kibújtak, holott részükre a fősolgabírók nemcsak méltányos, de sokszor azt jóval meghaladó fuvarbéréket is állapítottak meg. Több oldalról nyert értesüléseim szerint a nem magyar eredetű vezetők/jegyzők, bírák, stb./ ebbeli törekvéseiknek tápot adnak és – bár tudomásuk van arról, hogy mennyire fontos nemzeti és országos érdek a tűzifa leszállítása- a munkát lehetőleg nem elősegíteni, hanem inkább akadályozni igyekeznek. Minden valószínűség meg van arra is, hogy különösen az erdőkinestárnak történő fuvarozásoknál a zsidók keze is benne van a dologban. Ők ugyanis azt remélték, hogy a fahiányra való tekintettel az árkormány-biztosság emelni fogja a faárakat s mivel itt ez idő szerint a legtöbb erdő és kitermelés zsidó kézen van, üzleti érdekből igyekeznek minden eszközzel azon lenni, hogy a faelszállítás minél jobban elhúzódjon. A keresztény fakereskedők a közbirtokosságtól, községektől

és egyházközségektől, ruszin erdőtulajdonosoktól nem kapnak fát, ha kapnak, akkor is zsidó közbenjáró útján. Itt is zsidó befolyás érvényesül, akik inkább többet fizetnek fáért, fuvarért, termelésért, csak hogy keresztény ne jusson áruhoz. Általában az a tapasztalat, hogy a nem zsidókat és ruszinokat a zsidók izgatják ellenünk, - és eredménnyel, - mert hiszen minden ruszin paraszt a zsidók zsebében van.

Ami a parancsnokságom alatt működő zsidó munkaszolgálatosok magatartását illeti, tiszta képet nehéz nyerni, mert a századok oly nagy távolságra vannak elszórva egymástól, hogy az időszakonként megtartott szemléim alkalmával erre időből nem telt. /Ungvártól Rahóig terjedő területen nyolc alakulatom van szétszórta elhelyezve/. A zsidó legénységnek az itteni zsidókkal történő érintkezését teljes mértékben megakadályozni nem lehet, mert a századok elhelyezkedési körletei, valamint a munka /faközéltés, rakodás, stb./ minemúsége miatt eléggé szétszórta, nagy területen dolgoznak. Kirívó esetet az alám rendelt alakulatoknál eddig nem észleltem. A századparancsnokságokat utasítottam, hogy nemzetvédelmi szempontból a rendelkezésre álló eszközök igénybevételel mindent kövessenek el az ellenőrzés minél hatályosabbá tételére és a legénység megfigyelésére.

/a.i./ olvashatatlan

29.

1941. MÁRCIUS 11. UNGVÁR. JELENTÉS A KÁRPÁTALJÁN URALKODÓ POLITIKAI-KULTURÁLIS HELYZETRŐL ÉS A PÁRTVEZÉREKRŐL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.3, lap 1.

A 20-as számú B. egyénnek az alábbi feltett kérdésekre tett jelentése folyó hó 11

1.Mit beszélnek Bródyék?

A világpolitikai helyzettel kapcsolatban meg vannak győződve az angol győzelemről. A cseh-szlovák rádió hírszolgálatát minden nap hallgatják.

2.Mit beszélnek a Kárpátaljai Párt megalakulásával kapcsolatosan?

A Párt közeli megalakulása nem remélhető, mert legtöbbször vezető szerepet szeretnének, tárgyalások állandóan folynak, de megegyezés eddig még nem jött létre.

3. Mit beszélnek a Bazil rendi papokkal kapcsolatos ügyekről?

Hogy mi a véleményük, pontosan tudni nem lehet, nagyon óvatosan beszélnek az ügyről, egy-két kijelentés hangzott el, hogy buták és nem voltak eléggé elővigyázatosak a papok, mert nagyon hamar kitűdött a dolog.

4. Megtudott –e valamit a „Főnök” személyéről?

A „Főnök” személye még mindig nem ismert, mert Bródyék is csak ezen a néven emlegetik. A „Főnök” már nem a Pannónia szállodába lakik, hanem egy panzióban. B. egyén szerint most itt lenne az alkalom a „Főnök” személyének pontos megállapítására. Ugyanis B. egyén folyó hó 13-án dél után 4 óra 44 perckor induló vonattal Budapestre utazik, és ha abban a panzióban szállhatna meg, ahol a „Főnök” lakik, valószínűleg bővebb adatokkal szolgálhatna a „Főnök” személyére nézve, mert Bródyék felhasználva B. egyén pesti útját, esetleg futárnak használnák fel.

Tekintettel arra, hogy a panzió napi költsége 16 pengő B. egyén 2 napi panzióköltség megtérítését kéri. Erre vonatkozóan, hogy fenti ügyre utasítást kapjon, ma délután 3 órakor vár távbeszélőn intézkedést.

5. Mit beszélnek a szovjet-magyar vasúti forgalom felvételéről?

A szovjet-magyar vasúti forgalom felvétele Magyarországnak csak hátrány, ugyanis Oroszország így módon még jobban betekinthesi Kárpátaljának Oroszországhoz való csatolását az esetben, ha a háború Anglia győzelmével végződne, ami pedig szerintük nem lehet kétséges.

6. Mit beszélnek Kozma kegyelmes úr működéséről?

Bródy erősen neheztel Kozma kegyelmes úrra, mert a kegyelmes úr azt a kijelentést tette, hogy megvonja a laptól a szubvenciót, ha tovább is abban a szellemenben ír, mint eddig.

7.Mit beszélnek a magyar-ruszin kulturális egyesület megalakulásáról?

A kulturális egyesület megalakulása csak látszat, épp olyan, mint az eddigi többirányú magyar-ruszin kapcsolat. A ruszin nép a magyarral barátságot nem köthet, ahhoz nem asszimilálódhat, mert egy igaz öntudatos ruszin sohasem lehet magyar.

8.Mikor jön B. egyén Pestről haza?

Valószínűleg folyó hó 18-án.

További feladat:

Ha Bródy környezetében lenne és esetleg hivatalos útról lenne szó, igyekezzék megállapítani, hogy hová utazik, valamint azt is, hogy kik azok a személyek, akikkel érintkezni fog.

Ungvár, 1941.évi március hó 11. délután 17 óra.

30.

1941. ÁPRILIS 4. RAHÓ.

**JELENTÉS A HELYI LAKOSSÁG HANGULATÁRÓL,
AZ EGYENLŐTLEN FIZETÉSEK AZ ÜGYINTÉZÉS
LASSÚSÁGÁNAK KIVIZSGÁLÁSÁRÓL,
A RUSZIN LAKOSSÁG MEGNYERÉSÉRŐL.**

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.2, lap 14.

Nagyságos alezredes Úr!

Elnézést kérek, hogy bár hivatalos ügyről van szó, mégis levélben jelentem, de nem merem szolgálati formák közt papírra vetni, mert nagyon is komoly dolgokról van szó:

1/ A kormány által megállapított munkabéreket most tették közzé. Ezek szerint erdőmunkásnak legfeljebb 3 pengő, 2.50 pengő, 18 éven aluliaknak legfeljebb 2 pengő fizethető napszámber gyanánt. Eddig a munkateljesítmény után fizettek, ami átlag napi 5-6 pengőre ment fel személyenként,

s ezzel meg voltak elégedve. Eddig csak a közalkalmazottak elégedetlenkedtek, de most a munkástömeg zúgolódik, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemzetiségű. Elkeseredésükben úton-útfélen azt hallani „hát ne legyen az ember kommunista?” „Ezért kellett nekünk a magyarok” stb.

2/ A közhivatalokban/jegyzőségeken és a szolgabírószágon stb./ a felekkel gorombán bánnak –kevés kivétellel – a beosztott tisztviselők, de különösen a főtisztviselők. Ügyeiket igen lassan intézik, sokszor hetekig fekszik egy-egy akta elintézetlenül, vagy csak részletintézkedés történik. Sajnos ez különösen az anyaországból ide helyezett tisztviselőknél észlelhető leginkább, de a többinél is előfordul. Főképvisezője a basáskodó tisztviselőknak a rahói adóügyi jegyző. Személyével kapcsolatosan elhangzott panaszokra kénytelen voltam már a rahói főbíró figyelmét is felhívni egy ízben.

3/ Azok az adófizető polgárok, akik a múlt évben hátralékkal kapcsolatosan katonai szolgálatra vonultak be –többen –adóhátralékban maradtak, ezeket a hátralékokat most részben végrehajtják, részben foglalnak. Ebből kifolyólag már előre félnek attól, hogy újra be kell majd vonulni, ami anyagi romlásukat idézheti elő. Ellehet gondolni milyen nyilatkozatokat hall az ember minden felé, különösen most, amikor mindenki a háborúba való belépésről beszél rettegve. Pedig innen csak a megbízható elemeket hívták be annak idején, s most ezek is éppen úgy, mint a zsidók, kommunisták, vagy az ukránok katonaelenes és háború ellenes kifejezéseket használnak, mert 1938 óta a sok behívás következtében elszegényednek.

4/ Olvasókör címén egy egyesület megteremtésén fáradoznak azok a volt ukránok, akik most egyesület nélkül vannak, ha ezt a kérésüket felsőbb hatóság elé terjesztik, minden valószínűség szerint megkapják, ami a mostani helyzetre való tekintettel –egyelőre – nem kívánatos.

Úgy a fent jelentett okok, mint a folyton emelkedő drágaság előidézte néphangulat igen nagy veszélyeket rejt magában különösen akkor, ha komolyabb mérvű behívások történnének. A már-már forradalmi jellegű hangulat levezetésére olyan intézkedéseknek kell jönni, ami a kedélyeket lecsillapíthatja, elsősorban a munkabérek felemelése, szigorú intézkedések felülről a basáskodó tisztviselőkre vonatkozólag, a magyarság hazafias érzésének ápolása, közhivatalokban a panaszkönyv felfektetése stb. lennének szerény véleményem szerint legalább egyelőre célravezető intézkedések.

Az elkeseredett hangulatot ha levezetik, úgy a most mutatkozó két, számunkra kedvező, körülmény mellett a népet magunk mellé fordíthatjuk.

1/ A közelmúltban az itteni németeket a konzulátus egyik tisztviselője alaposan leintette. Szórol szóra a következőket mondta: „tartsátok a szátokat és engedelmeskedjete az államnak, ahol élte, mert saját bőrötök-ről van szó”. Azóta a német propaganda erősen veszített erejéből. A másik:

2/ Amikor az 1848-as honvéd zászlókat az oroszok ünnepélyes ke-retek között nekünk átadták, az itteni ruszinság körében nagy orosz magyar barátkozásról kezdtek beszélni. Ez a szóbeszéd most érte le csúcspontját, s már arról is hallani „mit ért kimenni Oroszországba, most már sohasem ke-rülnek haza, az oroszok nem jönnek be, mert jóban vannak a magyarokkal stb. stb.” Észrevehetőleg erősen lanyhult az orosz propaganda is, legalább az itthoni.

E két lélektani pillanat alkalmas volna az itteni nép megnyerésére, ha a már jelentett nehézségeket stb. valami módon kiküszöbölni lehetne.

Nagyságos Alezredes Úr! Kötelességemnek tartottam ezeket a dolgokat jelenteni, de nem tartottam célszerűnek aktaszerűleg, azért fordulok levélformában Alezredes Úrhoz, mert a jelen pillanat veszedelmesen hasonlít az 1918. őszi hangulathoz. Azok, akik az itteni viszonyokat nem ismerik, vagy félreismerik tévedésbe eshetnek, de mi, akik itt élünk köztük, B. rendszerünk alapján többé kevésbé, a valóságot befolyásmentesen érez-zük és látjuk. Kérem Alezredes Urat az arra illetékes helyen a jelentetteket szóbahozni.

Jelentésemről másolatot nem készítettem, tehát nyoma nem marad.

Alezredes Úr jóindulatát és támogatását kérve maradok szolgálatá-ra kész alázatos alárendeltje:

Rahó, 1941. április 4.

/a.i./ olvashatatlan

31.
1941. ÁPRILIS 16. MUNKÁCS.
JELENTÉS AZ OROSZORSZÁGBA
IRÁNYULÓ SZÖKÉSEK SZERVEZÉSÉRŐL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 4.

Másolat!

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kováts Kornél hadnagy. ü.t.

Kémelhárító osztály

430.sz.

ü.t. 1941.

Oroszországba irányuló szökésekre
való szervezkedés.

A Magyar királyi.VIII. honvéd hadtestparancsnokság

K kirendeltségének

Munkács, 1941.évi április hó 16.

Munkács

F I 4. sz. B egyénemtől nyert értesüléseim alapján jelentem, hogy Kenézpatak község környékén bujkál egy Ruszin nevű fiatal ember, aki a múlt év őszén Oroszországba szökött és azóta állítólag több ízben visszatért Kárpátaljára.

Ruszint több ízben a szolyvai csendőrőrs elfogta de Ruszin megszökött. A Vócsipatak völgyében Ruszint pár héttel ezelőtt egy Magyar nevű erdőőr valami miatt alaposan elverte, úgyhogy most Kenézpatak környékén valahol betegen fekszik. Mocsáلكó Ilona kenézpataki lakos tudja Ruszin rejtkehelyét.

Babilya Mihály, Cilyo János, Ilnicki János, Bilunka Háfia és Mocsáلكó Háfia kenézpataki lakosok, fiatal emberek és lányok Mocsáلكó Ilona lakásán szoktak összejönni és készülnek arra, hogy az orosz húsvéti ünnepek alatt Oroszországba szökjének. B egyénemnek úgy mondták, hogy Ruszin fogja őket a határon átvinni.

B egyénem a fent említett ügyről egy Szuhán László nevű szolyvai lakostól szerzett tudomást, de Szuhán nem akart neki az ügyre vonatkozóan részletesebben nyilatkozni. B egyénemet elküldtem Kenézpatakra, ahol a felt felsorolt egyénekkkel érintkezésbe lépett és a fentebbi adatokat tőlük tudta meg.

/a.i./ ü.t.

32.
1941. ÁPRILIS 19. PERECSENY.
JELENTÉS A RUSZINSÁG
POLITIKAI-KATONAI MEGBÍZHATÓSÁGÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 5.

Magyar királyi kassai VIII. honvéd hadtestparancsnokság
Ungvári „K”.o.

Utasi András üzemi csoport vezető.

33/1941.ü.t.szám

Magyar királyi kassai VIII. honvéd hadtestparancsnokság „K” osztály
Nemzetvédelmi előadó Urnak.

Perecseny, 1941. évi április hó 19-én

Ungvár

„B” egyéneim valamint a saját tapasztalataim alapján jelentem, hogy a Kárpátalja területén felállított őrzászlóaljok legénységeinek nagy része teljesen megbízhatatlan, sőt kommunista érzelmű ruszinokból tevődik össze.

Ezek a kezükbe adott fegyver adandó alkalommal inkább a magyarok ellen, mint az oroszok ellen használnák.

Egyben jelentem, hogy a környékbeli ruszin lakosságban az a tény, hogy a behívott ruszinok nagy részét azonnal hazaengedték azt a hiedelmet gerjesztették, hogy a magyar államnak már nincs ahhoz joga, hogy a ruszinokat, mint magyar katonákat igénybe vegye, mert a kárpátaljai terület már az oroszoké, illetőleg Kárpátalját át kell adni az oroszoknak. Ez a szájról-szájra adott hiedelem általánosságban nagy örömet kelt bennük és most a görög katolikus húsvétra várták az oroszokat.

Utasi András
üzemi csoport vezető

33.
1941.JÚNIUS 5. MUNKÁCS.
JELENTÉS GRÜNBERG SÁJE,
VOLT VOLÓCI FŰRÉSZÜZEM TULAJDONOS
ELLENI VIZSGÁLATRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 16.

Másolat!

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kováts Kornél hadnagy. ü.t.

Kémelhárító osztály

508. szám

ü.t. 1941

Grünberg Sája ügye

Másolat!

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kémelhárító osztályának

Ip.def.ea.

Munkács, 1941. évi június hó 5.

Ungvár

Jelentem, hogy a volóci fűrészüzem munkásait a régi tulajdonos és emberei állandóan izgatták, a munka abbahagyására szólították fel őket. Közben szovjet propagandát is üztek, mert a munkásokat avval izgatták, hogy ez a helyzet úgy sem tart soká, az angolok nem fogják hagyni a szovjetet elpusztulni stb.

Amint B egyéneim útján ezekről értesültem, B egyéneimet azonnal a csendőrséghez utasítottam, hogy az esetet ott jelentsék 2 B egyénem jelentése alapján Grünberg zsidó alkalmazottait a csendőrség az ügyben kihallgatta. A vizsgálat a nyomozás során még 3 tanú jelentkezett, aki B egyéneim állításait nemhogy igazolták, hanem még súlyosabb dolgokat is tudtak bizonyítani.

Grünberg alkalmazottai a tanuk állításait beismerték.

Roskovics Emmánuel alsóvereckei főszolgabíró tudomást szerzett arról, hogy Grünbergék ellen a csendőrség vizsgálatot vezet. Telefon érintkezésbe lépett a csendőrőrssel és a csendőrőrsöt felelőségre vonta, hogy mert Grünberg ellen nyomozásba fogni az ő tudta nélkül. Roskovics Emmánuel főszolgabíró ellen az ungvári K osztályhoz hasonló zsidópártoló ügyek és szabálytalanságok miatt pár héttel ezelőtt jelentést tett az 1.

honvéd hegyi zászlóalj Karaffa Béla hegyi zászlósa is. Tudomásom szerint Karaffa jelentése 4 oldalas gépírásos jelentés volt.

Amikor a vizsgálat odáig jutott, hogy Grünberg Sájét akarta a csendőrőrs kihallgatásra elővezetni, Grünberg Sáje a kihallgatás elől megszökött. A községet amúgy sem hagyhatta volna el Grünberg Sáje, így tehát a csendőrségi kihallgatás elől úgy tudott csak eltávozni, hogy Roskovics Emmánueltól kapott állítólag egy írást, hogy elhagyhatja a községet.

Mikor Grünberg Sáje fia értesült arról, hogy apjának elővezetését fogják elrendelni, ha nem jelentkezik a kihallgatásra, apját rejtekhelyén értesítette, úgy, hogy a körözést elkerülendő, Grünberg Sáje megjelent a csendőrségnél.

Szerintem jogosan feltételezhető, hogy Grünberg Sáje és általában Grünberg család összeköttetést tart, fenn a Szovjet ügynökeivel, mert Grünberg családja, különösen fiai igen jó barátságban és sűrű érintkezésben voltak a nemrégiben kémkedés miatt letartóztatott volóci görög keleti pap-pal.

Grünberg Sáje magyar és kereszténygyűlöletére jellemző, hogy Grünberg Egán Ede meggyilkolásával kapcsolatban is szóba került, sőt az Egánt meggyilkoló orgyilkos felbujtatásával is vádoltatott. Grünbergnek az Egán ügyben való szerepléséről Bartha Miklós „Kazár földön” c. könyve is említést tesz.

/a.i./ Kováts
ü.t.

34.

1941.JÚNIUS 16. SZKOTÁRSZKA. ZSIDÓ MUNKÁSZÁZAD ELLENŐRZÉSE.

Forrás: KÁL F.92, op.1, od.zb.4, lap 10.

Magyar királyi 108./65.Táborig zsidó munkásszázad
Parancsnokság Vadnai Árpád tartalékos hadnagy
A magyar királyi 108./65.Táborig zsidó munkásszázad
ellenőrzése tárgyában.

Nagyságos és nemzetes Vitéz Szabó Andor magyar királyi honvéd
alezredes úrnak, a magyar királyi VIII. honvéd hadtest kémelhárító osztály
– nemzetvédelmi csoport főnökének.

Szкотárszka, 1941. június 16-án

Ungvár

Az alezredes úr szóbeli parancsa értelmében, az új parancsnok megérkezéséig állandóan ellenőrzést gyakorolok a magyar királyi 108/65. tábor zsidó munkásszázad, Volóc felett.

Alázatosan jelentem: ténykedésem oda irányult, hogy egyrészt az ellenőrzött század arányosan alacsony kivonuló létszámát megfelelően emeljem és másrészt a század munkateljesítményét a lehetőséghez képest a legmagasabbra fokozzam.

Az általam gyakorolt ellenőrzés ideje alatt, a század az előtti 130-140 főnyi átlagos kivonuló létszáma, tekintettel a század 236 főt kitevő állományára, kielégítő, annál is inkább, mert a jelenlegi körülmények következtében a munkásszázadoknál a rendesnél több gyengélkedővel kell számolni.

A század munkateljesítmény fokozása mellett súlyt fektettem arra is, hogy az ellenőrzött munkásszázad katonai szempontból is megfeleljen az előírt követelményeknek. Utasításomra Hönig zászlós úr, aki jelenleg a századot a munkánál vezeti, a munkahelyről való visszatérés után a körletben célirányos fegyelmező gyakorlatokat tart naponta.

A század munkateljesítményére vonatkozólag jelentem még, hogy a MÁV-Volóc országhatári oroszvágány építési kirendeltségének vezetője Sómkúthy főmérnök úr is megállapította a század munkateljesítményének emelkedését és a jelenlegi munkateljesítménnyel meg van elégedve.

Alázatos tisztelettel

/a.i./ Vadnai Árpád
tartalékos hadnagy

35.

1941. JÚNIUS 20. UNGVÁR. JELENTÉS A KÖRÖSMEZŐN ÁLLOMÁSOZÓ MUNKASZOLGÁLATOSOK TAGJAINAK SZÖKÉSEIRŐL OROSZORSZÁGBA.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.4, lap 21–23.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtest kémelhárító osztálya Ungvár.

72271

Eln.kh.-1941.

Körösmezőn elhelyezett Kmsz. zászlóaljaktól

Oroszországba szököttek tárgyban jelentés.

Magyar királyi kassai VIII. honvéd hadtest Parancsnokságnak
Ungvár, 1941. évi június 20-án Kassa
A folyó hó 6-án kelt 40.939/Eln.kh.-1941. számú rendeletre:

Jelentem, hogy Kőrösmező-Okola, Ripnica, Apsinec és környékén a következő munkaszolgálatos alakulatok vannak összesen 6 egymáshoz közel fekvő táborban elhelyezve: II./2., III./2., IV./2., V./2., VI./3., és IX./2. közérdekű munkaszolgálatos és 108/52-53 tábori vegyes ... zsidó századok. Ezek az alakulatok a székesfehérvári, a budapesti, a pécsi, szegedi, a debreceni és a szombathelyi hadtestek állományába tartozóak. Itten egy közmunka szolgálatos Csoport Parancsnokság parancsnoksága alatt állnak és zászlóaljukba és azon belül századokba vannak beosztva. Feladatuk a Kőrösmező-Okola közötti útjavítás, hídjavítás, kőkitermelés.

b./ Kőrösmező-Absinec-Ripnica-Okula között kb. 25 km. Távol-ságban lévő felvonulási útnak a megépítése.

A felsorolt összes alakulatokból május 25-étől kezdődően külön-féle időszakokban történtek a kiszökések. A kiszökött egyéneknek a pontos létszámát és a rájuk vonatkozó személyi adatokat a csatoltan felterjesztett névjegyzék tartalmazza. A kiszökések indító okainak és körülményeinek a megállapítására a nyomozás több oldalról megindult. Ezen nyomozások eddigi megállapítása szerint a legnagyobb valószínűség az, hogy ennek indító oka egyrészt, hogy a táborokban a legnehezebb fizikai munkát végeztetik velük, amely a zsidók egyesében a megaláztatás látszatát keltette, másrészt a III. zsidó törvénytől való félelem, aminek megvalósulása esetén a jövőben való megélhetési lehetőségüket semmi tekintetben biztosítva nem látják. A munkaszolgálatos zsidók nagy részében keletkezett eme elkeseredést használhatta fel valószínű Budapestről kiinduló szervezkedés, amelyiknek a célja az volt, hogy ezeket az elkeseredett egyéneket egy kiszökésre megszervezze. Olyan megállapítás is van, hogy a budapesti Nemzetközi Vásáron felállított Szovjet Pavillonban az alkalmazottak a látogató közönség előtt úgy nyilatkoztak, hogy a Szovjet az intellektueleknek kereskedőknek, iparosoknak nagy elhelyezkedési lehetőséget és jövedelmet biztosít. Hogy a munkásszázadokhoz beosztott zsidók az Oroszországba való kiszökés gondolatával már akkor foglalkoztak, mielőtt ide lettek volna áthelyezve, bizonyítani látszanak a nyomozás során megállapított alábbi körülmények.

Fenyő Sándorné, szül. Nemsich Erzsébet, Szombathelyen 1894. évben. izr., háztartásbeli, budapesti /Fery Oszkár utca 45.I.eI. szám alatti/ lakos 1941. május 17-én Kecskeméten járt György nevű fiát meglátogatni, ki a Kmsz.2.századnál teljesített, mint munkaszolgálatos katona szolgálatot. A századnál való tartózkodása alkalmával, hogy kitől azt nem tudja, értesült

arról, hogy ha az orosz határ közelében helyezik a századot, nagyarányú kiszökések lesznek. Ezen értesülését közölte a századhoz beosztott Kelemen zászlós, majd felhívta figyelmét arra, hogy a fiára vigyázzon.

Somogyi László munkaszolgálatos katona Bag községben megismerkedett egy Singer Rezső budapesti lakos munkaszolgálatos katonával, aki ugyan annál a századnál teljesített szolgálatot. Többszöri beszélgetés után meggyőződött arról, hogy Singer kommunista érzelmű egyén, mert olyan értelmű kijelentéseket használt. Oroszországi állapotokról beszélt és azt dicsőítette. Bag községben tudomásunkra jutott az, hogy Kőrösmzőhöz tartozó „Okola” nevű hegyhez lesz a századuk áthelyezve, mely az orosz határhoz igen közel van. Singer ekkor tette előtte azt a kijelentést, hogy Oroszországba kiszökik s hívta őt is. A kiszökés okát azzal magyarázta, hogy Magyarországon nincsen jövőjük, mert a III. zsidótörvény készülöben van. Singer e kérésére határozott választ nem adott, mert a kiszökéshez édesatyja hozzájárulását is ki akarta kérni. E célból édesatyjának egy levelet is írt. Atyja a kiszökéshez nem járult hozzá, mely körülményt közölte Singerrel azzal, hogy nem szökik ki Oroszországba. Ez alkalommal Singer közölte Somogyival, hogy Oroszországban a jövőjük biztosítva lenne, mert Hajós Ernő budapesti lakos közbejöttével tudna szerezni egy ajánló levelet. Hogy a levelet kitől szerezné meg s az kinek lenne írva nem közölte vele.

1941. május közepe táján megjelent Bag községben Hajós Ernő budapesti lakos magántisztviselő, kit Somogyi már régebben ismert, mert az Budapest Bethlen Gábor tér 2 szám alatt lévő zsidó pártfogó irodában szokott előadásokat tartani a zsidóknak Palesztinába való kivándorlásáról, majd foglalkozott az Oroszországba való kiszökéssel is. Singer és Hajós között történt beszélgetésnél jelen volt Somogyi is, mely alkalommal Hajós felhozta az Oroszországba való kiszökést s kijelentette, hogy neki módjában áll, úgy Singert, mint Somogyit Oroszországba juttatni, mert tud szerezni egy ajánló levelet részükre.

Ezt követő napokba Singer engedély nélkül Budapestre ment, amikor onnan visszatért Bag községbe, közölte Somogyival, hogy a fent írt levél a birtokában van, amit Singer menyasszonya /Pongrác Mária budapesti lakos, Budapest, Hollán utca 7/b.IV.e.3. szám alatt lévő fényképészeti laboratóriumban van alkalmazva/ révén szerzett meg Hajóstól. Singer ekkor őt ismételten hívta Oroszországba azzal, hogy a jövőjük biztosítva lesz a levél alapján és nem lesz bántódásuk.

1941. május 26-a után Singer és Rózenberg Nándor kiszökése után –Somogyi egy alkalommal beszélgetett Szabó István munkaszolgálatos katonával. E beszélgetés alkalmával Szabó közölte Somogyival, hogy

1941. május 26-án a déli órákban Kőrösmezőre érkezett egy újságíró, ki Rózenberg Nándor kiszökött munkaszolgálatos katonával akart beszélni. Ugyanis nevezett újságíró és Singer szoros barátságot tartottak fenn, mert azonban az újságíró még mielőtt Singerrel beszélt volna a kőrösmezői őr elfogta. Az újságíró Litzmann Jenőnek hívják Budapest VIII. József körút 9 szám III. emelet 7 szám alatti lakos, aki a csendőrőrsön történt kikérdezése során beismerte, hogy Oroszországba akart kiszökni és a Kőrösmezőre történt megérkezése után azért érdeklődött feltűnő módon Rózenberg Nándor és Fleischer Ferenc IX./2 munkásszázadnál teljesítők után, mert ezekkel 4 év óta testi lelki jó barátságban van. Ezeknek a címét, illetve beosztását Budapesten tudta meg Rózenberg Nándor munkaszolgálatos lakásadójától név szerint özvegy. Berger Dénesné Horánszky utca 7. szám alatti lakástól továbbá Fleischer menyasszonyától, akivel véletlenül május hó 25-én Budapesten összetalálkozott és akinek a közelebbi adatai és lakáscíme előtte ismeretlen, csak annyit tud, hogy Mártának hívják. Nevezett újságíró az ungvári Kémelhárító Osztálynak lett átadva.

Somogyi szerint Fleischer és Singer között is szoros kapcsolat állott fenn s valószínűnek tartja, hogy az újságíróval Fleischer is beszélt.

Schmidt Elemér munkaszolgálatos katona, ki a IX/2.kmsz. századhoz van beosztva, közölte, hogy a századbeli egyének már akkor foglalkoztak az Oroszországba való kiszökések gondolatával, amikor még Szentendrén voltak. Gerő István munkaszolgálatos katona, ki ugyan csak a fenti századhoz volt beosztva és 1941.május 26-án Oroszországba szökött, amikor a kőrösmezői vasútállomásról 1941. május 25-én mentek az Okola hegyre Gerő közölte Schmidt Elemérrel, hogy mihelyt alkalma nyílik átszökni Oroszországba, Schmidt e körülményről előljáróinak jelentést nem tett. Gerő ez alkalommal közölte Schmidttel, hogy ha ő is ki akar szökni Oroszországba, lépjen érintkezésbe Bondi Vilmos munkaszolgálatos katonával, ki ugyancsak a IX/2. kmsz. századhoz van beosztva, mert annak Taracközön van egy ruszin ismerőse, ki hajlandó őt átvezetni a határon. Schmidt utóbbi előadását bizonyítja az is, hogy Bondi 1941.május 11-én Taracközre ment eltávozásra, holott hozzátartozói Taracköz községben nincsenek.

A kivezényelt nyomozók által történt igen bizalmas értesülés szerint a III./2. kmsz. századtól 1941.május 25-én Oroszországba szökött Kovács György, Hauer Pál és Reizner Rezső munkaszolgálatos katonák azért szöktek Oroszországba, mert ezt megelőzőleg Gecső főhadnagy kmsz. alakulati K. tiszt durván bánt velük és pedig azért mert nevezettek Gecső főhadnagyot állítólag meg akarták mérgezni., mint szakácsok.

A budapesti szervezkedési központra enged következtetni az a körülmény is, hogy a III./2 század állományába tartozók közül vagy 10 munkaszolgálatos még a Kőrösmezőre való elindulás előtt Kecskemétről éjjel autón Budapestre szöktek, valószínű olyan célzattal, hogy az orosz határ közelében való áthelyezésük miatt az Oroszországba való kiszökést előkészítsék. Ezek a kiszökött egyének jelenleg önkényű eltávozás miatt letartóztatásban vannak és a kiszabott fogságfenyítésüket töltik le.

A zsidó munkaszolgálatosok szállítmánya vasúton Kőrösmezőre május 23-án érkezett meg. Tekintettel arra, hogy a megérkezés időszakában volt éppen a nagy kárpátaljai orkánszerű felhőszakadás és mert a magukkal hozott anyagnak a munkahelyre való kiszállítására fuvarosok a Csoport Parancsnokságnak rendelkezésre nem állottak, a parancsnokság úgy intézkedett, hogy ez a szállítmány 2 napig még a vasúti kocsikban marad. Ez a két nap pont elég idő volt arra, hogy a főcinkosok, akik a szervezést a szökésre előkészítették, a helybeli ruszin lakossággal és zsidókkal felvesgyék a kapcsolatot olyan vonatkozásban, hogy a szökni szándékozók a határon átvezessék. De ezen kívül tényként van megállapítva az is, hogy a szökevény csoportoknak a határon való átvezetését helyi ismerettel rendelkező ruszinok végezték. Ugyanis a zsidó munkásszázadok munkahelyei mellett az államépítészeti hivatal által foglalkoztatott famunkások is dolgoznak, akik közül többen pénzért vállalkoztak az átvezetésre. Ezek közül a legtevékenyebb részt Péter Mihály nevezetű ruszin munkás játszotta, aki azóta már letartóztatásban is van, és aki maga is beismeri, hogy május 25-én és 29-én 3-3 főből álló munkaszolgálatost vezetett át az orosz határ felé. A ruszin munkások ételkérés címén jutottak a zsidók közé és ez alkalommal beszélték meg a szökéseknek a végrehajtását. Az egyik elfogott ruszin munkás, aki azzal van gyanúsítva, hogy szökevény csoportokat vezetett át előadta, hogy egy jól öltözött kőrösmezői egyén megjelent a ruszin munkások munkahelyén és biztatta a ruszinokat, hogy érdeklődjenek a zsidók között, ki akar kiszökni. Ezeket gyűjtsék össze egy meghatározott helyen, akiket ő majd átvezet a határon, amiért ő pénzt kap és ebből jutalomban részesíti azokat a ruszinokat, akik kiszökni akarókat toboroznak. Ez az egyén helyi központi vezető lehet, akinek kiléte jelenleg felderítés alatt van. Eddig 3 ruszin egyén van elfogva, akik csoportokat vezettek át bebizonyítottan.

Az elfogottak egyöntetűen azt vallják, hogy a szervező egyének már átszöktek. Ez valószínűtlen és annak tulajdonítható, hogy a titoktartás egyelőre megszervezetten igen nagy mérvű a zsidók között. Eddig a kiszökés kísérlete és előkészítése miatt összesen 2 munkaszolgálatos zsidó és 3 ruszin van őrizetben.

Hogy a kiszökéseknek az egyik oka a készülő zsidótörvény, igazolni látszik még az a körülmény is, hogy ezen időpontban nem csak munkaszolgálatos zsidó katonák szöktek ki Oroszországba, hanem olyan, nem munkaszolgálatos zsidók is, akik az ország különböző helyein laktak. Folyó évi május 1-től június 5-ig terjedő időben 50 nagyrészt zsidó egyén /nem kmsz./ szökött ki Oroszországba. Személyes megállapításom szerint úgy a Csoport- mint zászlóalj parancsnokokat gondatlanság a szökések megtörténte miatt nem terheli, mert ezek a reájuk rótt nagy követelményeket a lehetőség szerint minden tekintetben megoldják. A munkateljesítményt nem csak hogy elérték, hanem fokozták is. A szolgálati és bel rend kezelésben a fennálló helyzet lehetőségében mondhatnám minden részletre kiterjedő intézkedéseket megtettek és megtesznek. Hogy ennek dacára a szökések ilyen számban bekövetkeztek, annak a már jelentett okokon kívül a magyarázata még az is, hogy ezen a terepen a szökési lehetőség igen kedvező, mert 1000 út és lehetőség van ennek sikeres végrehajtására.

A szökések jövőbeni megakadályozására javaslom:

I. Határ megerősítés az alábbiak szerint;

a. Okola-Havas menedékháznál 50 fős határvadász őrs felállítása.

b. Absinec-i határvadász kis-őrs megerősítése 20 főre.

c. Absinec-i gátórházhoz 8 főből álló csendőrkülönítmény és állandóan 2 fős nyomozó rendszeresítése.

Szolgálat:

A határvadászőrsök sűrű portyázás által biztosítanak a határt.

A csendőrkülönítmény a zsidó századok munkahelyén állandó portyázással megakadályozná az idegenek odajutását és a ruszinok és a zsidók érintkezését.

II. Belszolgálat ellátása:

Tekintettel arra, hogy egy zsidó munkás zászlóalj fegyverzete 1 puská és 40 töltény, mely a gh. pénz és anyagkészletének őrzésére szolgál, szükséges lenne.

a. az összes keretbelieknek /keresztények/ lőfegyverrel és tölténnyel való ellátása.

b. századonként egy parancsnok 6 főből álló megbízható keresztény őrség beosztása belszolgálatra és esetleg karhatalmi célokra.

Amennyiben a fent javasoltak meg nem oldhatók a további szökések meg nem akadályozhatók, így javaslom a zsidó munkás alakulatoknak a határról való azonnali elszállítását.

Katonai szempontból felbecsülhetetlen kárt okoz az, hogy az erődítési területen nemzetvédelmi és katonai szempontból megbízhatatlan zsidók teljesítenek munkaszolgálatot.

A veszély foka annál nagyobb, mivel a zsidó munkaszolgálatosok kb.40 százaléka intellektuel mérnökök, orvosok, egyéb főiskolát végzettek, akik fontos és pontos katonai híreket tudnak szolgáltatni a szovjet hírszerzőknek.

Kapcsolatosan jelentem, hogy a kiszökött egyének nem voltak erődöv közelében elhelyezve és munkahelyük sem volt olyan területen, ahol erődöv közelébe juthattak volna. A munkahelyre vezető út mentén lévő Mohelki községtől délnyugatra lévő hegyoldalháton látható ugyan a futólagos tábori erődítés alapelvei szerint jelenleg félig kész állapotban lévő futóárok-részlet, amelyik egy golyószóró fészekhez vezet. Maga a golyószóró fészek azonban az útról nem látható. Körösmezőtől délre lévő Kevele községrészletnél megépülő félben lévő erődítési vonalrész, ezen munkaszolgálatosok által nem volt betekinthető. A nyugatra lévő rész hasonlóképpen nem. Annak a lehetősége azonban fennállhat, hogy esetleg a vasúti kocsiban tartózkodás időszaka alatt a helybeli lakosságból egyesektől felvilágosításokat kaphattak ezek létezéséről.

Ezzel szemben jelentem, hogy a 108/46 és 47 számú tábori vegyes zsidó munkásszázadok, amelyeknek állományából kiszökések nem voltak az 1. hegyi dandárhoz tartozó 1. u. század parancsnokság alá rendelve kifejezetten a kék vonal erődítési munkálatainál dolgoznak. A századparancsnok felvilágosításomra közölte, hogy minden óvintézkedést megtett arra, hogy ezek a zsidók a munkálatok során szerzett benyomásokat esetleg bármilyen vonalon értékesíthessék.

Mindent összefoglalva legfőképpen azt javaslom, hogy az összes zsidó munkás századok nem csak az erődöv, de magából a határsávból is áthelyeztessenek olyan területre, ahol a munkálatoknál szerzett tapasztalatokat kártékonyan nem érvényesíthetik.

Amennyiben az eddig jelentetteken kívül az általam még megállapítás alatt lévő egyes tisztázatlan kérdések felderíttetnek, úgy ezek eredményét haladéktalanul jelenteni fogom.

36.
1941. JÚNIUS 23. MUNKÁCS.
JELENTÉS A ZSIDÓK GALÍCIÁBA VALÓ
VISSZATOLONCOLÁSÁNAK LEHETŐSÉGÉRŐL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 18.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kováts Kornél hadnagy. ü.t.

Kémelhárító osztály

532.sz.

Másolat!

ü.t.1941.

Zsidók értesülése a Galíciába
való visszatoloncolásról.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

K kirendeltségének

Munkács, 1941. évi június hó 23.

Munkács

B egyénemtől nyert értesülesem alapján jelentem, hogy amikor a Belügyminisztériumtól a kárpátaljai hatóságok értesítést kaptak, hogy Kárpátaljáról a lengyel állampolgárok Galíciába visszatoloncolhatók, azon a napon az izraelita pártfogó iroda Budapest, a huszti pártfogó irodának táviratot küldött, amelyben a pártfogó irodát értesítette, hogy a közigazgatási hatóságok Budapestről értesítést kaptak, hogy Pusztay öméltósága rendelkezésre lengyel állampolgárok visszatoloncolhatók.

A pártfogó iroda a távirat szövegét azonnal sokszorosító géppel sokszorosította és este a zsinagógában a sokszorosított cédulákat a zsidók közt szétosztotta.

Valószínűnek tartom, hogy ez a sokszorosítás arra szolgált, hogy minden lengyel zsidónak felhívják figyelmét arra, hogy visszatoloncolás veszélye fenyegeti őket.

Érdekesnek tartom azt is, hogy amikor még a hatóságok a rendelkezést meg nem kapták, a zsidóknak már alkalmuk volt, hogy a rendeletről tudomást szerezzenek.

/a.i./ Kováts Kornél

ü.t.

37.
1941. JÚNIUS 30. MUNKÁCS.
JELENTÉS A MAGYAR KATONASÁG
MEGBÍZHATÓSÁGÁRÓL AZ OROSZ FRONTON.

Forrás: KÁL F.92, op.1, od.zb.1, lap 25.

Kada László

üzemi csoportvezető.

Munkács, postafiók 81

225/1941.ücsv.

Szovjet elleni háborúból a
magyar csapatok haza küldése.

Magyar királyi 8. h. kerületi parancsnokság ungvári K. osztály

Nv.Ea.

Munkács, 1941.június 30.

Ungvár

F/1. jelentése alapján az a hír járja a Felsőkerepec, Beregleányfalu és környéke béli svábok között, hogy a magyar csapatokat azért hozzák vissza a szovjet elleni háborúból, mert a németek nem tartják őket megbízhatónak.

Ezt a jelentésemet azért teszem meg, hogy nem-e találkozik egy hasonló tárgyú hírterjesztéssel és hogy megállapítható legyen, hogy honnan, kitől indul ki ez a hír és nem e irányításra történik.

/a.i./ Kada László
üzemi csoportvezető

38.
1941. AUGUSZTUS 28. MUNKÁCS.
JELENTÉS A BORSZUCSINAI
UKRÁN PROPAGANDÁRÓL.

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 29.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kováts Kornél hadnagy. ü.t.

Kémelhárító osztály

586.sz.

Másolat!

ü.t.1941.

Borszucsina ukrán propaganda

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

K kirendeltségének

Munkács, 1941. évi augusztus hó 28.

Munkács

Borszucsinán a „Latorca” r.t. tulajdonát képező vízimalom bér-
 lői: Chalusz Fedor, Szózánszki András és Punzik Pál Galíciából áthordott
 gabonát örölnék. Huzni, Krivka és Matyko nevű galíciai favakból hordják
 át az ott lakó ukránok hátukon a határon keresztül a gabonát. A határtól a
 malomig kb. 1 km. Az úton naponta kb. 30-50 ember hord át 40-50 kg-os
 zsákokat.

Galíciából jött emberek úgy beszélnek, hogy szeretnének ide tar-
 tozni Magyarországhoz, s molnárok avval biztatják őket, hogy nemsokára
 Kárpátalja is Ukrajnához fog tartozni.

A molnárok ukrán propagandájára tanú: Pénzely Mihály
 Miskafalván. B egyénemet utasítottam, hogy tanúkat szedjen össze. B egyé-
 nem kijelentette, hogy 10-20 tanú is akad, mert az egész környék tudja és
 ismeri a molnárok viselkedését.

/a.i./ Kováts Kornél

ü.t.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kémelhárító osztályának

nv.ea.

Ungvár

39.

**1941. NOVEMBER 3. MUNKÁCS.
JELENTÉS A KOMMUNISTA ÉS PÁNSZLÁV
ELLENPROPAGANDA SZERVEZÉSÉRŐL.**

Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.1, lap 33.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kováts Kornél hadnagy. ücsv.

Kémelhárító osztály

623.sz.

Másolat!

ücsv.1941.

Kommunista és pánszláv

ellenpropaganda

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság

Kémelhárító osztály

Hük.ea.-nak

Munkács, 1941. évi november hó 3.

Ungvár

Javaslom, hogy a kárpátaljai ruszinság körében még mindig folyó és hitelre találó kommunista és pánszláv propaganda ellensúlyozására Galíciába és esetleg Ukrajnába is hivatalos tanulmányutat rendezzenek illetékesek.

A harctérről hazatérő katonáknak elbeszélései többé-kevésbé találnak ugyan hitelre, de a többség nem hisz nekik.

Javaslom, hogy falunként, vagy körjegyzőségként 1-2 hangadó egyént kéne összegyűjteni és egy ilyen tanulmányi csoportot Galíciába és esetleg Ukrajnába kivinni, mégpedig olyan vidékre, ahol a legszemléltetőbben lehetne eléjük állítani a szovjet borzalmakat. Személyes tapasztalatokkal gazdagodva visszatérve kitűnő antibolsevista és pánszlávellenes agitációt fejtene ki itthon mindenki, anélkül, hogy erre külön megbízást kapnának, mert elmesélnék az ott látottakat.

A cél érdekében gondoskodni lehetne arról is, hogy olyan dolgokat lássanak, ami mély nyomot hagyna lelkükben.

Kováts Kornél hadnagy
ücsv.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság
Nv.ea-nak

Ungvár

40.
1942. AUGUSZTUS 12. UNGVÁR.
ÖSSZEFOGLALÓ JELENTÉS
A HEGYI ALAKULATOK HANGULATÁRÓL,
KATONAI VISSZAÉLÉSEKRŐL,
A ZSIDÓ MUNKASZOLGÁLATOSOK HELYZETÉRŐL,
KULTURÁLIS ÉS SAJTÓ ÜGYEKRŐL, STB.
Forrás: KÁL, F.92, op.1, od.zb.2, lap 17-25.

Magyar királyi VIII. honvéd hadtestparancsnokság
Kémelhárító osztálya. Ungvár:

72.779-sz.

eln.kh. 1942.

Összefoglaló jelentés

A Magyar királyi honvéd vezérkar főnökének

2.klgs.

Ungvár, 1942.évi augusztus hó 12-én.

Budapest.

Az 53.770/eln.2.vkf.klgs.-1942.számú rendeletre nemzetvédelmi helyzetjelentésemet az alábbiakban foglalom össze:

A már jelentett helyzetképem a Kárpátalján elhelyezett alakulatokra vonatkozóan sajnos minden vonatkozásban fennáll, mégis a további intézkedések megtétele végett újból jelentem, hogy különösen a Vezérszálláson lévő 25. honvéd zászlóalj elhelyezési viszonyai annyira mostohák, hogy az már a kiképzés menetére is hátránnyal van, de azon kívül úgy a tiszti kar, mint a legénység hangulatát igen hátrányosan befolyásolja.

A hegyi alakulatoknál hangulatot hátrányosan befolyásolja az a körülmény, hogy az élelmiszeradag, famennyiség és a meleg ruházat nem felel meg Kárpátalja hőmérsékleti viszonyainak, másodsor a csapatokkal szemben támasztott nagyobb fizikai követelménynek.

Általános jelenség a különösen alantos tisztekben mutatkozó nagy hiány. Ezeket a tovább szolgálatra jelentkező, főként tanítókból és kisebb állású intellektuelekből származó egyének nemcsak hogy pótolni nem tudják, de sok esetben érzésem szerint még csak hátrányosabbá teszik, mert ezek nagy részét nem a hivatás iránti hajlam és alapos felkészültség, hanem mondhatnám, tisztán az anyagi érdeket kielégítő önös érdek sodorta közénk akik azután adott esetben nem lesznek alkalmasak esetleg arra, hogy az annyira szükséges fennkölt gondolkozásnak és etikának legyenek minden vonatkozásban harcosai.

Ezek az okai annak, hogy itt Kárpátalján elhelyezkedett alakulatoknál a politikai nézetektől fűtött erős faji meggyőződésből fakadó rendezések fordultak elő, amennyiben Huszton és Munkácson az elvonuló alakulatok fiatal tisztjei a zsidók által lakott városnegyedekben „partizánharc” ürügye alatt gyakorlatokat tartottak, melynek során a zsidó lakosság megveretésére, valamint vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére került sor, mely hadbírói beavatkozást vont maga után, míg Huszton, ugyancsak az elvonuló zászlóalj legénysége szélsőséges politikai elveket valló polgári egyén izgatása alatt a zsidó lakosságot tettelegesen bántalmazta és a zsinagógák berendezését teljesen összetörte és ezzel alapot adott arra, hogy a zsidó hitközség a kincstár ellen anyagi természetű kártérítési követelést támasszon.

A feltűnően nagyszámú szökéseket, illetve annak okait kutatva megállapítható, hogy a szökések nagy részét az hozza létre, hogy a nemzetiségekből származó legénység –érvényes ez a német, román és ruszin, vagy szlovák anyanyelvűekre –nem szívesen szolgál a magyar hadseregben, eltekintve attól, hogy az eddigi, de még egyelőre kellően alá nem támasztható adatok szerint nemzeti érzésüket irányított propaganda is fűti és az ennek a hatása alatt, kifejlődő, tőlünk idegen felfogás lehetetlenné tesz számukra, hogy a magyar hadsereg légkörébe beilleszkedhessenek. Célozni akarok ezzel a közelmúltban lefolyt „Volksbund” toborzásra, melynek hatása alatt olyan tényleges állományú egyének is szöktek át az SS-hez /3.hv. zlj. állományából királymezői, németmokra illetőségű 7 fő legénység/, akiknek egyébként a kormányok közötti egyezmény alapján nem volt meg a lehetősége a belépésre, valamint az egyelőre még föld alatt működő román propagandára, mely szervezett formák közt arra törekszik, hogy román anyanyelvű hadköteles magyar állampolgárokat bírjon rá átszökésre, hogy túlóldalon történő besorozásukkal a harcoló román hadsereg létszámát szaporítsák.

A szökéseket előidéző okok közé számítható az a sajnálatos körülmény is, hogy főként a nem hivatásos állományból származó fiatalabb tisztek, a fegyelmezés helytelen értelmezése folytán a legénységgel szemben célszerűtlen túlkapásokat követtek el, illetve elnézik a beosztott tiszthelyettesek és tisztetek hasonló cselekményeit.

Feltűnő és szomorú jelenség a Kárpátalján lévő őralakulat őrségekhez beosztott tartalékos tisztek nagy részénél tapasztalható azon törekvés -mely a tiszt felfogással ellentétben -, szolgálati állását – kincstári pénzek és javak felhasználása illetve elidegenítése árán is jogtalan anyagi előny szerzésére használja fel. Célzok itt többek között a 8/6 őrszázad pa-

rancsnokra. Vágner tartalékos főhadnagyra, aki ellen hasonló cselekmény miatt az eljárást folyamatban tettem, továbbá mint érdekességet jelentem, hogy a Fenyvesvölgyön elhelyezett őrszázad parancsnoka, egy tartalékos főhadnagy, aki polgári életében szerény körülmények között élő kisgazda, beosztásánál jelenleg olyan leg. áll. egyének fölött parancsnokol, akikkel a polgári életben tegeződő, sőt baráti viszonyban van és ezt a viszonyt a tényleges szolgálata alatt is fenntartotta. Tekintélyének a lerombolásához hozzájárul az a körülmény is, hogy nevezett megrögzött alkoholista és alkohol hatása alatt a legénység előtt rendszeresen mutatkozik. E tárgyban a megállapítások folyamatban vannak és ezek befejezése után felváltására nézve a Hadtest Parancsnokságnak javaslatot fogok előterjeszteni.

A Kárpátalján elhelyezett nagy számú zsidó századnál, úgy a munka teljesítményben, mint a fegyelmi és a szolgálati kötelem ellátásában a már közismert jelenségek nagy vonatkozásban és általánosságban még mindig fennállnak. Jelenleg van kivizsgálás alatt a Siankiban lévő 3. számú századnál tapasztalt sorozatos visszaéléseknek, csempészéseknek és üzérkedéseknek láncolata, melyben úgy a tisztek, mint a legénység egyformán részt vettek. Az ottani leromlott fegyelmi viszonyokat mi sem bizonyítja jobban, minthogy a 108/31 kmsz. század beosztott 10 fő tisztese közül, hasonló cselekmények elkövetése miatt ez ideig már 8 őrizetben van. Úgy a parancsnok Lengyel főhadnagy, mint ennek helyettese, Skotniczky hadnagynál megtartott házkutatás során kb. 10 kg. súlyú ezüst dísztárgyat foglaltam le, amelyet csempész úton átvitt dohány ellenében szereztek maguknak, de ezenkívül a sorozatos visszaéléseknek egész láncolatát követték el.

A Borynai-ban elhelyezésben lévő zsidó század parancsnokot, Szabó Mihály tartalékos hadnagyot tetten értem csempészésen, mert összejátszott a kisvárdai kiegészítő kir.gh.-ban beosztásban lévő Molnár őrmesterrel, ki kincstári fuvarlevéllel, kincstári anyagként feltüntetve 2000 csomag dohányt küldetett a maga számára oly célból, hogy azért csereüzleteket kössön.

A sok megoldás közül ezen visszasságoknak megszüntetésére a legsürgősebben azt javaslom, hogy a zsidó századoknak úgy a tiszti, mint a tisztesi kara legkésőbb minden két hónapban cseréltessék, de ezen kívül igen szükségesnek tartom a nemzetvédelmi előadó által foganatosítandó minél gyakoribb és meglepőbb ellenőrzés tartását, valamint annak elrendelését, hogy a zsidó század parancsnokok beosztásuk elfoglalása előtt a hadtest nv. eak-nál oktatás céljából jelenjenek meg, ezzel elvágánánk azt a lehetőséget, hogy a törvények és szabályok megsértését a vonatkozó rendeletek nem ismerésével menthessék.

Általános helyzet:

Az osztály működési területén a lakosság hangulatát szinte teljes egészében a közellátással kapcsolatos észrevételek, valamint a háborús hírek befolyásolják. A beérkező bejelentésekből megállapítható, hogy a lakosságnak főként a munkás osztályhoz tartozó része nem kapja meg a neki törvény szerint biztosított élelmiszer fejadagokat, ami kifejezetten a mezőgazdasági munkásságnál kelt kedvezőtlen benyomást, annál is inkább, mert ezek számára a nehéz testi munkára való tekintettel a megállapított kenyérmennyiség egyébkény sem elegendő. A városi lakosság hangulatát a sorban állás, valamint az a tudat, hogy talán az ellenőrzés elégtelensége miatt a közellátási rendeletek kijátszhatók, kedvezőtlenül befolyásolják. Általánosan ismert tény, hogy az elsőrendű közszükségleti cikkek az ún. fekete piacon magas áron beszerezhetők, de természetesen ezt az árat sem a városi munkásság, sem az alacsony fizetésű közalkalmazottak megfizetni nem tudják. A városi lakosság meg van győződve arról, hogy a szükséges élelmiszermennyiség, vagy a nagyon nélkülözhetetlen ruházati cikkek, a megfelelő mennyiségben rendelkezésre állnak és éppen ezért a közellátás terén mutatkozó nehézségekért elsősorban a rendszertelenséget és a hatóságok tehetetlenségét okolják. Ismert tény, hogy Kárpátalja területén néhány helyen végrehajtott házkutatás igen eredményes volt és a lakosság meg van győződve, hogy a házkutatások rendszerét kimélyítenék, illetve hatékony büntetőjogi szankciókkal biztosított kényszer beszolgáltatási intézkedéseket hoznának, - az átmenetileg mutatkozó hiányok kiküszöbölhetők lennének.

E helyen tartom szükségesnek megemlíteni, hogy Munkács város közéletmezés vezetőjének személyével kapcsolatban a közelmúltban kipattant és általánosan ismerté lett visszaélés a lakosság széles rétegében – beleértve az intelligenciát is – keltett hátrányos benyomást annál is inkább, mert éppen Munkács városa volt az, ahol a közellátás terén a legtöbb kifogás merült fel, pl. 3-4 napig tartó és többször megismétlődő kenyérhiány, akkor, amikor a zsidók a rituális sütőde számára szükséges lisztmennyiséggel állandóan rendelkeztek.

Mindezekkel szemben a lakosság széles rétegében keltett kedvező befolyást a zsidók iparendedélyének a kárpátaljai terület kormányzói biztosságának közgazdasági osztálya által történt megvonása. Különös jelentőséget kell tulajdonítani ennek a ténynek, hisz a Kárpátalja felszabadulását követő időkben a terület valamennyi gazdasági pozíciója zsidó kezekben volt és érthető, hogy ezen előnyöket a zsidók kihasználták, hogy az élet minden területén tudják érvényesíteni befolyásukat. Magától értetődő tény, hogy az iparendedélyek megvonása a zsidóság között elkeseredett hangu-

latot teremtett, amely Magyarország elleni igen éles propagandában talált levezésre. A gazdasági érdekközösségek révén a zsidók útja úgyszólván mindenütt nyitva volt és így a legszélesebb körben végzendő propaganda számára tág tér nyílt. Az idegen rádióállomások tengelyellenes híreinek felnagyított és relatív értelmezett és kedvező beállításán kívül az osztálynak adatai vannak arra nézve, hogy zsidók Kárpátalja lakosságának Ukrajnába való kitelepítési tervének hangoztatásával értek el eredményt, annál is inkább, mert az alacsony intelligenciájú és szűklátókörű lakosság az egyetemes Európai kérdések iránt nem mutatott különös érdeklődést, minthogy az személyes érdekeit nem érintette.

Az általános zsidóellenes hangulat ellenére előfordul, kárpátaljai illetőségű és keresztény származású egyének zsidó bujtatásra vállalkoznak és zsidó tőkével alapítanak kereskedelmi vállalatokat, amelynek vezetéséből a zsidó befolyás nem küszöbölhető ki. Az újonnan alapított, és tényleg keresztény kezekben lévő kereskedelmi vállalatok kedvezően fejlődnek, habár az általános helyzet folytán olyan árucikkek hiányával küzdenek, amelyet régebbi zsidó cégek rejtett készleteiből, esetleg zugforgalomban a közönség rendelkezésére tudnak bocsátani.

Kedvező tényként kell megállapítanunk, hogy a szovjet elleni háborúban részt vett és onnan már hazatért legénység a harctéren szerzett benyomásait lakóhelyén a legszélesebb körben beszéli el s mint, hogy a benyomások kedvezőtlenek és merő ellentétben állnak avval a propagandával, melyet a kommunista agitátorok a cseh megszállás ideje alatt kifejtettek, - számolni lehet azzal, hogy a még ezután kifejtési szándékolt bolsevista agitáció nem talál arra termékeny talajra, mint ezelőtt.

Az egyes jelentésekből megállapíthatóan egyre szélesebb körben tejed el – habár csak a magyar nemzetiségű vidékeken – a Kaláka néven ismert mozgalom, melynek megindításában a levente körzet parancsnokai szerezték érdemeket, s amely mozgalom főként a hadbavonultak hozzátartozóinak a mezőgazdasági munkák elvégzésében van segítségére.

Nemzeti élet:

Nemzeti vonatkozású munkát úgyszólván kizárólag a levente intézmény keretében fejtenek ki. Sajnos, hogy ez a munka csak az egyesületi életre korlátozódik, mert a felnőtt lakosság minden rétege, minden nemzeti irányú mozgolódással szemben a legteljesebb közönyösséget tanúsítja. Az iskolán kívüli népművelés terén végzett munka sok kívánnivalót hagy maga után. A tanítóság mely e munka elvégzésére első sorban lenne hivatott, érthetetlenül attól teljes mértékben távol tartja magát és a tanügyi előljáró hatóságainak az e tárgyban kiadott rendeleteit nem foganatosítja. A rendelkez-

zésre álló népművelési titkárok száma a munka elvégzésére nem elegendő, egyébként is a népművelési titkár egyébként csak irányító szerv és a munka érdem részét a tanítósnak kellene elvégeznie.

A tanítósnak és a papság szerepe még ma is erősen kifogásolható. Vannak olyan híreink, hogy a ruszin nemzetiségű lakosság a szovjet eddigi vereségeinek nem örül. Ez arra vezethető vissza, hogy eddig még le nem leplezett propaganda már nem a szovjet, hanem az orosz nép pusztulásáról beszél, amellyel ez a nép, illetve annak egy része, szintén propagandamunka hatása alatt rokonnak érzi magát. A trianoni Magyarországról idehelyezett közigazgatási hivatalnok, de kifejezetten a tanszemélyzet az őslakossággal szemben hátrányos elbánást tapasztal, különösképpen a kultuskormány részéről, amelynek a ruszinságot minden téren előnybe helyező intézkedéseit saját és a nemzet érdekeivel szembenállónak látja.

Nemzetellenes jelenségek:

Legélenkebb a zsidó öncélú propaganda, ami mindent helyesnek talál, ami a tengely érdekeit sérti és mindent jónak, ami ezzel szemben áll. Nyugodtan mondhatni, hogy a kárpátaljai lakosság öszvéleményének kialakításában a zsidóság még ma is túlsúllyal bír, mert gazdasági befolyása révén a lakossággal a leggyakrabban és a legellenőrizhetlenebb módon érintkezik.

A lakosságot mesterségesen izgatják, s amennyiben a hadi helyzet alakulása folytán a hadieseményeket nem használhatják fel propaganda alapul, úgy koholt és ellenőrizhetetlen rémhíreket –pl. ejtőernyősök leszállása – terjesztenek.

A szovjet orosz határ eltolódása, valamint az önálló Ukrajna felállításának jelenlegi kilátástalan helyzete az ily természetű és magából a ruszin lakosságból kiinduló propagandának átmenetileg gátat vetett. Nem lehet nyugodtan állítani, hogy ez a helyzet állandósul, mert a kis számú ruszin értelmiség a 20 éven át megszokott és szláv fajiságából adódó zavar keresése folytán ismét fog találni teret ily irányú hajlamainak levezetésére. Nagyon valószínű, hogy a jövő propaganda munkája nagyobb részben az ukrán, kisebb részben orosz vonalon fog mozogni, de már bolsevik elemek nélkül.

Figyelemre méltó jelenség, hogy az e területen aránylag nyugodtan viselkedő szlovák kisebbség újból mozgolódik. Dankó János unghutai leventeoktató a szlovákbarát propagandát olyan merészen üzte, hogy őt beosztásából le kellett váltani és a községből eltávolítani. A propaganda munka azonban a távozása után sem ért véget és alapos gyanú van arra, hogy a propaganda vezetője az unghutai szlovák pap személyében keresendő.

Német kisebbségi mozgalomról is érkezett jelentés. A Volksbundban tömörült német anyanyelvű ifjúság a közelmúltban a nemzeti színeket gyalázta meg. Az ügyben a csendőrség eljárását folytat.

Az ukrán propagandáról jelentettek kiegészítésére még megemlítem, hogy az egyik külső szerv jelentése szerint a ruszinok magukat a 40 milliós ukrán nemzethez tartozónak vallják és azt hangoztatják, hogy a magyarok menjenek haza az „anyaországba”. Célszerű lenne ennek a nem helyén való, de szinte már polgárjogot nyert jövevény szónak a használatát megfelelő propaganda révén mellőztetni, mert ennek használata mellett tanúskodik, hogy Kárpátalja területét mi is különállónak tartjuk.

Nemzetiségek:

Nemzetiségi kérdés csak az intelligens elemek beszélgetése során merül fel. Amennyiben ezen a körön túl megy, úgy az már bizonyos propaganda eredménynek tekinthető, s ezzel beigazolást nyert az a tétel, hogy hasonló, s a lakosság között elterjedt kérdésekért első sorban az intelligenciát terheli a felelősség. Az ifjúság körében a nemzetietlen propaganda hatása a levante foglalkozásokról, valamint a levante egyesületek által rendezett hazafias ünnepekről való távol maradásban mutatkozik meg, de az szinte általános. A nemzetiségi propaganda fő irányítói közzé számítható a görög katolikus hitfelekezet papjai, akiknek egyházi ténykedések ürügye alatt a kártékony munka kifejtésére bőséges lehetősége van.

A német kisebbségi mozgalom a közelmúltban lefolyt SS. toborzások óta nem mindenütt élénk, mert a Volksbund tevékenységben résztvevő fiatalság belátta, hogy német fajiságának hangoztatása nem történik meg felelősség vállalása nélkül. Erre mutat az a tény a toborzás ezen a területen nem járt a várt eredménnyel.

A munkásság helyzete:

A nehéz közellátási viszonyok miatt sok kívánni valót hagy maga után. Az élelmiszercikkekben bekövetkezett drágulással a fizetések felemelése nem tartott lépést. Még fokozatosabban áll ez a ruházati cikkekre.

A kárpátaljai nem szakképzett erdei munkások és fuvarosok az iparosokhoz viszonyítva jól keresnek. Az akkordban dolgozó erdei munkás vagy fuvaros napi 25-30 pengőt könnyen keres meg. Ennek hatása aztán abban mutatkozik meg, hogy a faji karakterénél fogva egyébként a ruszin munkás, amikor egy heti élelmezésére elegendő pénzt megkeres, munka helyétől minden indokolás nélkül távol marad. A kárpátaljai átmeneti munkás hiánya ebben keresendő.

Munkanélküliségről hírek nem érkeztek.

Kulturális élet:

Az e tárgyra vonatkozó adatokat jelentésem 2. pontjában már részben kifejtettem. Az ott írtakat még szükségesnek tartom kiegészíteni, azzal, hogy a ruszin nemzetiségű tanítósnak a népművelési munkától való idegenkedése annál is inkább érthetetlen, mert a cseh megszállás ideje alatt hasonló természetű munkára igen alaposan igénybe voltak véve, pl. a munkácsi népművelési titkár elrendelte a dolhai igazgató tanítónak, hogy népművelési előadásokat tartson, aki ezt a megbízást más elfoglalatosságára való hivatkozással visszautasította. Ugyan így járt el a Dolhán beosztott Bekkert Béla tanító is. Megjegyzem, hogy nevezettek a cseh megszállás ideje alatt, mint népművelődési előadók, Szokol vezetők, Masarik repülő ligatagok és az önkéntes nemzetvédelmi szervezet tagjai működtek s mindezen szervek utasításait végrehajtották. Igaz, hogy abban az időben az államrendszerrel való mindennemű szembe helyezkedés legalább is áthelyezést, de legtöbb esetben szigorú büntetést, de állásvesztést is vont maga után.. Megfontolandó lenne, hogy az eddig csak önkéntesen és jó szándékból végzett munka helyett nem lenne – e jobb mindezekre a nép nevelésére elsősorban hivatott tanítósnak megfelelő oktatási tervzet központos kiadása után, törvényerővel kötelezni.

Sajtóügyek:

Kárpátalja területén megjelenő és nem magyar anyanyelvű időszaki sajtótermékek politikai közleményei előzetes cenzúra alatt állnak, a ténykedésük ellenőrizhető. A Budapesten megjelenő sajtótermékek közül legnagyobb példányszámban az Újmagyarország című napilap, a Magyar Futár és a levente lapok fogynak el. A sajtótermékek kismérvű elterjedtségnek örvendenek, a falusi lakosság újságot nem olvas és rádiót nem hallgat.

Illegális sajtótermék, legalább is új megjelenésű, a hó folyamán nem került elő, eltekintve attól a nagy tömeg, de régebbi kiadású ukrán propaganda irattól, amely a most folyamatban lévő nagy nyomozás során találtatott elő.

A népkönyvtárak szervezését megkezdték, de érthetetlen okokból igen lassan halad előre, legalább a fiatalságnak nemzeti szellemben íródott sajtótermékekkel való ellátásának nagy nevelő jelentősége lenne. Mint a fenti pontokba be nem illesztendő, de figyelemre méltó részét, a Nagyszőlősi Járási Katonai Parancsnokság 14/kt.942.sz. jelentéséből az alábbiakban szó szerint jelentem:

„Bemondások alapján arról értesültem, hogy a vármegye főispánját nap-nap mellett több és több zsidó keresi fel hivatalos helyiségében, erről személyesen is meggyőződtem hivatalos látogatásom során. Egy alkalommal 14 zsidót számoltam meg, akik a főispáni hivatal előtt várokoztak, mert

a főispánhoz személyes fogadásra jelentették be magukat. Több esetben hangzanak el ilyen kijelentések olyan zsidók szájából, akiket a hatóságok valamilyen kihágás miatt felelőségre vonnak – „megyek és jelentést teszek a főispán úrnak” – „na majd a főispán elintézi” – Folyó évi január hóban a zsidó hitközség megbízottai több ízben keresték fel parancsnokságomat azzal a kéréssel, hogy a kisegítő előképzés ifjak /zsidók/ foglalkozási idejét más napra tegyem át. Mikor kijelentettem, hogy a kérést nem teljesíthetem, mert át kellene állítani a járás területén az összes levante foglalkozást, egy Neumann nevű zsidó kijelentette „ha a főhadnagy úr nem csinálja meg, panasza megyünk a főispán úrhoz”. Fenti jelentés továbbá megjegyzi, hogy a kormánypárt szervezkedése azért nem tud eredményt elérni, mert a főispán általánosan közismert zsidó barátsága miatt a vezetőséggel senki sem hajlandó együtt működni.

Végül szükségesnek tartom jelteni, hogy az Ungvári Kémelhárító Osztály által az immáron közel 5 hónapja folyó nyomozás során, kommunista és ukrán nacionalista szervezkedés miatt őrizetbe vett egyének közül a vkf. különbírósa ... fő fölött ítélkezett és 11 főt halálbüntetésre ítélte, amiből 6 végrehajtásra is került. A B. egyénektől beérkezett jelentések szerint a szigorú ítéletek a lakosság legszélesebb köreiben igen jó hatást váltottak ki és számolni lehet azzal, hogy a tiltott mozgalmakkal szimpatizáló egyének káros munkáját befolyásolja, illetve annak abbahagyására készteti. A hatás kiszélesítése céljából igen előnyös lenne, ha az ítéletek és azok részletes indoklása sajtó útján közzétetnének.

/a.i./ olvashatatlan

A SZÖVEGBEN ELŐFORDULÓ RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE:

- B. (hálózat, egyén) = bizalmi
cs. és kir. = császári és királyi
dd. = dandár
def. = defenzív
gh. = gazdasági hivatal (m. kir. Honvédségnél)
gk. = gépkocsizó
e. = emléklapos
ea. = előadó
eü. = egészségügyi
föv. = fővezérség(i)
H. M. = Honvédelmi Minisztérium
hük. = hadtest üzemi kém- és szabotázs-elhárító (előadó)
hv. = határvadász
jv. = járőrvezető (m. kir. Csendőrségnél)
K. = kémelhárító
kir. = kirendeltség
klgs. = különleges
kmsz. = közérdekű munkaszolgálatos
lov. = lovas
nv. = nemzetvédelmi
ny. = nyugalmazott
ö. = önálló
teng.fel. = testnevelési és népgondozó felügyelő
u. = utász
ücsv. = üzemi csoportvezető (itt: hírszerző és kémelhárító szakközeg)
ü.t. = üzemi titkár (itt: hírszerző és kémelhárító szakközeg)
vdd. = vegyesdandár
zlj. = zászlóalj

HELYSÉG- ÉS SZEMÉLYNÉV- MUTATÓ

Abaújszemere 22
Abos 48
Absinec 95, 99
Ágoston János 64, 65
Aikler Domokos 10
Aknaszlatina 26, 27, 28, 29
Alsóapsa 29, 68
Alsóbisztra 24
Alsóverecke 92
Angel József 65
Antipov 58
Apsinec 95
Babilya Mihály 90
Bacsinszky Ödön 49, 54, 58, 63
Bag 96
Balázs István 70
Baleczky 58
Bálint Miklós 48
Bánóc 51
Bányász István 46
Bárány Géza 49
Bartha Miklós 93
Bátyu 11
Bécs 58, 73
Bedőháza 71
Bekkert Béla 112
Bényei Sándor 50, 52, 55, 59
Beregleányfalu 102
Beregszász 5, 6, 10, 11, 12, 13, 15, 31, 38, 75,
Berger Dénesné 97
Bernáth Pál 50
Besenyincs 47
Bilej 53
Bilunka Háfia 90
Bittmann József 45
Blyasin 61
Bobrinszky 60
Boksay János 70
Bondi Vilmos 97

Borszucsina 103, 132
Böhm 48
Braun Mór 19
Bródy András 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 85, 86, 87
Budai László 62
Budapest 9, 71, 86, 95, 96, 97, 98, 101, 105, 112
Buday István 58, 70,
Bustyaháza 31, 46, 71, 72, 74, 75, 76, 131
Cebró Tamás 75, 76, 131
Chalusz Fedor 103
Cilyo János 90
Citrovszki József 74, 75
Col-Fenilo 69, 70
Col-Moschin 69, 70
Cubasuk Jelena 27
Cupálj 37
Csáky Zsigmond 70
Csap 10, 14, 37, 38, 129
Császár ezredes 54
Csengeri Gábor 65
Csepinec László 80
Csonka Ignác 28
Csopey Gábor 61
Dabóc 46
Dancs Károly 65
Dankó János 110
Debrecen 9, 54, 95, 129
Demkó Mihály 58, 62
Dolha 112
Dolinayné 58
Domonya 42, 43, 130
Drezda 53
Dudinszky Béla 70
Egán Ede 93
Eperjes 48
Erdő Lajos 46
Eszeny 16, 17, 44
Fatula János 23
Fedor István 80

Fedor Pál 80
Fehér László 77
Feketeardó 12
Felsőapsa 27, 29, 68, 131
Felsőhalas 51
Felsőkerepec 102
Fencik István 49, 55, 58
Fenyő Sándorné 95
Fenyvesvölgy 107
Fiedler 53
Fleischer Ferenc 97
Fridmann Sára 37
Fuksz Jenő 22
Galambos 80
Gecső főhadnagy 97
Gerény 44,
Gernyészáza-Gernyész 22, 23, 24
Gerovszky 57, 58, 60,
Gerő István 97
Geseft Géza 65
Goga-kormány 67
Goldberger Henrik 37
Göbbels 52
Göndör Ferenc 48
Grimula Ferenc 23
Grünberg Sájé 93, 132
Grünfeld Buba 49
Hajós Ernő 96
Hajovics Péter 61
Hapka Péter 46
Hatalják 79
Hauer Pál 97
Havas Emil 48
Hegedüs 49
Hendrich János 66
Hermann Miklós 55
Herr Brtnik 53
Herr Fiedler 53
Herskovics Salamon 15

Hert Baumler 53
Hlinka 52
Hodzsa 49
Hoffmann Sztrul 23
Homa György 19
Homok 19
Homonna 47, 130
Horthy Miklós 62
Hónig zászlós 94
Hugai Boldizsár 73, 75, 76
Huszanyuk Mihály 22
Huszt 22, 23, 26, 27, 46, 50, 53, 54, 55, 58, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 101, 106,
129, 130, 131
Huzni 103
Iljok Ponkovka 75
Ilnicki János 90
Ilniczky Sándor 59, 62
Imrédy Béla 21
Iza 24,
Jak Sándor 49
Jakab Kamil 27
Jancarek 45
Joszepszuk Vaszil 65
Kada László 102
Kalenyuk 46
Kalmár őrnagy 43
Kamenica 47
Kaminszky 58
Karaffa Béla 93
Kassa 39, 47, 48, 84, 91, 95, 129
Kassahámor 48
Katrín Bálint 46
Kaufmann Viktor 29
Kecskemét 95, 98
Kelemen zászlós 96
Kenézpatak 90
Kesztenbaum Béla 49
Királymező 106
Kisdobrony 18

Kisgejőc 19
Kiss László 49
Kivak Anasztázia 24
Klein Lajos 37
Kleva István 19
Kocsányi Albert 16, 42, 43, 130
Kocserzsuk Gergely 68
Kolombai Lajos 17
Kontos Gusztáv 44, 45
Koperlyosz Miklós 74, 75
Kovács György 97
Kovács Gyula 19
Kovács János 65
Kovács Miklós 50
Kováts Béla 70
Kováts Kornél 90, 92, 93, 101, 103, 104,
Kozma Miklós 86, 87
Kőrösmező 25, 26, 50, 94, 95, 97, 98, 100, 132
Kőrösmező-Okula 95
Köstembaum Emil 50
Kövesliget 22, 23
Középpapsa 26, 29, 68
Krajnik János 30
Kramer Mór 22
Kreszl Júlia 37
Kreszl Ladiszláv 37
Kreze 58
Krivka 103
Kuba Vince 37
Kuja Ferencné 42
Kulinyák Márton 64, 65, 66, 131
Kurtyák Iván 58, 59, 60, 62
Lajos András 46
Lakatos József 19
Lemák Andor 46
Lemba Vaszilij 23
Lengyel főhadnagy 107
Leonid Hosevski 44
Lepják György 27

Lesovszki Józsefné szül. Reisz Jolán 72
Levicky 79
Lipcsemező 23
Lőrincz törzsőrmester 73, 75, 76
Malinics Ernő 63, 79
Marina Gyula 62
Markovics Sámuel 19
Marosi Miklós 10
Mátészalka 9
Mátyás Sándor 70, 71
Mátyás törzsőrmester 69
Matyko 103
Megyesi 61
Melichár Vera 37
Melnik 61
Merza Lajos 65
Meznik 50
Mezőlaborc 47, 48, 130
Mihálka 23
Miklós András 78
Miklós Zoltán 78
Minaj 15
Miskafalva 103
Moravany (Morva) 51
Mocsáلكó Háfia 90
Mocsáلكó Ilona 90
Módos Jenő 83
Mohelki 100
Mojsza Gergely 29
Mojsza Pál 29
Molnár őrmester 107
Molotov 78
Munkács 10, 12, 13, 15, 38, 49, 60, 61, 72, 77, 79, 90, 92, 101, 102, 103,
104, 106, 108, 112, 132, 133
Murgács 52
Mussolini Brunó 21
Mussolini Victorió 21
Nádas József 49
Nagy Lajos 66

Nagybocskó 25, 26, 27, 29, 64, 65, 66, 74, 131
Nagydobrony 18
Nagygejőc 19, 41, 45, 130
Nagymihály 51, 52
Nagypalád 10
Nagyszőlős 11, 12, 17, 22, 38, 50
Nebesny 61
Nedzelszky 58
Németi János 27
Németmokra 106
Neumann 113
Novákovits tábornok 77, 131
Novakovszky 57, 58
Novodászki Albert 65
Nyíregyháza 68, 69
Oestreicher Béla 50, 123
Ókemence 44
Olasz János 76
Ósándorfalva 22
Otruba János 11
Órdarma 17, 18
Páczkán György 75, 76
Pák Antal 44
Pálóc 51
Papp József 70
Pás László 76
Pécs 95
Pék Antal 45
Pénzely Mihály 103
Perc György 23
Perecseny 30, 77, 91, 129, 132
Tiszapéterfalva 12
Pfalz Rudolf 70
Platthy Á. 83
Podest János 37
Poljakov 15
Poljanszky Gizella 18
Pongrác Mária 96
Pozsony 52

Prága 45, 49, 50, 58, 60, 77
Punzik Pál 103
Punykó János 19
Pusztay 101
Rada Péter 29
Radvánc 15, 16, 17, 19, 42, 43, 130
Rahó 5, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 56, 57, 64, 68, 73, 85, 87, 88, 89, 129, 130,
132
Rebrin 51, 52
Reisz Pál 75, 76
Reizner Rezső 97
Révay Fedor 53
Rexa Jankó György 19
Rimaszombat 27
Ripnica 95
Rombai István 74
Rosenfeld Izráel 37
Roskovics Emmánuel 92, 93
Rózenberg Nándor 96, 97
Rózsás István 10
Rozsypál 49
Ruszin 90
Sanainov 60
Sándor Imre 77
Schmidt Elemér 97
Scitovszky Vladimir 48, 49, 61
Sebestyén-Stojsich Béla 70
Sianki 107
Singer Rezső 96, 97
Sipos László 73, 75, 76
Skotniczky 107
Sómkúthy 94
Somogyi László 96, 97
Spák Iván 60, 61
Spenik András 79
Staer Ernő 28
Stempel Lajos 65
Stuttgart 53
Szyrov 54

Szabó Andor 93
Szabó István 96
Szabó Mihály 107
Szeged 29, 95
Szegnál Ferenc 10
Székell Pál 50
Székely Sándor 64, 65
Székesfehérvár 95
Szeklence 53
Szénási János 65
Szénási Nándor 64, 65
Szentendre 97
Szentkereszti Tivadar 17
Szerednye 19
Szeréhy Béla 48
Szkotárszka 93, 132
Szmekai József 16
Szmrecsányi Pál 43, 44
Szolomjan Sztefan 26
Szolyva 61, 90
Szombathely 95
Szozánszki András 103
Sztálin 78
Szuhán László 90
Takács Kálmán 22
Tamás István 48, 49
Taracköz 97
Tarján István 66
Tarnawka 69
Técső 24, 31, 46, 53, 54, 66, 71, 74, 75, 129, 130
Teleki Pál 62
Terebesfejérpatak 26, 73, 131
Timkó János 78
Tiszaágtelek 44
Tiszabogdány 27, 28
Tiszafehéregyháza 29
Tiszalonka 25, 27
Tiszaújlak 10, 38
Titanec 55

Tivadar Sándor 71, 72, 131
Tkács Demeter 68, 131
Tkács Demeterné 69
Tóbiás testvérek 78
Tochten Pál 37
Tót András 16
Tóth Anna 44, 45
Trakszler György 27, 28
Trhoviste 51
Ungdaróc 16, 17, 44, 77, 78
Unghosszúmező 41
Unghuta 110
Ungvár 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 26, 27, 35, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 57, 58, 59, 60, 66, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 102, 103, 104, 105, 113, 129, 130, 131, 132, 133
Urbán Miklós 66
Úrmező 72
Utasi András 91
Uzsok 50, 78, 80
Vadnai Árpád 93, 94
Vágner főhadnagy 107
Valki András 72
Valnicky 79
Válousek József 37
Varannó 48, 51, 52
Vaskó Pál 78
Verebély 22
Veres Antal 11
Verkelias Benjamin 24
Vezérszállás 105
Vinkler Adolf 19
Visk 22, 23, 46
Visnyovszky Milán 49
Vitéz Győző 22
Voith György 49
Volóc 92, 93, 94, 132
Volosin Ágoston 55
Vorosilov 78

Vyskovón (Olmüc mellett) 48

Weinrau Gyula 72

Zatravetz István 70

Zsidovszky 58

Zsmenyák György 78

TARTALOM

Előszó	5
I. rész. Levéltári egységek tartalmi kivonatai	7
A Debreceni Magyar Királyi VI. Honvéd Hadtestparancsnokság iratai. Ungvár. 1938–1939. F-1206	9
A Magyar Királyi Ungvári Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1938–1939. F-254	14
A Kassai Magyar Királyi VIII. Honvéd Hadtestparancsnokság Kémelhárító Osztálya Ungvári Kirendeltségének iratai. 1938–1944. F-92	21
A Magyar Királyi Huszti Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1939. F-1213	22
A Magyar Királyi Rahói Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1939. F-1215	25
A Magyar Királyi Rahói Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1939. F-1004	28
A Magyar Királyi Perecsenyi Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1939. F-1114	30
A Magyar Királyi Técsői Járási Katonai Parancsnokság iratai. 1939. F-1005	31
II. rész. Iratok.....	33
1.	
1938. november 15. Ungvár. Memorandum az ungvári héber iskola-hálózat keletkezésének történetéről és hivatásáról.	35
2.	
1938. november 16. Csap. Utasítás a cseh hatóságok által állított emlékművek megóvásáról.	37
3.	
1938. november 17. Csap. Utasítás a levente mintaszázadok kárpát-aljai bevonulásával kapcsolatosan.	38

4.	
1938. november 24. Nagygejőc. Jelentés magyarok kiutasításáról a cseh megszállás alatt álló területekről.....	41
5.	
1938. december 2. Ungvár. Jegyzőkönyv Kocsányi Albert radvanci lakos domonyai útjáról.....	42
6.	
1938. december 7. Ungvár. Jelentés a cseh- és szlovák telepések létszámáról.	43
7.	
1938. december 21. Ungvár. Jegyzőkönyv a járási hivatal berendezésének kiürítéséről a cseh hatóságok által.....	44
8.	
1939. március 16. Técső. A técsői lakosság politikai magatartásáról.	46
9.	
1939.március 27. Ungvár. Jelentés a Homonna és Mezőlaborc környéki katonai helyzetről, a szlovák csapatok állomáshelyeiről, újságyszerkesztők támogatásairól a csehszlovák időben Kárpátalján.	47
10.	
1939. március 28. Ungvár. Jelentés a szlovák-magyar határ környéki katonai és politikai állapotokról.....	51
11.	
1939. április 2. Huszt. Jelentés az ukrán Szics gárdisták és a huszti német konzulátus viszonyáról.....	53
12.	
1939. április 5. Rahó. A rahói járási katonai parancsnok parancsa a nemzetőrségi alakulatok megszüntetéséről.....	56
13.	
1939. április 11. Ungvár. Jelentés a szegény lakosság munkával való ellátásáról.	56
14.	
1939. április 15. Ungvár. Jelentés Kárpátalja politikusairól, újság-szerkesztőiről, azok múltjáról és kapcsolatairól.	57

	15.	
1939. április 18. Ungvár. Jelentés a ruszin politikai helyzetről Kárpátalja teljes visszafoglalása után.		59
	16.	
1939. április 30. Nagybocksó. Jelentés Kulinyák Márton személyéről és segélyezéséről nemzetőri szolgálataiért.		64
	17.	
1939. május 20. Ungvár. Jelentés a zsidók titkos szervezkedéséről.		66
	18.	
1939. május 26. Felsőapsa. Jelentés Tkács Demeter személyéről.		68
	19.	
1939. június 2. Huszt. Meghívó a Huszton megrendezendő ezrednapra.		69
	20.	
1939. június 2. Bustyaháza. Jelentés Tivadar Sándor személyéről.		71
	21.	
1939. június 5. Terebesfejrpaták. Jegyzői jelentés a Németországba való kivándorlásról.		74
	23.	
1939. június 8. Bustyaháza. Jelentés Cebró Tamás politikai tevékenységéről.		75
	24.	
1939. június 23. Ungvár. Novákovits tábornok parancsa a zsidó tanulók szombati iskoláztatásának rendjéről.		77
	25.	
1939. november 1. Ungvár. Jelentés a szovjetbarát propagandáról Kárpátalján.		77
	26.	
1941. február 19. Ungvár. Csapat helyzetjelentés a Magyar királyi 24. honvéd gyalogezredtől.		81
	27.	
1941. február 19. Ungvár. Jelentés az ungvári repülőgép helyőrség szervezéséről és katonai tevékenységéről.		83

	28.	
1941. február 20. Ungvár. Nemzetvédelmi jelentés a ruszin-zsidó- katonaság és helyi lakosság politikai magatartásáról.....		84
	29.	
1941. március 11. Ungvár. Jelentés a Kárpátalján uralkodó politikai- kulturális helyzetről és a pártvezérekről.		85
	30.	
1941. április 4. Rahó. Jelentés a helyi lakosság hangulatáról, az egyenlőtlen fizetések az ügyintézés lassúságának kivizsgálásáról, a ruszin lakosság megnyeréséről.		87
	31.	
1941. április 16. Munkács. Jelentés az Oroszországba irányuló szö- kések szervezéséről.		90
	32.	
1941. április 19. Perecseny. Jelentés a ruszinság politikai-katonai megbízhatóságáról.		91
	33.	
1941.június 5. Munkács. Jelentés Grünberg Sáje, volt volóci fűrész- üzem tulajdonos elleni vizsgálatról.....		92
	34.	
1941.június 16. Szkotárszka. Zsidó munkaszázad ellenőrzése.....		93
	35.	
1941. június 20. Ungvár. Jelentés a Kőrösmezőn állomásozó munka- szolgálatosok tagjainak szökéseiről Oroszországba.		94
	36.	
1941. június 23. Munkács. Jelentés a zsidók Galíciába való visszato- loncolásának lehetőségéről.		101
	37.	
1941. június 30. Munkács. Jelentés a magyar katonaság megbízhatóságáról az orosz fronton.		102
	38.	
1941. augusztus 28. Munkács. Jelentés a borszucsina ukrán propa- gandáról.....		103

	39.	
1941. november 3. Munkács. Jelentés a kommunista és pánszláv ellenpropaganda szervezéséről.....		104
	40.	
1942. augusztus 12. Ungvár. Összefoglaló jelentés a hegyi alakulatok hangulatáról, katonai visszaélésekről, a zsidó munkaszolgálatosok helyzetéről, kulturális és sajtó ügyekről, stb.		105
A szövegben előforduló rövidítések jegyzéke		114
Helység- és személynévmutató		115

ДОКУМЕНТИ УГОРСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ
КОМЕНДАТУР ТА КОНТРРОЗВІДКИ
В ДЕРЖАВНОМУ АРХІВІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ.
(1938–1944 рр.)

Наукове видання
Науково-дослідного центру ім. Тіводора Легоцького при
Закарпатському угорському інституті ім. Ференца Ракоці II

2016

Автор:
Юрій Чотарі

Рецензент:
Петер Ілleshфолві

Верстка: *Олександр Добош*
Обкладинка: *Юрій Чотарі, Олександр Добош*

Видавництво: ТОВ «РІК-У», 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року

Здано до складання: 04.09.2016. Підписано до друку 17.10.2016.
Папір офсетний. Формат 70x100/16.
Тираж 200. Зам. 34/16

Друкарня: ПП Лац Ч. С. м. Берегово, пл. Кошута 4.

Ч – 46 Чотарі Юрій

Документи угорських військових комендатур та контррозвідки в Державному архіві Закарпатської області (1938–1944 рр.) / Юрій Чотарі. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2016. – 136 с. (угорською мовою) ISBN 978-617-7404-09-4

У виданні наведені архівні матеріали військових комендатур міст Закарпаття (Ужгород, Хуст, Рахів, Перечин, Тячів) часів Другої світової війни. Описані архівні справи та документи під час боїв були залишені в містах, їх не вдалося вивести в Угорщину угорським військовим, оскільки часу було обмаль.

У першій частині книги подається перелік архівних справ військових комендатур та Ужгородського відділу контррозвідки, а в другій – публікуються документи вищеназваних фондів про військово-політичний стан в регіоні.

Пропонується дослідникам – історикам, архівістам, вчителям, студентам і краєзнавцям.

УДК: 930.253:355.40
ББК: 63.4:63.3(4УКР)